

Å finne en å elske

En kvalitativ studie av TV-serien *Jakten på kjærligheten*

Siw Normandbo

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Universitetet i Oslo

Våren 2010

Takk

Til mine veiledere, Tove Thagaard og Tonje Foosnæs Gravås. For all begeistring, kunnskap og tro dere har tilført dette prosjektet.

Til venner og familie som har støttet meg i alle opp- og nedturer.

Til min kjære Sigve, for ditt kloke sinn og beroligende vesen.

Oslo, april 2010

Siw Normandbo

Sammendrag

Denne oppgaven handler om tosomhetens innledende faser, et valg av partner. Prosjektet gjennomfører en kvalitativ studie av realityserien ”Jakten på kjærligheten” (JPK) som et uttrykk for hvordan et konkret partnervalg kan utspilles i vår moderne tid. Serien er en av TV2s største seersuksesser noensinne og gir enkelt sagt fire bønder mulighet til å lete etter en kjæreste blant et utvalg interesserte friere. I denne oppgaven har jeg valgt å rette søkelyset mot en gruppe mennesker som ved sin frivillige deltakelse i JPK, *må* leve ut et allerede regissert ”romantisk” forløp. Et slikt valg handler dels om å studere et svært populært, kulturelt fenomen (JPK går inn i sin syvende sesong denne høsten), og dels om muligheten til å granske handling, hva deltakerne gjør i partnerjakten, og deltakernes uttrykte forståelser av situasjonene som oppstår.

Utgangspunktet er at deltakerne, som sosiale aktører i vår tid, har med seg en kulturell bagasje inn i det regisserte handlingsforløpet, definert som seriens script. Scriptet står for en forutsigbar ramme i prosjektet ved å diktere hva deltakerne blir satt til å gjøre, og i hvilken setting. Dette scriptet mener jeg intensiverer og setter trekk ved et partnervalg på spissen. Jeg kan ikke si noe om deltakernes motivasjon for å lete etter en kjæreste i beste sendetid på TV2. Jeg forholder meg til det som kommer til uttrykk fra deltakerne og hvordan de handler innenfor rammene av TV-serien. Disse elementene utgjør mitt empiriske materiale. Hovedspørsmålet jeg stiller er: Hvordan kommer et moderne partnervalg til uttrykk i JPK?

Jeg forsøker å besvare dette spørsmålet ved å undersøke fire definerte faser i seriens script, og de gjentatte valgsituasjonene scriptet oppfordrer til. Disse fasene sammenfaller med kronologisk oppbygging, og har som mål å tydeliggjøre aktuelle tendenser i ulike deler av forløpet. Analysen er befestet av relevant og eksisterende sosiologisk teori, blant andre Beck & Beck-Gernsheim og boken ”The normal chaos of love” (1995), Eva Illouz og hennes ”Consuming the Romantic Utopia. Love and the Cultural Contradictions of Capitalism” (1997), Anthony Giddens ”Intimitetens forandring” (1994), Charles Taylor med ”Autentisitetens etikk” (1998), samt Tove Thagaards ”Følelser og Fornuft. Kjærlighetens sosiologi” (2005). Denne litteraturen tangerer forskjellige teoretiske dimensjoner, dimensjoner som blir viktige for forståelsen som oppgaven utvikler. Jeg nevner klisjéromantikk, rasjonalitet, autentisitet, følelser og fornuft samt refleksivitet.

I de to første fasene, kalt verdi- og interessefasen, ser jeg på hva de fire bøndene oppgir å søke i en partner og et forhold. Scriptet muliggjør så et første intensivt treff mellom

bønder og utvalgte friere, og videre kurtise på weekendturer til Beitostølen. Her spiller klisjeer en markant rolle.

Dernest, i relasjonsfasen (mitt uttrykk), inviteres fire gjenværende friere hjem til bondens gård. Et anliggende i denne fasen er hvordan deltakerne forholder seg til et kompetitivt og rasjonelt script om partnervalg.

Den siste definerte fasen, den romantiske, tar for seg hva som skjer når bonden tvinges til å gjøre sitt endelige valg mellom to gjenværende friere og hvordan deltakerne orienterer seg på en scriptet romantisk langweekend for to. Antakelsen har vært at et slikt tvunget forløp utleder interessante refleksjoner omkring forholdet mellom følelser og fornuft.

Avslutningsvis i analysen introduseres en betraktning rundt tilstedeværelsen av et mulig refleksivt dilemma som synes å være gjennomgående i samtlige faser av JPK script. Dette fundert på alle de scriptede valgene bøndene må ta, før de til slutt sitter igjen med sin utvalgte frier.

Oppgaven har ikke søkt å gi noen ”svar,” men tilvirke ny forståelse av et moderne partnervalg formidlet gjennom et folkekjært TV-program. Prosjektet har mange begrensninger og utfordringer, men åpner også opp for en annerledes studie av hva som skjer i møte mellom praksis og deltakernes presenterte forventninger til et slikt forløp. Denne dynamikken har jeg forsøkt å si noe om, for igjen å mene at det utleder sentrale tilnærminger til et valg av partner formidlet til oss i det offentlige rom.

Innholdsfortegnelse

1 Introduksjon	1
1.1 Virkelighetsfjernsyn	2
1.2 En kvalitativ studie	3
1.3 Oppgavens form - seriens script	4
1.4 Forskningsspørsmål	5
1.5 En kort leserveiledning	7
2 Teoretiske perspektiver	9
2.1 Partnervalg i det moderne	9
2.2 Forståelse av det moderne	11
2.3 Den refleksive kjærligheten	12
2.4 Et handlingsperspektiv	14
2.5 Kjærlighet og følelser	15
2.6 Den attraktive andre	16
3 JPKs egenart	20
3.1 Seriens plott	20
3.2 Seriens premisser	21
3.2.1 Det tradisjonelle	21
3.2.2 Det moderne	22
3.3 Seriens script	23
3.3.1 Verdifasen	23
3.3.2 Interessefasen	24
3.3.3 Relasjonsfasen	24
3.3.4 Den romantiske fasen	26
3.3.5 Seriens script i et sosiologisk perspektiv	26
4 Metodiske refleksjoner	29
4.1 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet	30
4.1.1 Innsamling av data	30
4.1.2 Å finne en form	32
4.1.3 Strategisk utvalg og anonymisering	33
4.1.4 Seriens appell	34

4.1.5 En utenforstående forsker?	35
4.1.6 Forholdet mellom teori og data	36
4.1.7 Fortolkningsperspektiver	36
4.1.8 Hermeneutikk og verdirelevans	37
4.1.9 Det narrative aspektet	39
4.1.10 Oppgavens overførbarhet	40
5 Presentasjon av de fire bøndene	41
5.1 Bill.mrk. Hjertervarme	41
5.2 Bill.mrk. Drivjern	41
5.3 Bill.mrk. Godgutt	42
5.4 Bill.mrk. Bein i nesa	43
6 Verdi- og interessefasen	44
6.1 Presentasjon av forventninger - en å sitte med om kvelden	44
6.2 Det første møtet	46
6.2.1 Å tilpasse seg den andre	48
6.2.2 Visuelle kontaktannonser	49
6.3 Interessehandlinger	51
7 Relasjonsfasen	53
7.1 Ferdighetshandlinger	53
7.1.1 Hva gjør en ikke for kjærligheten - kompromisser	54
7.1.2 Budskap om kjærlighet	57
7.2 Klisjéromantiske settinger	58
7.2.1 Autentisitet som ideal	58
7.2.2 Verdien av å være seg selv	59
7.2.3 Når frieren ikke vil – brudd med seriens script	61
8 Den romantiske fasen	64
8.1 Det endelige partnervalget	65
8.1.1 Rasjonelle begrunnelser	66
8.1.2 Det følelsesbaserte valget	68
8.2 Den romantiske reisen	69
8.2.1 Kjæresten på prøve	70

8.2.2 En romantisk klisjé.....	72
8.3 Det avsluttende valget – flammen som aldri fikk brenne.....	74
8.3.1 Refusjon med et bang.....	75
8.3.2 Kan man ville forelske seg i et annet menneske?.....	77
8.3.3 Hjertets stemme.....	78
9 Seriens moderne premiss - valg blant 357 friere	81
9.1 Aksept av det moderne premiss	81
9.2 Et refleksivt dilemma	82
9.2.1 Det vanskelige valget	83
9.2.2 Premiss som motivator	87
10 Avslutning	90
Litteraturliste.....	96

1 Introduksjon

Denne oppgaven skal handle om et valg av kjæreste, uttrykt gjennom en gruppe mennesker på regissert partnerjakt i beste sendetid på TV2. Programserien ”Jakten på kjærligheten” (JPK) er en av kanalens største seersuksesser noensinne, og vil danne utgangspunktet for en kvalitativ studie av partnervalg utspilt i den moderne mediekultur. Programserien representerer i så henseende ikke noe unikt. Heller råder det en kulturell og vedvarende insistering på parforholdets betydning i våre liv. Avisartikler forteller deg hvem drømmepartneren er, filmer hvordan tosomheten skal pleies, samlivseksperter hva du bør gjøre hvis følelsene svinner. Hvorvidt du reiser på singelferier, ungkarsfestivaler, spleises via venner eller klikker deg inn på et stort antall møtesteder på internett; mulighetene for å møte den rette er større enn noen gang. Og mulighetene, all oppmerksomheten, befester partnerjakten som et attraktivt prosjekt for det moderne mennesket.

Marit Haldar beskriver tosomheten som en ”...avgjørende del av vårt individuelle livsprosjekt og den er den individuelle motivasjonen bak de handlinger som bygger vårt samfunns basisinstitusjon: familien” (Haldar 1998:149). Det hele er fundert på romantisk frivillighet, skriver Haldar, i kontrast til den mer tradisjonelle oppfatningen hvor ekteskapet ble sett på som en produksjonsenhet. I et følelsesbasert og moderne forhold er ideen om valgfrihet avgjørende (Haldar 1998:149-150). Du kan selv velge hvem, og om du vil elske. Endringen fra et tradisjonelt partnervalg utenfor individuelle preferanser, til det moderne der den enkelte har ansvar for eget liv og egne valg forsvaret individets verdi i en moderne tid. Tonje Gravås utvikler i hovedfagsoppgaven ”Kjærlighetens tvetydighet” en temporær forståelse av et partnervalg som anerkjenner individuelle valg: ”Kjærlighetsjakten dreier seg altså ikke lenger om søket etter den eneste rette, det handler heller om å søke rundt, finne en best mulig partner og gjøre den man finner (eller har) til den rette” (Gravås 2002:87).

Mitt prosjekt setter seg fore å undersøke hvordan en gruppe mennesker orienterer seg i et stramt regissert forløp, ”designet” for å finne en partner. Fremfor kvalitative intervju om valg av partner, vil jeg studere på hvilke måte et romantisk forløp utspilles i det offentlige rom. Dette gjøres ved å oppsøke en sosial setting som etter mitt skjønn setter trekk ved et partnervalg på spissen.

1.1 Virkelighetsfjernsyn

Først et raskt resymé av JPK, en TV-serie som befinner seg innenfor sjangeren virkelighetsfjernsyn. Fire utvalgte bønder skal finne en partner som fristes av bonden selv og en eventuell hverdag på gård. Potensielle beilere (i serien omtalt som friere) oppfordres til å sende inn frierbrev, før bonden plukker ut sine topp ti favoritter fra en solid brevbunke. Deretter sendes en og en frier hjem, inntil bonden sitter igjen med sin utvalgte. Bjarne Riiser Gundersen hevder i en artikkel i Morgenbladet at vi nordmenn lenge har latt oss forføre av bondefortellinger. ”Her i Norge har vi nemlig lang tradisjon for å bli fascinert av jordbrukere som er glade i hverandre. Selv tenker jeg på året 1857, da Bjørnstjerne Bjørnson publiserte Synnøve Solbakken, den første av nasjonalskaldens store bondefortellinger” (Morgenbladet 11.11.05).

Sjekking som fjernsynsunderholdning er intet nytt fenomen. Allerede i 1986 var ”Sensjekken” et element i Dan Børge Akerøes program ”Fredan” på NRK (Bakøy og Syvertsen (red.) 2001:213). Kanalen hadde også et kontaktannonseinnslag i Frokost-TV, samt i radioprogrammet ”Hvorfor alene?” på slutten av åttitallet. I 1991 slo Helge Hammelow Berg og ”Reisesjekken” gjennom på TVNorge. I løpet av syv år fikk to tusen kjærlighetshungrige deltakere mulighet til å møte en eventuell kjæreste i et offentlig medium. Sentralt i nevnte medieprogrammer står lokaliseringen av reelle mennesker i en fiktiv ramme. Da ”Big Brother” ble lansert på TVNorge i 2001, banet serien vei for en ny og dominerende programpost i Norge; virkelighetsfjernsyn, også kalt reality-tv. Jeg forstår sjangeren i tråd med Annette Hill som definerer: ”All categories that include a wide range of entertainment programmes about real people” (Hill 2005:2). Hill skriver at virkelighetsfjernsyn befinner seg på grensen mellom informasjon og underholdning, dokumentar og drama, men at den er vanskelig å tidfeste historisk. Hun trekker likevel fram tre felt som har vært sjangerens forløpere: tabloid-journalistikken, TV-dokumentaren og populær underholdning (Hill 2005:15). På bakgrunn av nevnte vil jeg kort redegjøre for min oppfatning av et studieobjekt hvor faktiske mennesker oppgir å søke kjærlighet i en fiktiv setting. Det innebærer i hovedsak å trekke et skille mellom det konstruerte forløpet, omtalt som serien, og deltakerne i det.

JPK produseres av selskapet Nordisk Film AS for TV2. Et produksjonsteam utformer rammene for sosial interaksjon, samt det gitte handlingsforløpet. Det er ikke produksjonsselskapet *per se* jeg retter søkelyset mot. Jeg vet at serien er produsert som et underholdningsmedium, og at intensjonen er å trekke TV-tittere. I stedet for å problematisere programskapernes rolle gjennom oppgaven, forholder jeg meg til serien slik den fremstilles på

TV-skjermen og lar meg berike, ikke hemme, av muligheten til å studere en regissert partnerjakt. Deltakerne, på sin side, entrer programserien i kraft av å være ”alminnelige” mennesker. De er seriens handlende aktører. Faktiske motiver for deltakelse, og i hvor stor grad deltakerne påvirkes av den regisserte settingen de henstilles til, kan ikke jeg si noe om. Mitt empiriske materiale består av det som blir sagt og gjort av deltakerne innenfor rammene av denne serien. Antakelsen er at deltakerne som sosiale aktører formet av tiden de lever i, ikke lever atskilt fra mediekulturen jeg mener programmet JPK er en del av. Heller bringer deltakerne med seg en individuell og kulturell bagasje inn i et allerede regissert forløp. La Rochefoucauld har skrevet: ”Few people would fall in love had they not heard about it” (Illouz 1997:180), og referer til Eva Illouz når hun argumenterer for at mennesker i dagens samfunn tviler på at de virkelig er forelsket, nettopp fordi de har hørt for mange historier om det (Illouz 1997:181). Partnervalg blir noe mer enn en privat og inderlig følelse: Hvordan mennesker forelsker seg knyttes til hva man har hørt om kjærlighet, og forstås inn i en kulturell kontekst som påvirker hva vi gjør eller mener. Haldar argumenterer for kompleksiteten ved å studere kjærlighet sosiologisk; ”...nettopp fordi den er det mest personlige og unike, det mest inderlige, på samme tid som kjærlighetens fortellinger og drama formidles til oss kontinuerlig i det offentlige rom” (Haldar 1998: 148).

Jeg vil beskrive hva som skjer når mennesker med erfaringer, håp og forventninger leter etter en partner i et stramt og regissert forløp. Her ligger en konstruert spenning, som i mine øyne gjør prosjektet spesielt interessant.

1.2 En kvalitativ studie

En kvalitativ studie søker å utvikle forståelse av sosiale fenomener, fundert på fylldige data om personer og situasjoner (Thagaard 2003:11). Det innebærer for meg å sette spørsmålsteget ved forløpet JPK framsetter som en selvfølgelighet, og videre hvordan deltakernes opplevelser kommer til uttrykk i aktuell situasjon. Målet er å bidra til økt forståelse for et kulturelt formidlet fenomen.

Tove Thagaard fremholder at en sosiologisk studie av kjærlighetens ulike sjatteringer bør fokusere på forestillinger om kjærlighet (det vil si hvordan vi tenker på kjærlighet) og hvordan kjærlighet kommer til uttrykk gjennom handlinger (det vil si hvordan vi ”gjør” kjærlighet). Sosiologiens oppgave er ikke å si noe om hva kjærlighet egentlig ”er” (Thagaard 2005:15). Det finnes utallige måter å berøre et fenomen så mangfoldig og komplekst som kjærlighet, min oppmerksomhet rettes mot et valg av partner. Kort sagt vil jeg ta for meg

handlinger og visuelle kontekster programserien JPK fremmer (utdypes i neste del), og deltakernes uttrykte opplevelser av situasjonene de plasseres i. Disse opplevelsene blir interessante da det er gjennom dem jeg forsøker å komme på sporet av uttrykte forestillinger omkring et partnervalg. Med forestillinger mener jeg tenkemåter, forståelsesformer og refleksjoner som spores i den empiriske studien (Gravås 2002:5). Mitt anliggende er å beskrive hva som skjer når en gruppe mennesker oppgir å søke kjærlighet i et allerede fastlagt forløp, og hvilke forestillinger omkring et partnervalg jeg mener tydeliggjøres. Dette oppfattes ikke problemfritt. På den ene siden kan jeg observere hva som blir sagt og gjort innenfor rammen av serien. Rammen blir slik sett en forutsigbar dimensjon i prosjektet. Mot dette står det uforutsigbare: Deltakerne selv, med deres individuelle utgangspunkter og oppfatninger. Deres utsagn om forløpet som utspilles, og uttrykte følelser i en romantisk betydning av ordet, kan jeg kun tolke.

En permanent utfordring i prosjektet har vært å tolke et allerede fortolket studieobjekt. Hva menes med det? I analysen fortolker jeg en programserie som er tolket av TV-produsentene og informantene (deltakerne) selv. Min empiri passerer flere ”fortolkningsfiltre”, som jeg har valgt å kalle det, foruten mitt eget. Denne kompleksiteten omtaler jeg i oppgaven som en trippel hermeneutikk og utdypes i metodekapitlet.

1.3 Oppgavens form - seriens script

Noe av det som gjorde meg nysgjerrig på JPK, var anledningen til å arbeide med et forløp som på temmelig direkte vis krever at deltakerne lever det ut. Prosessen, fra første til siste episode, har jeg definert som et *partnervalgforløp*. **Partner** refererer til oppgitt ønske om å finne en kjæreste. **Valg** henviser til gjentatte valgsituasjoner bøndene henstilles til. **Forløpet** er enkelt sagt hva deltakerne blir satt til å gjøre for å finne en partner, og berører et sentralt begrep i kommende analyse; seriens script.

Ivar Frønes definerer script som ”serier av handlingsinstrukser som kjeder sammen sekvenser på bestemte måter” (Frønes 2001:104). I denne sammenhengen betyr script handlingsforløpet i JPK. Tove Thagaard har allerede formidlet betydningen av å se på handlingsperspektivet i et sosiologisk studie av kjærlighet (Thagaard 2005). Sagt på en annen måte: Hva *gjør* disse deltakerne for å finne den rette, og i hvilken kontekst? Sosiologien, argumenterer Frønes, søker å si noe om mønster og sammenhenger, ikke individuelle handlinger. Likevel beror sosiale mønster ”...i siste instans på en forståelse av den sosiale handling” (Frønes 2001:11). En handling blir sosial ved å være samfunnsmessig forankret, og

betyr at ”handlingen på den ene siden er forankret i kulturelt gitt mening, på den andre siden at det finnes et handlende subjekt” (Frønes 2001:11). Frønes påpeker videre at handlinger får mening gjennom kulturelle fortellinger. Fortellinger som gir informasjon om fortid og fremtid og ”danner grunnmønstrene i den meningsdannelse som binder livsløp sammen og gir handlinger mening” (Frønes 2001:89). Poenget her blir å etablere en større ytre ramme: En moderne fortelling om et valg av partner, formidlet gjennom et konkret script som skaper en homogen handlingsramme for deltakerne. Handlingene får betydning utover å være enkeltstående gjøremål ved å se dem som del av et script om partnervalg. Analysens prosjekt er hvordan deltakerne ”lever ut” omtalte script, å iaktta hva som skjer i skjæringspunktet mellom hva deltakerne sier og gjør.

Rent faktisk har jeg definert fire ulike faser som sammenfaller med kronologisk oppbygging av serien og endringer i den visuelle konteksten, forstått som situasjonen deltakerne befinner seg i. Fasene er kalt verdi, interesse, relasjon og den romantiske fasen. Analysens første del samler verdi- og interessefasen, ved å se på inneledende faser i en ”bli-kjent” prosess. I relasjonsfasen inviterer den enkelte bonde med seg fire valgte friere hjem til egen gård, hvor det trekkes opp et skille mellom de praktiske gjøremål og klisjéromantiske settinger som setter rammen for handling. Den romantiske og avsluttende fasen belyser et endelig partnervalg, en romantisk weekendtur i utlandet, og begrunnelser for å satse videre eller avblåse relasjonen til sin utvalgte frier. Avslutningsvis vil analysen innlemme en refleksjon rundt de mange tvungne partnervalgene bøndene *må* ta, også dette i relasjon til seriens script. Valgene fremstår relevante i samtlige faser, og diskuteres i størst mulig grad under ett.

Analysen forankres i seriens script for å gi en helhetlig og mest mulig troverdig presentasjon av partnervalgforløpet.

1.4 Forskningsspørsmål

Et sosiologisk studie av et partnervalg kan ha mange former og nyanser. I denne oppgaven har jeg innsnevret temaet ved å gjennomføre en kvalitativ studie av programserien JPK. Et slikt valg handler dels om å studere et svært populært, kulturelt fenomen (JPK går inn i sin syvende sesong denne høsten), og dels om muligheten til å granske handling, hva deltakerne gjør i partnerjakten og deres uttrykte opplevelser av situasjonene.

Utgangspunktet er det definerte scriptet, som i egenskap av å være kompetitivt, komprimert og målrettet, setter trekk ved et partnervalg på spissen. Scriptet utleder

spenninger i møte med en gruppe mennesker som skal agere og konkurrere om en partner innenfor gitte rammer. Ved å si ja til deltakelse, sier man også ja til å følge et fastlagt forløp myntet på romantikk, uavhengig om deltakerne oppgir å ha funnet en god "match" eller ei. På hvilke måte dette utspilles, og hvorvidt bakenforliggende forestillinger om et partnervalg uttrykt av deltakerne selv kommer til syne, går til prosjektets hjerte. Hovedspørsmålet jeg stiller i oppgaven er:

Hvordan kommer et moderne valg av partner til uttrykk i programserien JPK?

Dette spørsmålet søker jeg å klargjøre ved hjelp av flere forskningsspørsmål knyttet til de enkelte delkapitlene i analysen. I første analysekapittel undersøker jeg innledende faser av seriens script, definert som verdi og interessefasen, og spør:

1) Hvordan kommer bøndenes forventninger til en partner til uttrykk? Finnes det et samspill mellom uttalte forventninger og oppfølging i praksis idet bøndene entrer et fortettet og konkurransepreget script om "kjærlighet"?

Derneft, i relasjonsfasen, studerer jeg hva som skjer når bonden og fire utvalgte friere skal bli bedre kjent gjennom et stramt, regissert script. I dette inngår det en testing av praktiske oppgaver på gården, samt utøving av handlinger som foregår innenfor romantiske settinger. I denne sammenhengen spør jeg:

2) Hvilke spenninger oppstår, og hvordan håndteres de av deltakerne når de konkurrerer om en mulig partner?

Den romantiske fasen krever et endelig partnervalg mellom to gjenværende friere. Bonden tar så med seg sin utvalgte på romantisk weekendtur til utlandet. I et siste program kommer bonde, frier og programleder Kathrine Moholt sammen for å reflektere over forholdets eventuelle framtid.

3) Hvordan kan vi forstå den romantiske fasen i relasjon til følelser og fornuft, og hvilke spenninger oppstår i skjæringspunktet mellom å nå scriptets definerte mål (få kjæreste), og deltakernes uttrykte opplevelser av situasjonen?

Avslutningsvis innlemmer analysen et kapittel som søker å belyse en særegen situasjon seriens script henstiller deltakerne til: Valgene blant et stort antall friere. Dette innebærer en tilstedeværelse av et mulig refleksivt dilemma gjennomgående i samtlige faser:

4) Hvordan kan vi forstå mulige refleksive dilemmaer som er knyttet til de valg bøndene foretar i samtlige faser av serien?

Spørsmålene jeg stiller i analysen vil belyses av relevant teori, og tar for seg dimensjoner allerede kjent fra sosiologisk modernitetsteori. Blant dem nevnes individualisme, refleksivitet, klisjéromantikk, autentisitet, fornuft og følelser. Flere sosiologer har skrevet om kjærlighet i den moderne tid, blant dem Beck & Beck-Gernsheim med boken "The normal chaos of love" (1995), Eva Illouz i boken "Consuming the Romantic Utopia. Love and the Cultural Contradictions of Capitalism" (1997), Anthony Giddens og "Intimitetens forandring" (1994), Charles Taylor i "Autentisitetens etikk" (1998), samt Tove Thagaards "Følelser og Fornuft. Kjærlighetens sosiologi" (2005), tilbyr alle fruktbare innfallsvinkler. Teori har en sentral plass i oppgaven, og vil i et overordnet teorikapittel plassere et moderne partnervalg i aktuell kontekst. Samtidig har etablerte teoretiske perspektiver vært viktige i arbeidet med å finne gode analytiske innfallsporter til materialet. Denne oppgaven har en abduktiv tilnærming (vil utydes i metodekapittelet). Arbeidet har vært en prosess med veksling mellom empiri og teori. Ideer til analysen er fundert i mitt empiriske materiale, men ulike teorier har gitt perspektiver for fortlokning av dataenes meningsinnhold. Intensjonen er å beskrive interessante tendenser som har vokst seg store underveis, i samspill med relevant teori. "Analyse av data har en sentral plass når det gjelder å utvikle ideer, og forskerens teoretiske forankring gir perspektiver på hvordan dataene kan forstås" (Thagaard 2003:174).

1.5 En kort leserveiledning

Oppgavens første del inneholder generelle teoretiske perspektiver (kapittel 2), et kapittel om JPKs egenart (kapittel 3) og spesifikke metodiske refleksjoner (kapittel 4). Deretter gir jeg en kort presentasjon av de fire bøndene som oppgir å lete etter en partner (kapittel 5). Den empiriske analysen organiserer jeg i fire kapitler som sammenfaller med ulike faser i seriens script. Verdi- og interessefasen (kapittel 6) konsentrerer seg om deltakernes oppgitte forventninger til en partner og et parforhold, det første møte mellom bonde og utvalgte friere, samt interessehandlinger når bonden inviterer frierne til weekend på Beitostølen. I relasjonsfasen (kapittel 7), undersøker jeg hva som skjer når bonden ber med seg fire utvalgte friere hjem til egen gård. Refleksjoner omkring definerte ferdighetshandlinger og klisjéromantiske settinger, blir avgjørende. Den siste definerte fasen; den romantiske (kapittel 8), gransker bondens endelige partnervalg mellom to gjenværende friere og romantisk reise for bonde og valgte frier til feriemål i Europa. Analysens avsluttende kapittel (kapittel 9) studerer et særegent fenomen i JPK som er muliggjort av seriens script: alle valgene, blant et stort antall friere. Valgene er sentrale i samtlige faser, og sees derav i stor grad under ett.

Oppgaven sammenfattes i en avslutning (kapittel 10) som ikke har som mål å gi noen svar, men heller belyse vesentlige funn i analysen.

Til slutt bør det nevnes at når jeg i denne oppgaven refererer til seriens deltakere, mener jeg bønder og friere samlet. Omtaler jeg bønder og friere hver for seg, er de talsmenn for hver sin ”gruppering.” Bønder er de fire utvalgte sjekkerne, frierne er interessentene.

I analysen presenterer jeg utsnitt av dialogene som fant sted i programmet. Disse dialogene er mye og aktivt i bruk. For å øke leservennligheten har jeg valgt å skille dem ut av løpende tekst og innlede hver(t) sitat/dialog med forbokstaven til den som snakker. Noen av sitatene kan dukke opp flere ganger, fordi de målbærer viktige poeng. Dialogene fremstilles sånn det ble presentert på TV-skjermen. Dette kan medføre at setningsoppbygning og grammatikk ikke alltid er rett, men meningen skal være forståelig likevel. Ord er i størst mulig grad skrevet sånn deltakerne har uttalt dem, dette for å tilvirke en ønsket, sannferdig presentasjon av datamaterialet.

2 Teoretiske perspektiver

Kapitlets hovedintensjon er å presentere en generell sosiologisk bakgrunn for min oppgave. Utvalgt teori omhandler både viktigheten av, og det komplekse ved å lete etter kjærlighet i en moderne, rastløs og individualistisk tid.

Innledningsvis studerer jeg hvordan Zygmunt Bauman og Ulrich Beck & Elisabeth Beck- Gernsheim skildrer et aktuelt og intrikat partnervalg, før jeg redegjør for min forståelse av begrepet modernitet. Videre vil Anthony Giddens og beskrivelsen av en refleksiv kjærlighet vies oppmerksomhet. Derest gir jeg en kort utgreining om et teoretisk perspektiv på handling og følelser, som åpner opp for en erkjennelse som er både privat og sosial. Til slutt sammenfattes kapitlet under overskriften; den attraktive andre, og belyser det autentiske, anført av filosof Charles Taylor.

2.1 Partnervalg i det moderne

Zygmunt Bauman er sett som en av de fremste modernitetsteoretikere i vår tid. Han er det 20. århundrets mest kjente polske sosiolog og blir omtalt som samtidsdiagnostiker. Bauman har blitt klassifisert gjennom kategorier som ”kritisk teoretiker”, ”humanistisk,” ”revisionistisk marxist” og ”postmoderne profet.” Dette er for øvrig kategorier som Bauman selv tar avstand fra (Heine og Andersen (red.) 3.utg 2005:447). I sin modernitetstriologi ”Legislators and Interpreters” (1987), ”Modernitet og Holocaust (1989) og ”Modernity og Ambivalence,” (1991) forsøker Bauman, enkelt sagt, å forstå modernitetens vesen (Heine m.fl. 2005:449). Når Bauman forsker er moderniteten alltid tilstede. Så også i møte med kjærligheten og hva han betegner som den flytende modernitet. Bauman benytter seg av begrepet flytende modernitet i stedet for postmodernitet, da han ønsker å beskrive dagens samfunn som en videreutvikling og en ”lettere” form for modernitet (Nilsen 2005). Den flytende modernitet omtales ikke i positive ordelag:

”Samtiden markerer de traditionelle fællesskabers forfald, en ny fokusering på selvet, en oppløsning av samfundet, en underminering af eller manglende interesse i forsøg på at forme nutid og fremtid og en stigende politisk magtesløshed i forhold til at løse samfundsmæssige problemer” (Heine m.fl. 2005:460).

I boken ”Liquid Love. On the Frailty of Human Bonds” (2003), formidles kjærlighetens, seksualitetens og parforholdets karakter som noe flyktig og kynisk. Likevel mener Bauman at kjærlighetsforholdet er et sentralt livsprosjekt. De moderne mennesker streber etter den

trygghet og samhørighet en partner kan gi. På samme tid representerer tosamheten en redsel for å bli bundet. Flere steder omtaler han usikkerheten i et romantisk forløp. En kjærlighetsrelasjon kan påføre skuffelser vi ikke føler oss i stand til å bære. Denne redselen begrenser friheten vår idet vi skal innlede et forhold. Et forhold ”forblir svangert med vage trusler og dystre varsler, forteller om samhørighetens gleder og innesperringenes redsel i ett og samme åndedrag” (min oversettelse Bauman 2003 :11).

De tyske sosiologene Ulrich Beck & Elisabeth Beck-Gernsheim er i likhet med Bauman opptatt av å drøfte kjærlighetens rolle og vilkår i det moderne samfunn. I boken “The Normal Chaos of Love” (1995) argumenteres det for at kjærlighetens fundament forandres med endringer i seksualitet og familieformer. Kjærlighet omtales som et tomt ark de elskende må fylle ut, i relasjon til sine egne biografier og emosjonelle liv. Å være menneske kan være ensomt (Beck & Beck-Gernsheim 1995:5). Individet har ansvar for egen væren, egen kjærlighet, egen lykke. De to mener at enkeltindividet ikke er forberedt på et slikt ansvar.

Beck & Beck-Gernsheim gjennomfører en analyse av betydningsfulle endringsprosesser som har foregått i det vestlige samfunn på siste halvdel av 1900-tallet. Viktige tema i denne sammenheng er kvinnefrigjøring og arbeidsliv. Jeg går ikke i detalj omkring deres funn, men gir en generell beskrivelse av vesentlige poenger i analysen. Dette for å kunne spore en kompleks holdning til et partnervalg i en moderne tid. Beck & Beck-Gernsheim avdekker at det avtradisjonaliserte individet har blitt mer avhengig av arbeidsmarkedet, noe som gjør det mindre fritt. Konflikter mellom kjønnene som resultat av individualiseringen, gjør at det å balansere karriere, kjærlighet og ekteskap på sett og vis har erstattet klassekampen i vår moderne væren. De temporære samfunnsstrukturene skaper brytninger innad i familien. Der premoderne samfunn representerte strikte og fastsatte regler for oppførsel, har individet i det moderne blitt friere i betydningen å ha flere valgmuligheter: ”In many ways it is less restricted and more flexible than ever before” (Beck & Beck-Gernsheim 1995: 52). I streben etter å ta de rette avgjørelsene søker individet samtidig en realisering av seg selv og eget potensial. Dette ligger som en forventning i det moderne samfunn. I dag har livet blitt en ”do-it-yourself biography.” Og her spiller en potensiell partner en fundamental rolle. Å velge en partner handler ikke utelukkende om sosiale strukturer i våre liv. Valg av kjæreste innebærer også en søken etter identitet: ”We are searching for the history of our life; we want to reconcile ourselves with hurts and disappointments, plan our goals and share our hopes” (Beck & Beck-Gernsheim 1995:51).

Samtidig finnes vissheten om at kjærligheten har en midlertidig karakter; som partner er vi hele tiden potensielt utbytbar. I et slikt lys oppfattes moderne kjærlighet vrien: Hvorfor,

kan man da spørre, hvorfor leter vi etter en partner når prosessen fremstår så komplisert? (De to gjennomfører en bred analyse, og som allerede antydte er dette ett av flere syn i et langt mer nyansert arbeid). Selv om Beck & Beck-Gernsheim så langt kan tolkes som pessimister på kjærlighetens vegne, konstaterer de likevel at kjærligheten i det moderne er viktigere enn noen gang (Beck & Beck-Gernsheim 1995:45). Kjærlighet er vår tids sekulariserte religion, påpeker Beck og Beck-Gernsheim, og hevder at mange i dag snakker om kjærlighet på den måten de i tidligere århundrer snakket om Gud eller religion. Argumentet for at kjærligheten "is religion after religion, the ultimate belief after the end of all faith" (Beck & Beck-Gernsheim 1995:12), er at etter religionens fall, i Guds fravær, trengte mennesket noe nytt å finne mening i, en vei ut av ensomhetens truende skygge.

Selv om Beck og Beck-Gernsheim fremhever avvikene mellom religion og kjærlighet, argumenterer de for at essensen i vår tro på kjærlighet best kan sammenlignes med religion. "Each offers itself as a way of escaping from the daily grind, giving normality a new aura; stale old attitudes are tossed aside and the world seems suffused with new significance" (Beck & Beck-Gernsheim 1995:175). Å se kjærlighetsforholdet slik, som noe hellig, et sted hvor identitet skal formers, sikkerhet etableres, og mening gjenvinnes, gjør partnervalg mangfoldig og innviklet. Det tomrommet som oppstod etter sekulariseringen og moderniseringen skal en partner nå fylle. Denne andre skal fri oss fra individualiseringens avsondrethet. "As traditions become diluted, the attraction of a close relationship grow. Everything that one has lost is sought in the other" (Beck & Beck-Gernsheim 1995:32). Beck & Beck-Gernsheim hevder at tosomheten idealiseres i det moderne. Det å finne en partner i et moderne vestlig samfunn er et nødvendig, men innfløkt prosjekt.

2.2 Forståelse av det moderne

Skal vi si noe om et partnervalg uttrykt i vår kultur, må vi se på trekk ved det moderne som allerede er introdusert. Modernitet er et vidt begrep. Det har sirkulert fra begynnelsen av det 19. århundre og festet grep i all sin kompleksitet. Mer allment viser det til "markante brudd i forhold til tidligere samfunnsformers religiøse og tradisjonelle struktur samt virkemåte, uttrykt som sekularisering, differensiering og rasjonalisering" (Korsnes, Andersen, Brante (red.) 1997, gjengitt i Bratt 2004:13). Den enkelte skaper eget liv i en verden hvor tradisjonene har mindre betydning enn før (Thagaard 2005:26). Individualisten spiller hovedrollen i det moderne samfunn. Individualisering, industrialisering, demokratisering og

vitenskapsorientering får avgjørende verdi. Samtidig er modernitet en betegnelse på en samfunnsforståelse preget av en åpen og usikker fremtid som skal mestres.

Dag Østerberg presenterer i essayet ”Det moderne” (1999) tre grunnleggende begreper i modernitetens kultur. Han hevder at det vil oppstå en annen livsanskuelse og kultur om ett av disse begrepene fjernes (Østerberg 1999:11). Modernitetens individ er *fritt* i betydningen av at ens handlinger er valgt og villet av en selv. Dette er ingen selvfølge, mener Østerberg. Historisk er det mer vanlig å se seg selv som del av et felleskap, en slekt eller klan. Videre må det tradisjonelle samfunns tro på religionens mystikk og det religiøse sinn vike for det *fornuftige* mennesket i det moderne. ”Fornuften søker å stille opp og begrunne regler for lov og rett, for riktig livsførsel eller moralen” (Østerberg 1999:12). En vesentlig del av fornuften er dessuten naturvitenskapen som igjen tilvirker *fremskritt* (Østerbergs tredje grunnbegrep). ”Tiltroen til og håpet om et fremskritt for menneskeheten synes også å være noe særegent for Vestens moderne kultur” (Østerberg 1999:12). Et poeng i følge Østerberg er at et det store flertallet tar disse begrepene for gitt, de er en del av vår væren. Samtidig åpner han opp for andre, mer temporære motiver: ”Moderniteten utgjør et kulturmønster som er rikt på bimotiver; dertil kommer kulturelle trekk som er flyktige – alt som er eller viser seg å være mote, eller viser seg å være ubestendig” (Østerberg 1999:13).

Det moderne oppfattes både intrikat og mangfoldig. Betegnelser som postmodernitet, postindustrialisme, høymodernitet og senmodernitet blir ofte anvendt om de tendenser som har gjort seg gjeldene i siste halvdel av det 20. århundre. Det som er viktig for denne oppgaven er ikke nødvendigvis å sette et konkret navn på den tiden vi lever i, men heller å beskrive de trekk ved den som kan være relevante for temaet. Jeg gir ikke rom for en dypere utredning om modernitet i mitt arbeide, i stedet gjør jeg som blant andre Bratt (2004) når hun i sin hovedfagsoppgave anvender modernitet som et utvidet begrep som rommer den prosess samfunnet har gjennomgått med individualiseringen i front. ”Det viser til hele den utviklingen teoretisk og samfunnsmessig, både tidligere og senere, som har satt individualisering i fokus” (Bratt 2004:14).

2.3 Den refleksive kjærligheten

Individualisering er altså et sentralt begrep i dagens moderne samfunn. Å definere oss selv gjør vi i stor grad gjennom de valg vi tar og relasjoner som etableres. Vi velger vår utdanning, vårt yrke, våre venner, vår identitet og i særstilling i denne oppgaven: vår partner. Men, selvfølgeligheten ved frie valg er ikke uproblematisk. Anthony Giddens blir viktig når

jeg undersøker trekk ved det moderne som ikke bare fremheves, men også, som jeg vil vise, settes på spissen i et program som JPK: kjærlighetens refleksive vesen.

I sin modernitetsanalyse utviklet på 1990-tallet, betrakter Giddens modernitetens natur og finner tre dynamiske aspekter som er gjennomgående i hans analyser av moderniteten. Foruten ”adskillelse af tid og rum og de såkaldte udlejringsmekanismer” (Heine og Andersen (red.) 3.utg 2005:438), oppfattes modernitetens refleksive karakter som et spesifikt moderne fenomen og derav sentral i menneskelig handling. Refleksivitet defineres som: ”Den regelmæssige bruk af viden, institutioner og individer til stadighed indsamler og anvender til organisation og forandring af samfundet ” (Heine m.fl. 2005:440). Der tidligere samfunn i større grad tilbød fastlagte identiteter, gjennom tradisjon og permanente miljøer, forstås identitet i det moderne som et pågående prosjekt. I dag må vi hele tiden vurdere hvem vi er og hva vi vil være, i tråd med tidens raske endringer. En moderne partnerjakt blir en kontinuerlig refleksiv prosess, ikke et fastlagt løp for å ivareta tradisjon og slekters eksistens.

I ”Modernitet og selvidentitet” (1996) fremhever Giddens at selvets refleksive prosjekt er å opprettholde sammenhengende, reviderte biografiske fortellinger som finner sted i en kontekst av mangfoldige valgmuligheter, som filteres gjennom abstrakte systemer (Giddens 1996:12). Å forme en identitet krever refleksiv, kontinuerlig beslutningstaking. Dette gjør det ikke enkelt for det moderne mennesket, i følge Giddens, da tradisjonelle veivisere og vaners sikkerhet blir erstattet av en rasjonell viten. Denne rasjonelle viten ”krever” valg, og med valg følger tvilen (Giddens 1996:11). Hvordan kan vi vite at de valgene vi tar er de riktige?

Giddens tar med seg refleksivitetens dissonans over på intimitetens arena. Selvfølgeligheten i fritt valg av partner gjør kjærligheten og partnervalg til et refleksivt prosjekt. Når Giddens skriver om kjærlighet opptas han av hvordan ulike kjærlighetsformer konstrueres gjennom historien, og hvilken av disse som står frem i vår tid (Haldar 2006:41). Intimiteten har sin egen refleksivitet, fremholder Giddens. Denne finner næring i det rene forhold:

” Det henviser til en situation hvor to personer indgår i et socialt forhold for dets egen skyld, for hva de pågældende hver især kan få ud af en varig forbindelse med hinanden, og som kun fortsætter for så vidt som begge parter anser det for at tilfredsstille dem tilstrækkeligt til at blive i det” (Giddens 1994:63).

Det handler ikke lenger om tradisjonelle forventninger, ei heller eksterne krav. Et forhold eksisterer i kraft av seg selv og gleden det gir. Her skal den enkelte finne de riktige begrunnelsene for å være to. Man skal være lykkelig, samtidig som den andre komplimenterer

ens biografi, livet du ønsker å leve. Giddens legger opp til et besværlig syn på tosamheten i det rene forhold, da et partnervalg også blir et livstilsvalg.

”Jo mere traditionen mister sit tag, og jo mere dagliglivet rekonstitueres på baggrund af det dialektiske samspil mellem det lokale og det globale, desto mer tvinges individerne til at træffe valg om livssil blant mange forskjellige muligheder” (Giddens 1996:14).

Det er ikke livsstil med tanke på interiør eller feriepreferanser, sosiologien omtaler. Begrepet livsstil defineres for Giddens som ”...et mere eller mindre integreret sæt af praksiser, der følges af individet, ikke alene fordi sådanne praksiser opfylder nyttemæssige behov, men også fordi de giver en materiel form til en særlig fortælling om selvidentiteten” (Giddens 1994:100). Giddens refleksivitet og rene forhold skisserer et krevende og avgjørende partnervalg: Hvem du har som kjæreste innvirker på livet du søker å leve, din livsstil. Det former hvem du er og hvem du vil være.

2.4 Et handlingsperspektiv

Spørsmålet jeg stiller i denne oppgaven er hvordan TV-serien JPK fremstiller et moderne partnervalgforløp via handling og tale. På den måten blir den sosiale handling et anliggende. Nå vil jeg introdusere en konkret sosiologisk handlingsteori, med intensjon om å plassere handlingsperspektivet inn i en større, teoretisk helhet. Igjen viser jeg til Anthony Giddens, denne gang til hans strukturasjonsteori. Teorien lanseres i boken ”The Constitution of Society,” (1984) hvor Giddens reagerer på at en stor del av sosiologien tar utgangspunkt i enten aktøren (det handlende individ) eller strukturen (samfunnet) (Heine og Andersen (red.) 3.utg 2005:433). Den tradisjonelle konflikten mellom samfunn og individ må nyanseres hvis sosiologien skal gripe det moderne samfunns kompleksitet. Jeg legger ikke opp til en utfyllende gjennomgang av strukturasjonsteorien, men en tydeliggjøring av noen dimensjoner som kan tilvirke en forståelse av et sosiologisk handlingsperspektiv.

Teoriens kjerne er blitt oppsumert av Lars Bo Kaspersen i ”Klassisk og moderne samfundsteori” (2005): ”Samfundet består ikke af et forudgivet univers af objekter. Samfundet produceres og reproduceres hele tiden af aktivt handlende agenter i deres sociale praksis. Social praksis konstituerer os som aktører og realiserer og legemliggør samtidig strukturer” (Heine m.fl 2005:445). Giddens forsøker å vise hvordan individ og struktur påvirker hverandre, hvordan mennesker influerer og influeres av strukturen. Handlinger er ikke enkeltstående fenomen, men må alltid sees i en sosial sammenheng. Den sosiale praksis

er det medierende begrep mellom struktur og aktør, sammenfatter Giddens. Teorien fremholder at når mennesker handler, gjør vi det intensjonelt og målrettet via en praktisk bevissthet. På samme tid åpnes det opp for en forståelse for handlingens utilsiktede konsekvenser. Den sosiale agenten er rutinert og har en iboende viten om de fleste handlinger han/hun gjennomfører. Samtidig finnes en stor mengde ureflektert viten, en diskursiv bevissthet, som ved refleksjon gjør at vi kan endre våre handlingsmønster. Men, poengterer Giddens, ikke alle motiver ved en handling eksisterer på et bevisst nivå. Også et ubevisst nivå må inkluderes i den sosiale praksis, denne ”dækker over handlinger foranlediget af ubevidste motiver” (Heine m.fl. 2005:434). Kjernen i Giddens teori er strukturdualiteten hvor struktur både er midlet til, og resultatet av aktørens handlinger. Med strukturdualiteten mener Giddens å ha funnet en måte å unngå struktur som deterministisk, ved å heller se den som mulighetsskapende. Handling skjer i skjæringspunktet mellom individuelle overveielser og de ytre forutsetninger.

Flere har stilt seg kritiske til Giddens strukturasjonsteori, og hevder at den i for stor grad vektlegger agentens handlingsmuligheter og dette på bekostning av strukturenes handlingsbegrensende rammer. Blant dem Thompson (1984;1989), Archer (1982;1990), Layder (1985) og Livesay (1989) (Heine m.fl. 2005:444). Her er teorien inkludert for å gi en forståelse av samspillet mellom handling og struktur. I min analyse vies handlinger oppmerksomhet. Det er gjennom de konstruerte handlinger bonde og frier skal bli kjent, det er gjennom utøvelsen av scriptede handlinger bonden angivelig leter etter kjærlighet.

2.5 Kjærlighet og følelser

Der jeg på temmelig direkte vis kan observere hva som blir sagt og gjort når deltakerne jakter en partner i JPK, kompliseres det hele idet deltakerne, i min tolkning, gir uttrykk for følelser. Denne oppgaven skal ikke bore seg inn i hva følelser mellom to elskende er. Jeg nøyer meg med å slå fast at vi mennesker ofte opplever kjærlighet som følelser, og at følelser derav spiller en rolle også i et konstruert partnervalgforløp.

Arlie Hochschild, har gitt en utdypning av hvordan vi sosiologisk kan forholde oss til følelser og kjærlighet. Hochschild er en av de sosiologene som har jobbet mest med følelsenes sosiologi, første gang i boken ”The Managed Heart. Commercialization of Human Feeling” (Hochschild 1983). Her argumenterer hun for at følelser har en allmenn funksjon, hvor følelser forstås som noe vi kun kan tilegne oss gjennom samvær med andre. Følelser er forankret i det sosiale, i samfunnsstrukturen. Hochschild trekke et skille mellom begrepene

”feeling rules” og ”emotion work”. ”Feeling rules” kan enkelt omtales som visse følelsesregler som forteller oss hvordan vi bør og ikke bør føle i ulike situasjoner. ”Emotion work” er arbeidet vi legger ned for å forme hvordan våre følelser uttrykkes i henhold til kravene ”feeling rules” setter. Et slikt perspektiv gjør det mulig å se følelser privat, men samtidig sosialt og foranderlig fordi individer tilpasser seg forventninger når følelser uttrykkes. Vi blir ikke passive tilskuere til følelsesmessig determinisme, men aktive, fortolkende og handlende aktører. ”Since feeling is a form of pre-action, a script or a moral stance toward it is one of culture’s most powerful tools for directing action” (Hochschild 2003:56). Det gis ikke rom for en inngående utredning av Hochschild interessante arbeid her. Poenget blir å få frem at følelser også kan utvikles og fortolkes i relasjoner mellom oss, ikke utelukkende som noe privat og ugripelig.

Hvilke rolle spiller så følelsesaspektet i en designet partnerjakt? Mye av kompleksiteten i oppgaven oppstår i skjæringspunktet mellom et fastlagt script og mine fortolkninger av deltakernes reaksjoner på regisserte situasjoner. Dette fundert på antakelsen om at deltakerne som sosiale aktører tar med seg personlige erfaringer og forståelser inn i JPKs script. Noe uforutsigbart skjer i en forutsigbar ramme (seriens script). I motsetning til konkrete handlinger og utsagn, som jeg observerer, kan jeg kun tolke følelser deltakerne gir uttrykk for. Dette samspillet blir spesielt for analysen og jeg vil forsøke å vise hvordan jeg mener uttrykte følelser fungerer som en motivator for handling.

2.6 Den attraktive andre

Partnervalg, sånn det hittil er presentert, virker på ingen måte enkelt. Heller omtales et partnervalg som utrygt, individualistisk, refleksivt og egoistisk. Likevel søkes kjærlighet overalt. Om natten er sen over skummende drikke i en studentkjeller, om noen har klikket seg inn på profilen du har på nett, om du melder deg på et program for å finne en kjæreste. Å finne den store kjærligheten er fortsatt attraktivt. Beck & Beck-Gernsheim argumenterte for at kjærligheten i den moderne er viktigere enn noen gang (Beck & Beck-Gernsheim 1995:45). Tove Thagaard skriver: ”Den enkelte har større muligheter enn noen gang for å realisere sitt potensial og skape sitt eget liv” (Thagaard 2005:26). I dag er vi ikke tynget av tradisjonens ansvarsfulle bånd, og vi kan fritt velge på ulike romantiske arenaer. Poenget blir å velge rett. Med det lander et stort ansvar på det enkelte individ. Da familie, yrke eller klasse ikke alene definerer hvem du er, blir valg av partner en viktig del av den pågående biografien vi kontinuerlig forfatter. Samtidig lever vi i en tid hvor skilsmissestatistikken er høy,

samlivsbruddene mange. En tid hvor likestilling og mobilitet har økt muligheteten for å møte en ny partner. I dag skal man realisere seg selv, prioritere utdanning, og gjerne leve livet før man slår seg til ro. Dette gjør igjen at den enkelte stiller høyere krav til hva et forhold skal være og hva en partner bør representere.

Tonje Gravås skriver om kjærlighet at "...den opptrer som lidenskap, drøm og glede, lengsel, sorg og tap, lykke, utopi og mening. Den tildeles ofte hovedrollen i de menneskelige drama og er akse mange av disse utspiller seg rundt" (2002:1). Ukeblader forteller deg hvordan du skal kapre drømmemannen, venner hvordan du skal beholde ham. Du har nettdating, blind-dater, hurtigdater og ungkarsfestivaler. Og du har TV-programmer som JPK. Tove Thagaard påpeker at; "i vår tid, hvor sosiale strukturer er under endring og nyorientering, får kjæresteforhold en avgjørende betydning for å gi oss den anerkjennelsen vi trenger for å utvikle vår identitet" (Thagaard 2005:15). Dette aspektet er også Beck & Beck-Gernsheim opptatt av, når det å finne en livspartner ikke utelukkende handler om sosiale strukturer i våre liv men også om identitet: "In seeking an exchange on many levels with our partner we are also seeking ourselves" (Beck & Beck-Gernsheim 1995:51).

Kanskje er det her noe av attraksjonen ligger? Idet en kjæreste kan definere og bekrefte hvem vi er? Identitet og autentisitet rører ved essensen i en refleksjon omkring den attraktive andre. Her vil filosof Charles Taylor og hans forståelse av individualismen i det moderne samfunn utdype perspektivet. I "Autentisitetens etikk" (1998) åpner Taylor opp for en betraktning omkring begrepet autentisitet, i betydning å være tro mot seg selv. Sentralt står fremveksten av hva han omtaler som en autentisitetskultur. Der tradisjonelle samfunn tidligere låste mennesket til posisjon og familie, la disse lukkede rammene også grunnlag for en trygghet, en mening i tilværelsen, hevder filosofen. Da denne "sosiale handlingsrammen" så forsvant, entret mennesket et slags vakuum hvor følelsen av et høyere formål, noe som var større enn en selv, ble borte. I dag opplever vi et meningstap, hvor moralske horisonter forvitrer. Individualiseringen blir et viktig trekk ved vår samtid, og forstås enkelt i tråd med Tonje Gravås når hun utdyper:

"Individualiseringen er en av de mest markante endringene som følge av fremveksten av det moderne samfunn. Den betraktes både som en årsak til og konsekvens av moderniseringen og er muligens den faktoren ved moderniteten som har opptatt (og bekymret) både den klassiske sosiologien og moderne samfunnsanalyse mest" (Gravås 2002:118).

Som Taylor har antydnet, omtales ikke dette ”sceneskiftet” nødvendigvis i positive ordelag. Selv tilvirker han en mer sammensatt forståelse av den individuelle vendingen, gjennom en analyse av autentisitetkulturens progresjon.

Med utspring i reformasjonen og opplysningstiden, fremheves individets forpliktelse til å tenke selv. Den moderne kultur ”...stiller det krav at hver enkelt person selv tar et ansvar for sin tenkning” (Taylor 1998: 39). Samtidig vokser ansvaret for eget følelsesliv seg gradvis større. Selvstendighet i forhold til individuelle betraktninger fløytes til kontakt med egne følelser. Denne kontakten, påpeker Taylor, er nødvendig for mennesker når vi ønsker å være hele og troverdige individer. Viten om egen originalitet er det kun individet som kan artikulere og oppdage. ”Jeg er kallet til å leve mitt liv på denne måten, ikke som en etterlikning av andres. Dette gir en ny betydning til det å være tro mot meg selv. Dersom jeg ikke er det, mister jeg poenget med mitt liv, det som det vil si å være menneske for meg går tapt” (Taylor 1998:43). Autentisitetsidealet er vesentlig når Taylor i sitt prosjekt toner ned de mer pessimistiske holdningene til en slik selvrealisering. I stedet for å beskrive selvrealiseringen som egoistisk, bør heller kraften bak det moralske idealet undersøkes. Dette moralske idealet ”er det å være sann mot seg selv, i en spesifikt moderne betydning av dette uttrykket” (Taylor 1998: 29). Individualisme blir derav ikke ren egoisme, men et innstendig ønske om å leve rett forankret i et moralsk ideal.

Sånn jeg leser Taylor handler mye om å være tro mot seg selv, gjennom en vilje og et ønske om å leve ”riktig”. For å muliggjøre dette kommer vi til kjernen i Taylors teori: Avhengigheten av samtalen med signifikante andre. Dialogen med våre nære er det som gjør oss i stand til å realisere et sant selv. Denne prosessen pågår hele livet da virkelighet i det moderne ikke er statisk og lukket, men dynamisk og variabel. Virkelighet konstrueres individuelt og fordrer menneskelig kommunikasjon. Et av de viktigste stedene for dialogen er ifølge Taylor den intime relasjonen mellom de to elskende: Kjærlighetsforholdet blir ”ansett som selve nøkkelstedet for selvoppdagelse og selvbekreftelse i autentisitetkulturen” (Taylor 1998:61). Og videre: ”Dersom noe av det jeg verdsetter høyest bare er tilgjengelig for meg gjennom relasjonen til den jeg elsker, så blir hun en integrert del av min identitet” (Taylor 1998:47). Gjennom dette sier Taylor noe om grunnlaget for kjærlighetens verdi i vårt samfunn: En søken etter å være tro mot seg selv, mot egne følelser, muliggjort gjennom rett valg av partner. Denne andre bekrefter din identitet, din betydning og gjennom det; hvem du er.

Autentisitet er en av flere dimensjoner mitt prosjekt rører ved når det undersøker en konstruert kjærlighetsjakt. Hvilke utfordringer en slik prosess kan romme, og om partnervalg

i JPK oppfattes like komplekst men attraktivt som nåværende kapittel har antydnet, gjenstår å se.

3 JPKs egenart

Dette kapitlet ønsker å gjøre leseren bedre kjent med de konstruerte rammene JPKs deltakere orienterer seg i, noe jeg gjør ved å reflektere rundt tre sentrale elementer: *seriens plott*; hva jeg mener driver handlingen fremover, *seriens premisser*; hvor jeg definerer hva jeg ser som seriens grunnleggende forutsetninger, samt *seriens script*, som består av seriens gang og de foreskrevne handlinger. Disse refleksjonene kobles opp mot sosiologisk relevant teori skrevet av blant andre Beck & Beck - Gernsheim (1995), Bourdieu (2004) og Eva Illouz (1997).

Aller først, en kort innføring i JPKs form: TV2 oppordrer innledningsvis bønder i alle aldre og av begge kjønn til å melde seg på ”kjærlighetsjakten”, før produksjonsselskapet velger ut åtte kandidater som forsøksvis skal sjarmere et stort TV-publikum i eget program på forsommeren. Så strømmer frierbrevene inn. Flere hundre av dem. De fire bøndene som mottar flest brev får sin jakt presentert på tv påfølgende høst. Sesong to, som er utgangspunkt for denne analysen, kunne skilte med nær 900.000 seere ukentlig. JPK har opplevd en enorm suksess, og har så langt rullet seks sesonger over skjermen. Denne våren søkes deltakere til sesong syv.

3.1 Seriens plott

”Plottet referer til en grunnidé om hvordan ting henger sammen, og ulike fortellinger og genre har ulike plott og ulike strukturer” (Frønes 2001: 92). JPKs plott defineres som det å finne en partner. Dette er også seriens mål ved programmets slutt: At den enkelte bonde skal sitte igjen med den ”rette” frieren, en mulig kjæreste. Et plott bør skape mening og forståelse til ”fortellingen” eller forløpet som utspilles.

Et romantisk plott er på ingen måte et ukjent fenomen i medieverdenen. Det vil her og i det videre argumenteres for at det er den rurale rammen, som i hovedsak gjør JPK annerledes og unik. Journalist Bjarne Riiser Gundersen debatterer i Morgenbladet (11.11.07) JPK opp mot bondens status i samfunnet. ”Suksessen er egentlig ikke så vanskelig å forstå. For hva liker vel nordmenn bedre enn å se rødmende, godhjerta mennesker flørte med hverandre på sitt redelige og ubehjelpelige vis? Svaret er innlysende: Å se rødmende, godhjerta bønder gjøre det samme.”

3.2 Seriens premisser

I en presentasjon av JPK, vil jeg reflektere rundt de konstruerte premisser jeg mener programmet introduserer. Premisser betyr forutsetninger som er særegne for nettopp denne partnerjakten, da de antas å legge konkrete føringer på forløpet som studeres. Disse premissene konstrueres *a priori* og oppfattes som implisitte ”selvfølgeligheter” i det iscenesatte scriptet. Antakelsen er at JPK oppretter et tydelig skille mellom fortidens tradisjonelle ansvarsbånd og nåtidens moderne rotløshet. På bakgrunn av dette, definerer jeg to premisser: Det tradisjonelle og det moderne. Det moderne premiss tydeliggjøres gjennom tiden serien utspilles i (vår moderne tid), og selvfølgeligheten av et fritt partnervalg. Det tradisjonelle premiss ved at det er bønder, forankret i tradisjonell gårdskultur som søker partner. Intensjonen videre er å undersøke om de konstruerte premissene representerer en motsetning, og derav utgjør en permanent spenning i partnervalgforløpet for deltakerne.

3.2.1 Det tradisjonelle

Å være bonde er en forutsetning for deltakelse i JPK, dette ser jeg som seriens tradisjonelle premiss. Tore Rasmussen tar i sin masteroppgave i sosiologi for seg utfordringer knyttet til et slikt yrkesvalg i dag. Han ser bondeyrket som en livsstil, da bondeyrket og livet som helhet i stor grad henger sammen. ”Siden skillet mellom fritid og arbeid er veldig uklart, er det også mulig å se på bondeyrket som en livsstil. Dette uklare skillet er en del av det som gjør yrket spesielt” (Rasmussen 2006:3).

Det tradisjonelle premisset har sitt opphav i et tradisjonelt samfunn hvor kjærlighetsvalg lå utenfor de individuelle preferanser. ”As social historians have consistently shown, marriage in pre-industrial society was not so much the union of two people as of two families or even clans” (Beck & Beck-Gernsheim 1995:79). I følge Beck & Beck-Gernsheim var valgmulighetene den gang begrenset av kriterier som status, eiendom, rase og religion, og var arrangert av et nettverk av familie, slektninger og lokalsamfunn. Hensikten med en partner var ikke kjærlighetsrelasjonen i seg selv, men heller å sikre familiens utsikter og overlevelse som en økonomisk enhet (Beck & Beck-Gernsheim 1995: 79). Sett slik var ekteskap en plikt, i gode stunder et vennskap. ”There can be no doubt that the traditional rules left little room for personal wishes, and forced them to be rigorously suppressed if the family’s wishes differed” (Beck & Beck – Gernsheim 1995:80).

Bondeyrket har dog endret seg. Pierre Bourdieu gir oss et innblikk i bondens særegne posisjon i et temporært ekteskapsmarked. I ”Ungkarsballet” (2004) ser Bourdieu på bondens

utvikling fra å bli gift for å opprettholde familiens og gårdens status, frem til dagens situasjon hvor Bourdieu hevder at bonden ikke lenger er attraktiv når det skal velges partner. Bonden, som tidligere giftet seg av økonomiske og sosiale grunner, har mistet mye av sin verdi på et ekteskapsmarked hvor sosiale og økonomiske forhold ikke lenger er viktige (Bourdieu 2004:51). Den lukkede grenden der man før var hjemme og blant sine egne, har litt etter litt åpnet seg opp. Fordi kvinner er raskere enn menn til å oppta urbane mønster og idealer, skriver Bourdieu at det byr disse kvinnene imot å skulle gifte seg med en bonde som bare kan gi løfter om det de forsøker å flykte fra (Bourdieu 2004:213). Likevel er det å finne en ektefelle av stor betydning for bønder:

”I og med at et gårdsbruk befinner seg i et økonomisk miljø og et arbeidsmarked som dømmer det til ikke å ha tilgang til annen arbeidskraft enn husets egen, så forlanger dette markedet på en temmelig direkte måte at man må reproducere seg for å skaffe arbeidskraft for derigjennom å kunne videreføre gårdsdriften” (Bourdieu 2004:209).

I et slikt perspektiv rommer bondens romantiske utsikter flere utfordringer: Bonden kan ha et ansvar ut over egne preferanser (drive gården videre) og i følge Bourdieu begrenset mulighet til å vinne ”den rette” (stedsbundethet). Bonden er isolert innefor eget område, ”...og selv innenfor sitt eget marked blir han utkonkurrert av flere rivaler som, i alle fall symbolsk sett, er bedre rustet” (Bourdieu 2004:214).

3.2.2 Det moderne

Jeg returnerer til Beck & Beck-Gernsheim som hevder at det industrielle samfunn gradvis endret synet på valg av partner og ekteskap. Fra å være et familiært og sosialt anliggende, ble ekteskap et prosjekt mellom de to elskende. Tradisjonelle bindinger skulle ikke lenger besudle kjærligheten, mennesker kunne fritt velge selv: ”...two committed individuals, triumphing over the barriers of class and status and recognizing only one authority- the language of the heart” (Beck & Beck- Gernsheim 1995: 81). Denne vendingen fra det tvungne til det frie partnervalg, er sett som et uforbeholdent gode i dagens vestlige verden. Men, påpeker Beck & Beck- Gernsheim, friheten vi har ervervet oss i det moderne er på ingen måte problemfri. Gjennom retten til fritt valg kommer også forventningen om beslutningstaken. Vi ikke bare kan, men må velge. Anthony Giddens åpner opp for å se det frie valg som en plikt. ”Under høy-modernitetens betingelser følger vi ikke alene bestemte livsstile, men er i væsentlig forstand også tvunget til det – vi har ikke annet valg end at velge” (Giddens 1996:100). Her tangeres JPKs andre premiss: Plikten til å velge i en moderne, rotløs tid. Poenget er at serien

ikke bare forventer et partnervalg, bøndene er ved deltakelse *tvunget* til å velge. Anbrakt av seriens script velger de fire utvalgte bøndene i alt bort 357 potensielle partnere (totalt antall mottatte frierbrev), fordelt på syv konstruerte valg per bonde. JPK introduserer en partnerjakt hvor valg blant flere er en selvfølge.

Resonnementet bryter med oppfattelsen om én stor kjærlighet i livet. Bøndene skal gjøre en av mange til *den rette*, hele tiden med visshet om at de kan velge nytt, velge annerledes. Tonje Gravås samler utfordringen i betegnelsen ”den relative kjærligheten” (2002:87). Det finnes ikke absolutte uforanderlige verdier (partnere). Alt er relativt og varierer med omstendighetene (Norsk språkråds nettside: www.sprakrad.no). Gravås utdyper: ”Kjærlighetsjakten dreier seg altså ikke lenger om søket etter den eneste rette, det handler heller om å søke rundt, finne en best mulig partner å gjøre den man finner (eller har) til den rette” (Gravås 2002:87). Hva jeg omtaler som et *relativt partnervalg* intensiveres, i min tolkning, i JPK.

Jeg har tidligere antydnet en spenning i de definerte premisser som JPK konstruerer. Kontrasten mellom det tradisjonelle og det moderne premiss summeres når bonden, forankret til sted og tradisjon, plasseres i en moderne setting hvor valg blant mange partnere blir ”normalisert”.

3.3 Seriens script

I det kommende vil jeg reflektere rundt seriens definerte script, hvor deltakerne gjennom utførelse, skal nå sitt ”mål” (jfr. seriens plott). Script ble innledningsvis omtalt som serier av handlingsinstrukser som kjeder sammen sekvenser på bestemte måter (Frønes 2002). Videre vil script stå for den serieskapte handlingsstruktur JPK introduserer. Fire faser og handlinger som foregår i dem, trekkes fram. De fire fasene defineres som: Verdi, interesse, relasjon og den romantiske fasen. Jeg mener fasene figurerer relativt klart i prosessen og sammenfaller med endring i lokalisering og tid for deltakerne. Et sentralt prosjekt har vært å undersøke fasene kronologisk, i takt med hvordan de ble formidlet på TV-skjermen. Tanken har vært å følge seriens gang for å tilvirke en helhetlig forståelse av den uttrykte partnerjakten. Samtidig åpner det opp for en analyse av ulike sekvenser i forløpet.

3.3.1 Verdifasen

Verdifasen inkluderer bondens presentasjon av seg selv, da bonden mottok frierbrevene og det aller første møtet mellom bonde og friere på Losby gods (tre episoder). Verdier betegner

overordnede trekk bøndene oppgir at de søker i en partner. Dette står for personlige egenskaper som eksempelvis arbeidsom, sporty, sosial eller selvstendig. Disse verdiene skal undersøkes idet serien iscenesetter et konsentrert og konkurransepreget første treff. Hver bonde gjennomgår en hektisk hurtigdate med syv tilmålte minutter på hver av de ti frierne. I løpet av denne korte tiden må bonden avgjøre hvilke seks friere han/hun vil ha med seg videre i jakten. Hurtigdating baseres på et overfladisk inntrykk, og nødvendigheten av å ”imponere” bonden i konkurranse med ti andre interessenter.

3.3.2 Interessefasen

I interessefasen, som i serien finner sted på Beitostølen, har bonden selskap av seks friere som i løpet av tre dager reduseres til fire. Her fremmes interessehandlinger. Bøndene velger selv ut hvilke fritidsaktiviteter de ønsker å utføre sammen med frierne, og signaliserer dermed noe om sine interesser overfor frierne. Eksempler på aktiviteter er: brettseiling, fjellklatring, pil og bue, akvarellmaling, blomsterbinding og bilrace. Forankret i aktivitetene er det meningen at bonde og friere skal bli bedre kjent. Jeg søker å fremheve ulike måter man forholder seg til de konstruerte handlinger på.

3.3.3 Relasjonsfasen

Relasjonsfasen beskrives i serien som gårdsuka, og strekker seg lengst i tid (syv dager). Å betegne gårdsuka som relasjonsfasen er gjort fordi bonden for første gang inviterer sine fire utvalgte friere hjem til gården. Der hvor settingene tidligere har utspilt seg på nøytral grunn, flyttes nå interaksjonen inn i det mer private og blir av meg definert som relasjonsfasen. Jeg sorterer kapitlet i to: Ferdighetshandlinger og de klisjéromantiske settinger.

Ferdighetshandlinger betyr praktiske gjøremål som frierne blir satt til å gjennomføre på gården til den enkelte bonde. Dette kan være fjøsstell, høying, tømmerhogst og snekring. Den fremstilte intensjonen er å se om frierne passer inn på gården, noe som igjen trigger konkurransesituasjonen seriens deltakere befinner seg i, samt de tradisjonelle føringer.

De *klisjéromantiske settinger* blir vitale i relasjonsfasen og også i seriens siste fase; den romantiske. *Klisjéromantikk* er et begrep jeg anvender når jeg viser til hvordan man lever ut kulturelt etablerte rammer for romantikk. Tonje Gravås tar i sin hovedoppgave ”Kjærlighetens tvetydighet” (2002) for seg romantikken som praktisk utøving av kjærlighet og fremholder at romantikken på ingen måte er ukjent og innesluttet, men heller en ”...forestillingsverden som har utviklet seg gjennom år med felles kulturell innflytelse fra sterke påvirkningskilder som for eksempel film, musikk, litteratur, reklame og media”

(Gravås 2002:67). Uavhengig av hva vi selv mener om romantikk, er disse stereotype forståelsene noe vi på en eller annen måte forholder oss til. De får et klisjéaktig preg og blir noe kommersielt og felles, framfor det private og kjærlige det opprinnelig er ment å si noe om. Stereotypier viser til etablerte romantiske klisjeer, som i følge Frønes, har en enorm tiltrekningskraft ved at ”vi leser våre egne forestillinger og lengsler inn i deres åpne fortellinger og bilder” (Frønes 2001: 75).

Begrepet *settinger* betyr rammen for handlinger. Handlinger innenfor klisjéromantiske settinger kan fremstå hverdagslige, og være samtaler rundt frokostbordet, rusletur i skogen eller en kaffetår i solveggen. Disse situasjonene fremstår mer spontane enn handlinger med et klisjéromantisk tilsnitt, allerede introdusert som stereotypier. Det samlede poenget er at når settingen oppfattes som klisjéromantisk, oppmuntres det til følelsesmessige opplevelser og utvikling av en relasjon mellom to. De klisjéromantiske settinger i relasjonsfasen er tolket som situasjoner og handlinger med et naturorientert tilsnitt. Eksempelvis: Blåbærtur i skogen, svidde pølser ved et rolig tjern, jordbær og musserende på høyfjellet, eller piknik med vafler og brunost. Tendensen til å utøve en slik ”jordnær” romantikk virker fremtredene i relasjonsfasen.

Sosiolog Eva Illouz (1997) gjenkjenner en type romantikk i det postmoderne samfunn som tar avstand fra de mer konsumorienterte måtene å forholde seg til det hjerterøde på: En romantikk som ikke utspilles på de offentlige arenaer, men ute i naturen. ”Nature is the romantic decor par excellence because it is the only symbolic site that, by minimizing or eliminating references to social, family or gender roles, enables the full expression of ”pure” feelings and thereby releases the authentic self” (Illouz 1997:92). Når vi er i en naturlig setting, argumenterer Illouz, fristilles individene fra familiære og sosiale bånd, det åpnes opp for å uttrykke ”rene” følelser i møte med den andre. Det bør nevnes at Illouzs *resonnementet* baserer seg på en studie av visuelle annonser og dermed innehar visse begrensninger. Likevel hevder Illouz at de empiriske funn kan si noe om hvordan romantikk representeres i det postmoderne samfunn, som jo er i denne oppgavens ånd. Hun mener å ha funnet et interessant og nytt ”språk,” en type romantikk som avviser den objektive verden, den urbane produksjon av konsum: ”Instead, it is replaced by a discreet and ethereal affluence that subtly addresses ”universal” and classless desires for authenticity, freedom and pure emotions” (Illouz 1997: 111) Å innvie denne oppfatningen av den ”naturlige romantikk,” er gjort for å gi legitimitet til JPKs script.

3.3.4 Den romantiske fasen

Denne fasen omfatter bondens endelige partnervalg mellom to gjenværende friere, en romantisk langweekend for bonden og hans/hennes utvalgte, samt et avsluttende møte hvor bonde og utvalgte frier kommer sammen for å dele erfaringer. Satser de videre på hverandre? Har bonden funnet en partner? Fasen defineres som romantisk på bakgrunn av at bonden gjør sitt endelige valg, han/hun sitter igjen med sin utvalgte frier. Hvilke handlinger blir viktige når relasjonen mellom de to skal testes? Igjen tyder jeg at klisjéromantiske settinger stimuleres. Denne gang de mer klassiske og konsumorienterte. To utkrystalliserer seg: den romantiske reisen og det romantiske måltidet.

Bøndene inviterer med seg sin utvalgte til henholdsvis Dublin, Sverige (to stykker), samt Island. Serien presenterer disse oppholdene som romantiske weekendturer. På denne reisen skal bonde og frier være sammen i en setting hvor stereotypiske handlinger, som måltidet rundt rød drikke og blafrende lys, oppfattes som betydningsfulle og gjennomgående. Gravås belyser dette på en god måte: ”Fortellingen om romantikk kan nærmest leses som en billedbok; vi kan bla fra side til side og finne flere ulike tablåer som de fleste med en vestlig, moderne kulturell bakgrunn vil kunne enes om betegner en romantisk situasjon” (Gravås 2002:67).

3.3.5 Seriens script i et sosiologisk perspektiv

Seriens script er satt til å være de konstruerte handlinger og settinger i partnervalgforløpet. Fra interessehandling, via ferdighetshandlinger, til de klisjéromantiske, splittet i naturlige og konsumorienterte. Scriptet vil her belyses av sosiologiske perspektiver, ved å diskutere Eva Illouz og hennes arbeid med romantikk og datingprosessen.

Tidligere i oppgaven har Giddens beskrevet et handlingsperspektiv med sin strukturasjonsteori. Illouz er en av flere kritikere som mener Giddens ignorerer kultur som medierende dimensjon mellom aktør og struktur. I boken “Consuming the Romantic Utopia. Love and the Cultural Contradictions of Capitalism” (Illouz 1997) fastholder Illouz at sosial endring formidles kulturelt, og refleksivitet bør derav forstås i en kulturell kontekst. Sosiologen studerer hvordan romantisk kjærlighet og romantiske uttrykk relaterer seg til kultur, økonomi og den sosiale organiseringen av det sen-kapitalistiske samfunn i USA. Tesen er: “Romantic love is a collective arena within which the social divisions and the cultural contradictions of capitalism are played out” (Illouz 1997:2). Illouz går grundig til verks; reklamer, magasiner og et stort antall personintervjuer analyseres når hun relaterer den romantiske kjærligheten til sosiokulturell og økonomisk organisering i det moderne. Det gis

ikke rom for en bred gjennomgang av Illouzs økonomiske forklaringsmodell i min oppgave. I stedet klargjøres aspekter som synes relevante for analysen.

Sosiologen åpner opp for å se romantikk som noe mer enn en individuell følelse. Det romantiske er kulturelt fundert og det moderne kapitalistiske samfunn setter rammer for hvordan vi opplever romantikk og kjærlighet. I dagens sekulariserte samfunn mener Illouz at kjærlighet er og formidler noe hellig, gjennom dette hellige blir romantikk viktig som et rituale. ”The experience of the sacred is important in and of itself, but it also introduces into daily life an “organized disorder”, a rhythmic alternation between “hot”, passionate times, and “cold” pragmatic, profane ones” (Illouz 1997:285). Enkelt sagt oppretter Illouz et skille mellom romantikk i et romantisk forløp og romantikk i mer etablerte parforhold. Jeg vil konsentrere meg om begrepet ”datingromantikk” (mitt uttrykk), da prosjektet ser på deltakere i en serie som tar for seg parforholdets innledende faser. Den innledende fasen ilegges stor betydning av Illouz fordi romantikk i langvarige forhold søker å være lik romantiske uttrykk i dating-fasen.

Illouz sporer datingkulturen (i USA) tilbake til begynnelsen av det 20. århundre, da den innledende romantiske fasen ble flyttet ut i offentlig sfære og føyd sammen med forbruk. ”Romantic interactions became a public form of experience, taking place in an anonymous and public sphere of consumption at the same time that they presupposed a temporary withdrawal from group and family membership” (Illouz 1997:56). Kino, middager, bilturer eller dans, kjærlighetsjakten fant sin form gjennom konsum. I denne tradisjonelle oppfattelsen av et romantisk forløp, står kurtise og utøving av romantikk nært forbundet. Da kunne forelskelse og siden kjærlighet oppfattes som en intens og irrasjonell fase hvor kjærlighet gjør blind. Men, understreker Illouz, en slik oppfatningen er ikke lenger den primære (Illouz 1997:288). Heller har den postmoderne datingens natur et anstrøk av rasjonell tankegang i seg, idet den søker en kjæreste som kan være passende. ”The absoluteness conveyed by the experience of love at first sight has faded away into the cool hedonism of leisure consumption and the rationalized search for the most suitable partner” (Illouz 1997:289).

Illouz tilkjenner tre dimensjoner ved en innledende romantisk fase som gjør seg gjeldende i dagens postmoderne varen; det seksuelle for selvrealisering og nytelsens skyld, det rituelle og konsumorienterte for fornøyelsen, og det rasjonal-økonomiske hvor man søker en partner gjennom en ”testing” av preferanser via eksempelvis fritidsaktiviteter og kulturell smak (min oversettelse Illouz 1997: 289). Disse tre dimensjonene influerer gjensidig den romantiske prosessen og dating blir en vekselvirkning mellom det rasjonelle, den egenrådige

nytelsen, og jakten på en passende partner.” In this respect, dating is a typically postmodern form of romantic interaction” (Illouz 1997:289).

En analyse av romantikkens fremvekst i USA antas å innebære betydelige forskjeller fra rurale Norge og konstruert kjærlighetsjakt som min oppgave studerer. Likevel oppfattes Illouzs poenger relevante og klargjørende i relasjon til JPKs script. I nåværende kontekst fungerer Illouz som et teoretisk støttepunkt for det scriptet seriens deltakere orienterer seg i, basert på spenningen mellom de romantiske og rasjonelt-økonomisk sidene ved en partnerjakt.

4 Metodiske refleksjoner

David Silverman er en av flere sosiologer som anerkjenner bruk av visuelle data i kvalitativ forskning. ”With the burgeoning of cultural studies within social science, the study of visual images has become a highly fashionable topic“ (Silverman 2001:214). Denne tendensen befestes av Tove Thagaard når hun argumenterer for at visuelle kommunikasjonsformer vies stadig mer oppmerksomhet i kvalitative arbeider. Thagaard poengterer at ”analyser av visuelle media gir ulike innfallsvinkler til å studere uttrykk for vår kultur” (Thagaard 3.utg 2009: 83) og viser til Rose (2007:2) når hun definerer visuell kultur som mangfold i visuelle uttrykksformer som preger vårt sosiale liv. Intensjonen i mitt prosjekt er å belyse hvordan et partnervalg kommer til uttrykk i et visuelt medium, gjennom en kvalitativ analyse av TV-serien JPK.

Den kvalitative metoden kjennetegnes av et fleksibelt og allsidig forskningsopplegg. Tove Thagaard samler metodens egenart i begrepene systematikk og innlevelse (Thagaard 2003:15). Innlevelse gir forståelse og innsikt. Systematikk knyttes til arbeidet med data. Kvalitative tilnærminger søker legitimitet gjennom gode og betegnende tolkninger, samt måten teori og empiri knyttes sammen på. En fellesnevner for kvalitative studier er at de har en type tekst som utgangspunkt for en analyse. ”Overgangen fra handling til tekst, fra fenomen til tekstlig beskrivelse er derfor sentral i sosialvitenskaplig forståelse,” påpeker Ivar Frønes (2001: 170). Hvorvidt denne teksten er utskrifter av intervjuguide eller observasjonsnotater fra visuelle data: Målsettingen er å oppnå en forståelse gjennom fortolkning av data (Thagaard 2003:13). Tolkning betyr da en refleksjon omkring datenes meningsinnhold.

Denne oppgaven studerer innholdet i en TV-serie, med appell til et stort publikum. Nå er det ikke en medievitenskapelig analyse jeg gjennomfører, hensikten er å belyse et sosialt og kulturelt fenomen sosiologisk, via kvalitativ analyse av sosial interaksjon og analyser av samtaler og mennesker i dem (Thagaard 2003:11). Det kvalitative skiller seg i så måte fra et kvantitativt forskningsopplegg velegnet for å belyse fenomener som kan måles og telles, som enkelt sagt kan kvantifiseres. Østbye (m.fl) sporer i ”Metodebok for mediefag” (2002) den kvalitative innholdsanalysen tilbake til fortolkningslære og hermeneutikk (vil presenteres senere i kapitlet). Et sentralt punkt er at teksters mening ikke alltid er entydig eller umiddelbart tilgjengelig. ”For å kunne avgjøre hva en tekst skal bety, må den tolkes” (Østbye, Knapskog, Helland og Larsen 2002: 63). Søkelyset i dette prosjektet er rettet mot det presenterte innholdet i serien JPK. Jeg ønsker å beskrive hva som blir sagt og gjort i en setting

designet for å finne en partner, med vekt på meningsinnholdet. Eller mer presist; hvordan jeg tolker at seriens deltakere skaper mening i det konstruerte scriptet de er en del av. Hva jeg studerer, et konstruert partnervalgforløp, blir ”åpnet” via aktørens språk, handling og uttrykte forståelse. I tråd med det tolkende og hermeneutiske feltet ”er ikke oppgaven til human- og samfunnsvitenskapen å spesifiserer fastlagte lover for menneskelig atferd, men å gjøre denne atferden forståelig” (Østbye m.fl 2002: 22).

4.1 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet

En kvalitativ studie handler om å gi arbeidet legitimitet. Dette innebærer at det redegjøres åpent for de valg som er gjort underveis i prosessen, tilstedeværende utfordringer, og hvordan data hentes inn og behandles. Thagaard samler diskusjonen om legitimitet i en kvalitativ studie, i begrepene troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Disse begrepene kan sees opp mot sentrale elementer innenfor kvantitativ metodikk; reliabilitet (troverdighet), validitet (bekreftbarhet) og generalisering (overførbarhet). Troverdighet handler om hvorvidt forskningen utføres på en redelig måte. Bekreftbarhet stiller spørsmålsteget ved kvaliteten av tolkningen av funn, og hvorvidt den forståelse det enkelte prosjekt fører til støttes av annen forskning. Overførbarhet har å gjøre med tolkningens anvendbarhet i andre kontekster.

Sentralt i kvalitative studier står forskningens *troverdighet*, det vil si at forskningen er utført på en tillitsvekkende måte (Thagaard 2003:169 -170). Thagaard påpeker at forskeren må argumentere for en slik troverdighet, noe som blir et naturlig anliggende i mine metodiske refleksjoner. Dette gjør jeg først i en utgreiing omkring datainnsamlingen og i hvilke kontekster denne har foregått. Så redegjør jeg for arbeidet med analysens form, og diskuterer utvalgets representativitet samt anonymisering. Deretter undersøker jeg på hvilke måte fenomenet JPK kan skille seg fra andre virkelighetsserier.

Opgavens *bekreftbarhet* behandles særskilt idet jeg retter søkelyset mot mitt eget ståsted i forskningsarbeidet, forholdet mellom teori og data, samt valg som er gjort i forhold til fortolkning av innsamlet materiale.

Forskningens *overførbarhet* kommer jeg tilbake til mot slutten av kapitlet.

4.1.1 Innsamling av data

Å undersøke en TV-serie er ikke et direkte subjekt-subjekt forhold mellom forsker og informant (Thagaard 2003:102). Å undersøke visuelle data fra et TV-program innebærer tolkninger av opptak som allerede foreligger, upåvirket av forskeren selv. En mer subjektiv

tilnærming, som eksempelvis kan innebefatte utforming av intervjuguide eller utvalg av informanter, var ikke analysens utgangspunkt. I stedet har min kjennskap til empiri tiltatt gjennom møter med serien og deltakerne via TV-skjermen. Episodene ble fulgt i rytmen de ble vist på TV2 høsten 2005. En episode per uke. Ukentlige input gav tid og rom for refleksjoner der de ble fremmet i partnervalgforløpet og skapte grobunn for tålmodig kjennskap til data. Dette for, i størst mulig grad, å observere programserien sånn den utspilte seg. Det jeg betegner som data vil være preget av ”måten forskeren forstår de observasjoner og utsagn han eller hun har tilgang til” (Thagaard 2003:28) og videre; informasjon som er systematisert og registrert med sikte på bestemte analyser.

Totalt femten programmer av JPK ble sendt på TV2 høsten 2005. Episodene varte i en time, reklamepauser inkludert. Gjennomsnittlig bød en episode på rundt femten sider transkribert tale. Jeg har valgt å transkribere all tale/alle utsagn i programmet. Utsagn betyr hva deltakerne sier i aktuell og regissert setting. Da jeg verken har intervjuet eller snakket med deltakerne tidligere, ble arbeidet med de transkriberte utsagnene viktige i prosjektet. Utsagnene har jeg delt inn i tre kategorier: Monologer hvor deltakerne prater direkte til kameraet, dialog med programleder Kathrine Moholt, eller samtale mellom deltakerne parvis og i grupper. For å transkribere talen, anvendte jeg web tv. Samtlige programmer ble hver uke lagt ut på TV2s nettsider, noe som lettet arbeidet med transkriberingen betydelig. Fremgangsmåten gjorde det enkelt å manøvrere seg innenfor og etter hvert mellom de ulike programmene. Da siste episode var kringkastet, satt jeg igjen med drøye 230 sider transkribert tale. Alt systematisert og markert i forhold til den av deltakerne som til enhver tid uttalte seg. Jeg inkluderte ikke tenkepauser, latter, eller andre stoppunkt i arbeidet.

JPK består av mer enn dialoger og utsagn. Foruten samtale, kan en kvalitativt undersøkelse også være rettet inn mot studie av atferd og samhandling mellom mennesker (Thagaard 2003:11). Utsagn i JPK akkompagneres og settes inn i en visuell kontekst anført av seriens script. Som allerede antydnet oppfattes dette som et særtrekk ved mitt materiale: Kombinasjonen av hva deltakerne sier, handlingene de foretar seg, og den visuelle settingen dette foregår i. Visuell setting betegner den omkringliggende kontekst som deltakerne befinner seg i, eksempelvis til fjells, til gårds eller på fest. Hvordan har jeg så arbeidet for å ”hente inn” denne empirien? På lik linje med utsagnene, ble alle handlinger og hvor de fant sted, formulert og notert ned etter hver episode. Jeg merket meg tidlig hvordan det som ble sagt, ofte omtalte aktiviteter og situasjoner deltakerne befant seg i. Likevel var jeg usikker på hvilken rolle handlingene skulle få i prosjektet. Vissheten omkring handlingenes sentrale betydning vokste seg større underveis. Endelig satt jeg igjen med en oversikt over ulike

visuelle kontekster, med dertil linkede handlinger utført i aktuell setting. Sagt på en annen måte: Denne oppgaven inkluderer en nøyaktig transkribering av tale, med en mer ”subjektiv” tolkning av observerte handlinger. Subjektiv i den forstand at det er jeg som beskriver handlinger i lys av hvordan jeg tolker dem. Hva som blir gjort, handlinger, er ikke like tydelig artikulert i serien, som talen.

Studien av JPK har jeg valgt å omtale som et distansert feltarbeid i tråd med Silverman når han skriver at etnografer i dag ikke nødvendigvis observerer sine data direkte: “They may work with cultural artefacts like written texts or study recordings of interaction they did not observe firsthand” (Silverman 2001:45). Begrepet distansert feltarbeid viser til en tilbaketrukket observasjon av utsagn og sosial handling. Fordi jeg ikke har kunnet ”ta, ” eller ”røre” ved innsamlet materialet, ble et viktig hjelpemiddel mine feltnotater. Feltnotater er en personlig beskrivelse av hendelsesforløpet i denne serien, fundert på hva jeg som seer observerer. Dette gjorde det også lettere å se sammenhenger mellom aktiviteter deltakerne engasjerte seg i, og relevante utsagn. Min erfaring har vært at spesielle episoder ofte har skapt grobunn for kommende og interessante tolkninger. Seale (1999) argumenterer i boken ”The Quality of Qualitative Research” for at troverdighet til forskningsprosjekt kan styrkes ved å gjøre et tydelig skille mellom direkte informasjon fra felten og forskerens egen vurdering av denne informasjonen (gjengitt i Thagaard 2003:178). I analysen vil de gjengitte utsagnene være primærdata. Handlinger og visuell kontekst er i størst mulig grad beskrevet sånn jeg oppfatter dem, basert på egen subjektiv tolkning.

4.1.2 Å finne en form

Jeg erkjenner i ettertid at jeg har gått mange, og til tider lange runder med mitt materiale for å finne den formen som på best vis ivaretar oppgavens problemstilling og samtidig fanger opp det spesielle ved JPK: Anledningen til å undersøke et rendyrket partnervalgforløp som et uttrykk for hvordan kjærestevalg, *kan* fremstilles i vårt samfunn.

Det var en stor og omfattende ”sorteringsjobb” som tok til da innsamlet materiale forelå. Alt forent i ønske om å sammenfatte eksisterende materiale, det vil si innholdet i serien, på en mest mulig strategisk og helhetlig måte. Som presentert i tidligere avsnitt om JPKs egenart, landet jeg til slutt på en struktur hvor data sorteres i ulike definerte faser. Fasene sammenfaller i stor grad med fire endringer i den visuelle konteksten som er: Et første innledende treff på Losby Gods, langweekend på Beitostølen, et opphold hjemme på gården og reise for to i Europa. Fasene bygger på en klassifisering av hendelsesforløpet, en klassifisering som muliggjør refleksjoner rundt forskjellige deler av prosessen. En slik

inndeling handler om det Kvale (1997) omtaler som en ”fortetting av mening;” en konkretisering av typiske hendelser og utsagn i mitt materiale (gjengitt i Thagaard 2003:133). Her kobler jeg en inndeling av data i faser opp mot systematisering av materiale i ulike kategorier. Intensjonen er å beskrive meningsinnholdet som kommer til uttrykk i de ulike kategorier (Thagaard 2003:136). Jeg nevner at analysens siste del, som tar for seg de gjentatte og konstruerte friervalgene i JPK, skiller seg ut ved å se samtlige faser under ett. Dette fordi valgsituasjonene spiller en sentral rolle i *hele* forløpet.

4.1.3 Strategisk utvalg og anonymisering

”Strategiske utvalg innebærer å velge ut informanter som er typiske i forhold til de fenomenene som studeres” (Thagaard 2003:55). I denne analysen belyses fenomenet partnervalg. Et slikt livsvalg rommer ulike innfallsvinkler og en atskillig variasjon i studieobjekter. Mitt utgangspunkt er TV-serien JPK, en serie som komprimerer og intensiverer et valg av partner. Dette gjør det mulig å undersøke hvordan deltakerne snakker om et ”romantisk” forløp, og hva de konkret gjør. Hvordan seriens handlende aktører orienterer seg i et allerede fastlagt partnervalgforløp, er et sentralt anliggende. Hvorvidt deltakerne opptrer sannferdig, deres bakgrunn for påmeldelse, eller om disse bøndene representerer noe unikt med hensyn til et partnervalg, kan ikke jeg si noe om. Jeg velger likevel å tro at ved å eksponere seg på riksdekkende tv, har deltakerne reflektert over hva de søker i en partner og hvorfor nettopp nå. At de oppgir å jakte på ”kjærlighet” i beste sendetid på TV2 er med på å gjøre dette utvalget relevant for oppgaven.

Et annet trekk ved bearbeiding av innsamlet materiale er anonymisering. Tove Thagaard spør: ”Hvordan kan forskeren ta vare på den selvforståelsen som preger informantens (deltakernes) fremstilling?” (Thagaard 2009:105) JPK er en offentlig TV-serie, ja, en konstruert setting. Deltakerne er likefremt ordinære mennesker, og byr på seg selv med navn, bilde og personlighet. Dette skiller JPK fra eksempelvis såpeserier hvor også karakterene er fiktive. JPK balanserer sånn sett mellom konstruert og tilnærmet ”virkelighet”. Like fullt er det mitt ansvar å plassere hva disse deltakerne sier og gjør inn i sosiologisk kontekst som oppfattes interessant og forsonlig, framfor ukjent og krenkende. Jeg studerer et offentlig og kulturelt fenomen som tar for seg noe av det mest personlige og unike vi har: Partnervalg. Derfor er håpet at tolkninger og forståelser som introduseres i oppgaven, i størst mulig grad samsvarer med deltakernes egne opplevelser og erfaringer. Deltakerne er privatpersoner som lever sitt liv etter seriens gang. Dette var et argument for å velge sesong to av serien. Tanken

var at deltakerne hadde et større innblikk i hva de sa ja til, da kjendisstatus og giftemål på TV var realitet for deres forgjengere.

4.1.4 Seriens appell

JPK som TV-serie er allerede presentert (jfr. avsnitt om seriens egenart). Jeg vil nå si noe om programseriens annerledeshet, i min tolkning fundert på en gjenkjennbar folkelighet.

At nettopp disse bøndene er valgt ut, at programrytmen er som den er, at programleder Moholt dukker opp i tide og utide for å stille de følelsesladde spørsmålene, er ikke tilfeldig. Seriens intensjon er å appellere til et bredt publikum, trekke TV-tittere. Jeg skal ikke argumentere for annet. I stedet vil jeg rette søkelyset mot det jeg mener skiller serien fra andre sjekkeprogram som vises på TV. Filosoffi Hanne Andrea Kraugerud skiver om JPK: "...Jordnære, hyggelig nordmenn, treffes til rødvin og turer i skog og mark. Ingen outrerte ekstremsportentusiaster med eksponeringsbehov og gruppesex tilbøyeligheter. Det var noe veldig representativt over deltakerne, i den grad man kan si det om noen" (Kraugerud 2005:73). JPK introduserer piknik i skogen, hønsejakt og stjalne blikk innimellom. Lengsel til vakker natur ved Mjøsa, og verdien av å bo på landet. Rammen fremstår i det store og hele hverdagslig. At serien er vist i seks sesonger og har vært portal til flere ekteskap, samboerskap og et titalls kjæresteforhold, skal gi styrke til den rurale og jordnære rammen som serien skaper, som en mulig møteplass for frier og bonde. "Ingen radbrekkende scener med gitarspilling i klatrerosene utenfor gårdbrukerens balkong. Ingen stjalne kyss. De graver med skotuppen i grusen. De sitter stumme ved forkostbordet. Sier pent god natt klokken elleve. Det er jo fjøsstell i morgen", fortsetter Kraugerud (2005:74). Hvorfor har en slik TV-serie på sitt beste over én million TV-tittere?

Min oppfatning er at deltakere, som plasseres i en solid og hverdagslig ramme, skaper inntrykk av en oppriktighet. Denne oppriktigheten kaster et troverdig lys over seriens plott om å finne en kjæreste. Det er noe befriende alminnelig over søndagsmiddag med karbonader og surkål, oppvask og handletur på lokalbutikken. Jordnære nordmenn i trofaste omgivelser. JPK introduserer et forløp mange kan kjenne seg igjen i. Det er derav scriptet, ikke deltakerne som gjør situasjonen spesiell. Kanskje er det her programmet finner noe av sin suksess? Som en slags filmet kontaktannonseprosess; "der hyggelige nordmenn møter hyggelige nordmenn for mulig intim kontakt" (Kraugerud 2005: 75).

4.1.5 En utenforstående forsker?

Det er en rik, men omfattende prosess som tar til når dataene foreligger. Et vesentlig moment er hvilken posisjon forskeren selv har til fenomenet som studeres, i betydning av å være i miljøet, eller utenfor. Hvordan kan dette påvirke bearbeidingen av data?

Å arbeide med et offentlig medium som JPK innebærer å ta rollen som en utenforstående, en observatør til et allerede utspilt materiale. Forståelsen blir en annen enn hvis jeg hadde hatt en posisjon i det aktuelle miljøet. Når en forsker er ukjent, skriver Thagaard, er det viktig å etterstrebe en forståelse av den ”verden” man forsker på, ved å ”forstå situasjoner som i utgangspunktet er fremmede” (Thagaard 2003:181).

For meg har dette arbeidet vært mer krevende enn antatt. Alt som deltakerne i JPK sier og gjør, foregår i en konstruert og distansert setting, en setting som uavbrutt preger de forståelser jeg speider etter. I et slikt perspektiv kan arbeide oppfattes utilgjengelig og diffust. Opplevde jeg det på den måten?

Først og fremst er jeg ydmyk i møte med et studieobjekt som er annerledes, regissert, og sånn sett urokkelig. Likevel har jeg aldri følt meg fremmed i møtet med materialet. Dette linker jeg til to ting: Valg av tema og bevisst seerappell.

Ønsket om å studere et fragment av kjærligheten, om enn regissert, var et bevisst valg. Parforholdets rolle i en rotløs tid opptar meg, det opptar andre, og skaper engasjement. Et valg av partner er i mine øyne et vesentlig prosjekt i moderne menneskers liv. Uavhengig av om det er den første forelskelsen, livspartneren, eller voksen kjærlighet: Å arbeide med kjærlighetssosiologi handler for meg om å gripe fatt i noen felles og privat på samme tid. Felles, da kjærlighetens drama utspilles i det offentlige rom som i programserien JPK, privat fordi det handler om individuelle følelser og relasjoner. Thagaard engasjeres av dette når hun poengterer at: ”Kjærlighet kan ikke studeres uavhengig av de verdiene, kunnskapene og personlige erfaringene som forskeren har” (Thagaard 2005: 51). I kontrast til rollen som en utenforstående forsker, skaper dette perspektivet nærhet fordi jeg er fortrolig med fenomenet partnervalg, via eget liv, kunnskap og erfaringer. Jeg har en innenforkjennskap til kulturen.

På tross av at den faktiske innsamling av data var distansert, har meninger, ytringer og handlinger som JPK formidler om partnervalg, opplevdes som levende og engasjerende. Dette er jo selve essensen ved et TV-program. Vi berører med det mitt andre poeng i forhold til en nærværende forsker: Bevisst seerappell. Å mønstre et fiktivt, men like fullt inkluderende univers som trekker TV-tittere inn i sin verden. Jostein Gripsrud utdyper medienes rolle: ”Mediene er på en måte samfunnets forlengede arm inn i det vi kan kalle intimsfæren; de konkurrerer så å si med mor, far, kjæresten, hunden eller andre i husholdningen om

oppmerksomheten, og blander seg på ulike vis i samtaler og samhandlinger” (Gripsrud 2000: 15).

Heller enn å la det bli et hinder, har jeg latt JPK utfolde seg i sin helhet, å latt meg berike av tilsiktet publikumsfrieri. Jeg har som seer fått en subjektiv opplevelse, en oppfatning av at deltakerne formidler noe autentisk, i en distansert og regissert setting. Det er, alt i alt, kombinasjonen av et utenfor- og innenforperspektiv som danner grunnlag for analysens tolkninger.

4.1.6 Forholdet mellom teori og data

Det er allerede sagt at oppgaven har en abduktiv tilnærming til teori og empiri. Altså, en veksling mellom tolking av data og videre utvikling av arbeidet knyttet opp mot overordnede teoretiske perspektiver (Thagaard 2003:169). I arbeidet med JPK har sentrale teoretiske bidrag hele tiden vært tilstede, i visse perioder fremtredende, andre ganger i bakgrunnen. Dette har vært særlig viktig da jeg ikke har hatt direkte innvirkning på tilblivelsen av data (jfr. diskusjon ovenfor). Det er i samspillet mellom empiriske funn og relevant sosiologisk teori at min analyse har funnet sin form. Arbeidet har fungert som en dialektisk prosess med veksling mellom empiri og teori. Wadel (1991) mener fleksibiliteten som preger kvalitativ forskning fungerer som en runddans mellom teori, metode og data (Thagaard 2003:28). Jeg har forsøkt å reflektere rundt mitt datamateriale fra ulike teoretiske hold.

4.1.7 Fortolkningsperspektiver

Det er mye som skjer i prosessen fra innhenting av materiale til et ferdig produkt. Ferdig produkt betegner i nåværende setting en veloverveid fortolkning av datene. Ivar Frønes (2001:181) omtaler sosiologi som ”produksjon av mening ved konstruksjon av tekst.” Frønes sier at overgangen fra fenomen til tekstlig beskrivelse er sentral i sosialvitenskaplig forståelse (Frønes 2001:171). Jeg slutter meg til at forskeren ikke bare bruker språket og teksten, men at han eller hun er en del av det samme meningsunivers som teksten uttrykker. I dette ligger avtrykk av forskers og deltakernes egne tolkninger av den aktuelle interaksjon, samt den sosiale mening. Denne fortolkningen søker deretter legitimitet i en større sosiologisk sammenheng.

En kvalitativ analyse av en medietekst er knyttet til forskerens egen forståelse og teoretiske interesse, samt de sammenhenger og tendenser et fastsatt materiale illuderer. Litteraturviter Atle Kittant trekker et skille mellom tre hovedmåter å tolke en tekst på: Den sympatiske, som søker etter opphavsmannens intensjoner, den objektiverende, som vil tolke

en tekst isolert fra sender og sosial kontekst, og den symptomatiske: ”Den symptomatiske lesermåten ser på tekster som manifeste uttrykk for underliggende eller skjulte betydninger” (Østbye, Helland, Knapskog, Larsen 2002: 64). Hva jeg finner interessant i Kittants betraktning av en symptomatiske lesermåte, er hvordan han ser tekster som formidlere av betydninger som eksempelvis en produsent ikke selv er klar over eller bevisst. Dette kan være dominerende forestillinger så selvsagte at individer i en sosial situasjon eller gruppe oppfatter det som allmenngyldig. Dette omtaler Kittant som en mentalitet. Tekster kan videre romme underliggende motsetninger eller konflikter. Målet med analysen kan være ”å løfte fram disse motsetningene, avdekke dem og diskuterer deres samfunnsmessige grunnlag” (Østbye m.fl. 2002: 64). Et viktig arbeid i denne oppgaven er å undersøke spenninger ved å følge et fastlagt script, og deltakernes uttrykte forståelser av situasjonen. En slik diskrepans har gitt sentral og relevant innsikt for analysen. Kanskje kan man si at jeg i analysen utfører fortolkende beskrivelser av det jeg observerer som TV-seer? Med dette mener jeg at hva deltakerne sier, mine tolkninger av dette, setter handlingene inn i en meningssammenheng.

I påfølgende avsnitt vil jeg reflektere ytterligere rundt fortolkningen av mitt materiale, ved å belyse noen sentrale perspektiver som influerer analysen. Dette gjøres for å gi legitimitet til forskningsprosessen og den forståelsen som utvikles underveis. Tidligere har jeg redegjort for det abduktive perspektivet og for de teoretiske bidrag som følger og former oppgaven. Her gjennomgår jeg den ”triple” hermeneutikken, Webers forståelse av verdirelevans, og det narrative aspektet.

4.1.8 Hermeneutikk og verdirelevans

I studier av sosiale fenomener befinner forskeren seg i et gitt felt som på forhånd er fylt av fortolkninger og forståelser. ”Det vil si at den virkelighet som forskeren ønsker å få adgang til, alltid på forhånd er fortolket og tillagt betydning av de sosialt handlende aktørene” (min oversettelse, Fuglesang og Olsen (red.) 2004:338). Den fortolkende samfunnsvitenskapen rommer en rekke teorier, tradisjoner og metoder, blant dem hermeneutikken.

Hermeneutikk betyr fortolkning og er en gammel fortolkningstradisjon med aner tilbake til det antikke Grekenland. I boken ”Videnskabsteori i Samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkultuer og paradigmer” fremhever Henriette Højberg fortolkningens tre vitale betydninger for vår tilgang til verden og vår væren i den. For det første handler ikke mennesker slik at alt kan forstås, heller kan den sosiale handling fortolkes ulikt. ”Derfor fortolker vi oss frem til en dekkende og sammenhengende mening om og forståelse av et utsagn eller handling” (min oversettelse, Fuglesang m.fl. 2004:31). For det andre anvendes

språket som symboler og koder, og, for det tredje, er sosiale fenomener sosiologien undersøker selv en del av en fortolkningsprosess. De sosiale aktører både inngår i, og er fortolkere av verden. Når aktører orienterer seg i det sosiale rom, i mitt tilfelle rammen til JPK, dannes en meningsfull sammenheng og denne utgjør fundamentet for fortolkningen av aktørenes praksis (Fuglesang m.fl. 2004:338). Højberg mener derav at de sosiale aktører skal sees som historisk betingende avhengig av hvor de befinner seg, og at det er denne konteksten som gjør dem i stand til å kommunisere.

Den doble hermeneutikken er et kjent begrep innenfor det hermeneutiske felt og skal framheves i forbindelse med analysens natur. Tanken bak den doble hermeneutikken er at aktørenes fortolkninger og forståelse av en gitt hendelse eller handling, spiller tilbake på forskerens fortolkningsmuligheter og forståelse av en gitt hendelse eller handling (Fuglesang m.fl. 2004:339). Aktørene reflekterer selv over egne handlinger og utsang før disse blir forstått og fortolket av en forsker. Forskernes oppgave er å sette denne sammensatte fortolkningen inn i en større sosiologisk og teoretisk sammenheng. Jeg vil, i lys av å studere en TV-serie, inkludere mediet JPK som en tredje aktør i det fortolkende landskap. Ved å tolke et medium tolker man en allerede fortolket virkelighet. En programserie som JPK har i seg selv en intensjon og en forståelse av hvordan et romantisk forløp utspilles. Slikt sett gjenspeiler ikke den sosiale praksis i TV-programmet utelukkende de deltakende aktører, men også JPK som et konstruert TV-program. En ”trippel hermeneutikk” (mitt uttrykk) forstås som et slags filter som data skal passere gjennom: programskapernes fortolkning, deltakernes fortolkning og min egen som forsker. Så er hensikten i analysen å skille mellom deltakernes uttrykte forståelser av seriens script, og min egen fortolkning av den betydning handlinger og tale oppfattes å ha for dem. Det er dette jeg primært har fokus på, ikke programskapernes fortolkninger.

I forlengelsen av hermeneutikken vil jeg se til Weber og hans forståelse av verdirelevans og verdivurdering. Dette for å utdype forskerens rolle i et vitenskapelig arbeide. I følge Weber er vår vitenskaplige interesse og praksis bestemt av verdier. Derfor ligger det alltid noen verdimessige antagelser til grunn for en vitenskaplig analyse. Det vi ønsker å undersøke er motivert av våre verdier og interesser, og man kan ikke snakke om en objektiv tilgang til virkeligheten: ”Enhver videnskabelig praksis er afledet af bestemte værdier- og erkendelsesinteresser, forstået på den måde at værdier er en uundgåelig del af den videnskabelige udvikling og praksis” (Fuglesang m.fl. 2004:318). Weber omtaler dette som verdirelevans. Videre avviser Weber at forskeren selv skal ta stilling til å utlede normative og

moralske konklusjoner på bakgrunn av sitt vitenskaplige arbeide. En slik verdivurdering bør ikke være forskerens intensjon.

4.1.9 Det narrative aspektet

Ivar Frønes undersøker det narrative aspektet i vår kultur og skriver at: "...våre opplevelser og følelser er bygd på kulturens fortellinger" (Frønes 2001:87). Frønes mener at ved å plassere en hendelse i en forestilling om et forløp, blir verden håndterlig for oss. Fortellinger binder livsløp sammen. Gjennom sosial interaksjon opparbeides en iboende kunnskap om en struktur som skal følges. Kulturens fortellinger, fremholder Frønes, "...danner grunnmønstrene i den meningsdanning som bider livsløp sammen og gir handling mening" (Frønes 2001:89). Fortellinger har alltid en underliggende logikk, eller et plott (introdusert i forrige kapittel) som "representerer fortellingens grunnide om sammenhenger mellom de hendelsene som beskrives" (Thagaard 2009:83). Noen fortellinger manifesterer seg som kulturelle myter kalt nøkkelfortellinger, som betyr beretninger som ofte opptrer i mytisk form, og kan innvirke på aktørene uten at de selv er dette bevisst (Frønes 2001:108). Utad benyttes disse fortellingene for å rettferdiggjøre og forklare egne handlinger.

Denne oppgaven undersøker hvordan en gruppe mennesker orienterer seg i et "romantisk" forløp fremstilt i JPK. Det etableres en ytre ramme: en moderne fortelling om et valg av partner, formidlet gjennom et konkret script som skaper en homogen handlingsramme for deltakerne. Handlingene får betydning utover å være enkeltstående gjøremål ved å se dem som del av et script om partnervalg. Script refererer til serier av handlingsinstrukser som kjeder sammen sekvenser på bestemte måter, dette i samsvar med det narrative."Script organiserer ikke bare handlinger, de er også en viktig del av det intersubjektive lim som ordner tilværelsen og danner mening" (Frønes 2001: 104). I tråd med Frønes ser jeg seriens script som meningsskapende for menneskene som oppgir å lete etter en partner i JPK. De formidler en forståelse av sammenhenger mellom utførte hendelser. Da dette er andre sesong av serien, antas det at deltakerne har en kunnskap om hva de skal igjennom og kjenner seriens script. Samtidig har jeg argumentert for at deltakerne tar med seg tidligere og uavhengige erfaringer fra romantiske forløp, inn i programserien. Samlet er min påstand at disse deltakerne tolker og gir situasjoner betydning, som en del av et romantisk script. Kanskje også i lys av en større nøkkelfortelling om å finne den rette, noe analysen vil forsøke å si noe om.

Frønes fremholder at mye av det sosiale liv er scriptet (Frønes 2001:104). Script kan læres gjennom praksis, og dette først og fremst gjennom deltakelse og repetisjoner. "Script kan redusere transaksjonskostnadene, scriptene forteller hvordan handlinger skal

gjennomføres” (Frønes 2001: 104). Men, påpeker Frønes, i det moderne har flere script blitt sammen. Ekteskapets utvikling, for eksempel, kjennetegnes av færre script i forholdet mellom ektefellene enn tidligere. JPKs script står sentralt i mitt prosjektet, da det danner utgangspunktet for analysens struktur og rammen for fortolkninger av data.

4.1.10 Oppgavens overførbarhet

Overførbarhet knyttes til forståelsen som utvikles gjennom oppgaven. Her er ikke målet å gi noen endelige svar, men tilvirke en innsikt som kan være relevant i andre sammenhenger, og gjennom det streife noe allmenngyldig. Der et representativt utvalg i kvantitativ sosiologi kan forsvare en generalisering av funn, blir en slik generalisering vanskelig innenfor kvalitativ forskning. I stedet er det fortolkningen og forståelsen, ikke faktiske funn, et kvalitativt prosjekt fokuserer på. Mitt spørsmål blir da hvordan et partnervalgforløp vist på TV2, kan ha noen gyldighet utover egne rammer?

Først og fremst handler denne oppgaven om partnervalg og hvordan det kommer til uttrykk i vår kultur. Dette er et tema som i seg selv har allmenngyldig verdi, og sees om en viktig motivator i våre kjærlighetsliv. Det som i mine øyne gjør et studie av JPK spesielt, er at serien, med dens egenart og fastlagte handlingsforløp, setter trekk ved et partnervalg på spissen. I så måte mener jeg at serien tilgjengeliggjør muligheter for nye og interessante tolkninger omkring partnervalg. Deltakerne er plassert i et styrt og innsnevret miljø, sånn sett begrensende for den allmenne gyldighet. Men, som mennesker og sosiale aktører lever ikke deltakerne sine liv isolert fra den moderne kultur. Heller har jeg ment at disse menneskene entrer serien med en kulturell bagasje. Mitt poeng er at den stramme rammen deltakerne overlates til, utleder noen uttrykte forståelser og forestillinger som kan ha betydning utover seriens stringente rammer. Disse fortolkningene forsøker jeg å plassere inn i en større sosiologisk sammenheng, ved å se dem i lys av relevant og etablert teori.

Avslutningsvis påpeker jeg at valg av partner er et stort og komplekst tema, med utallige interessante aspekter. Min problemstilling er en av mange mulige tilnærminger og forståelser.

5 Presentasjon av de fire bøndene

Før jeg går til analysen av de fire fasene og seriens moderne premiss, gir jeg en kort beskrivelse av de fire bøndene som er på partnerjakt i JPK; Tollef, Lars Julius, Lars Jacob og Ingeborg. I stor grad er det bøndene selv (slik det kommer til uttrykk i serien) som forteller om hvem de er og hva de ser for seg i en kjæreste, i kombinasjon med mine egne inntrykk av hvordan jeg opplevde dem på TV-skjermen.

5.1 Bill.mrk. Hjertervarme

Navn: Tollef

Alder: 55

Bosted: Rakkestad

Type bonde: Korn, fe og gris

Brev mottatt: 59

Friere som inviteres hjem på gården: Anne, Britt, Jorann og Aud

Tollef er seriens eldste bonde og har så langt levd livet alene, det har aldri ”laga seg til”, som dem sier i Rakkestad.

T: Jeg har hatt mye å gjøre sånn, så jeg har liksom ikke savna det så mye. Men nå har jeg jo begynt å roe ned ting, tillitsverv og sånne ting, og da kommer den tida da en kanskje kunne tenke seg å ha noen å ha kveldene sammen med.

Tollef fremstår som en sosial og blid kar. Med røde kinn og pondus har han engasjert seg i teater, dans og moro. Ei dame bør ikke nødvendigvis være like aktiv.

T: Ikke nødvendigvis, men jeg vil jo gjerne at hun skal like å være med ut på en fest å ta en dans.

Dansebandfavoritten er Vikingarnas ”Leende gullbruna ögon”.

T: Du vet, denne har jeg klina mye til.

Rakkestadbonden liker å være sammen med venner, men sier at han har lært seg å takle både sorger og gleder på egen hånd. Nå søker han ei jente som vil bo på gård, tåler griselukt og lengter etter lun romantikk i hverdagen.

T: Varme. Hjertervarme. Det er det viktigste, helt klart.

5.2 Bill.mrk. Drivjern

Navn: Lars Julius

Alder: 27

Bosted: Biristrand ved Mjøsa

Type bonde: Skog, korn og campingdrift

Brev mottatt: 49

Inviteres hjem på gården: Mona, Anne, Kathrine og Siv

Med hvitmalt idyll ved bredden av Mjøsa, inviterer Lars Julius til romantikk, familieliv og campingsdrift på Biri.

LJ: Det er noe med å ha noen som er glad i en, å dele tilværelsen med. Våkne opp med å sitte med om kveldene.

Selv lever han et aktivt liv; tømring, dykking, klatring, volleyball og swing. Han søker ei dame med tæl:

LJ: Må være litt tak i a. Like å ta initiativet og like å arbe og for så vidt. Men at dem er litt sportslige og liker aktivitet er jo bare bra det.

Foruten å være bonde driver Lars Julius med snekring, og snart skal han ta over driften av Biristrand camping.

LJ: Den herre her blir jo å dele på, så hu må jo være interessert i å verre med å drive camping og.

Lars Julius oppgir å bry seg om menneskene han er glad i.

LJ: Tror jeg er ganske grei å omgås egentlig. Ikke for å skryte av det, men er ikke så veldig kranglefant eller sånne ting, så tar godt vare på de som er rundt meg i hvert fall.

Nå har han vært uten kjæreste lenge nok.

LJ:...Du trur liksom at det er juhUU, fri, freedom, men det er ikke så mye å stå etter egentlig, et forhold burde jo være så en kan gjøre mye av det en vil likevel, så det veies lett oppatt det. Da jeg var yngre så var det liksom det å være singel som var tingen, men det er feil altså.

5.3 Bill.mrk. Godgutt

Navn: Lars Jacob

Alder: 26

Bosted: Røros

Type bonde: Produksjon av egen ost

Brev mottatt: 149

Inviteres hjem på gården: Lone, Agate, Mari og Anne Guri

Lars Jacob er seriens yngste og mest populære bonde (får flest brev). Han driver stor gård på Røros og søker en å dele hverdagen med.

LJ: Jeg tror nok jeg er en person en kan stole veldig på. Tror nok at de kan komme til å trives veldig godt i lag med meg.

Han er opptatt av å holde seg i form, og fremholder det som et av de viktigste kriteriene for en fremtidig partner.

LJ: Hu bør være litt sporty, bli med ut på joggeturer og kanskje på yoga og sånt.

Bonden sier han ønsker å finne ”drømmedama”.

LJ: Drømmedame hadde kanskje vært at hu driver på med skyting, men hvis vi begge har de samme hobbyene og kanskje samme jobb, så kan vi fort bli litt lei av hverandre. Så vorte at hu kanskje hadde en annen hobby.

5.4 Bill.mrk. Bein i nesa

Navn: Ingeborg

Alder: 34

Bor: Biri

Type bonde: Stråtapet, skog og korn

Brev mottatt: 100

Inviteres hjem på gården: Tommy, Sigurd, Johann og Bjørnar

Etter en tid med hektisk storbyliv i Oslo valgte Ingeborg å flytte tilbake til hjemstedet for å ta over driften av familiegården på Biri.

I: Jeg kan bli veldig betatt av folk, men det er et litt lenger steg til det å bli forelsket. Ja,mmm, men jeg blir betatt.

Ingeborg har flere lange forhold bak seg, og sier dette om hva hun søker i en partner:

I: Han bør være sosial, omtensom å ha lyst til og bruke litt tid på meg.

Selv er hun aktiv og liker å gå turer, ri, dra på konserter og å reise. Tapetdriften de har på gården var det bestemoren til Ingeborg som startet. Nå driver Ingeborg og faren en velfungerende og sunn bedrift. For seriens eneste kvinnelige bonde fremmes en partners individuelle karriere som viktig.

I: Han må respektere det jeg driver med å ha et eget liv, en egen jobb, det er viktig.

Ingeborg fremstår selvstendig, men visse ting bør mannen likevel ta seg av.

I: Jeg føler det der at sånn i forhold til å ta initiativ så synes jeg liksom mannfolka skal gjøre det altså. Synes det er litt ukomfortabelt å drive med flørtning.

6 Verdi- og interessefasen

”Det er dumt å si at utseende ikke teller noe, men jeg har ofte sagt at ei jente skal være så pen så du gleder deg til å våkne om morgenen, men ikke så pen at alle andre vil ha a.”

Tollef

I en TV-serie som JPK, hvor mennesker oppgir å søker en partner i et fastsatt forløp, åpnes det opp for å undersøke en interessant dimensjon ved et valg av partner: Deltakernes uttrykte forventninger til en framtidig kjæreste, *før* de entrer seriens konstruerte rammer. I denne sammenhengen spør jeg: Hva uttaler bøndene å søke etter i en partner og i et eventuelt forhold? Så, i et kort og iscenesatt første treff på Losby Gods, hvordan går bonde og frier fram for å bli kjent? Finnes det en gjengklang av allerede presenterte forventninger, når disse forventningene ”omsettes” til praksis? Dette plasseres inn i en bredere refleksjon omkring forståelsen av klisjeer utviklet av Ivar Frønes (2001). I neste instans endres den visuelle konteksten til Beitostølen, og videre kurtise sentrert rundt daglige og utvalgte interessehandlinger (interessefasen). Intensjonen er å studere hvilke betydninger scriptede handlinger har for bøndene i en konkurransepreget partnerjakt.

Samlet vil kapitlet reflektere over de innledende faser av seriens script, og hvordan deltakerne forholder seg til en kompakt og kompetitiv ”bli-kjent” prosess.

6.1 Presentasjon av forventninger - en å sitte med om kvelden

Aller først vender jeg tilbake til første episode av JPK hvor utvalgte bønder fikk presentere seg selv og sine forventninger til en kjæreste, for nær én million TV-tittere. Som deltaker i JPK kreves det at deltakerne har en konkret oppfatning av en tenkt kjæreste. Presentasjonsprogrammet fremhever i min tolkning to elementer: Forventninger bonden har til et framtidig parforhold, og verdier og interesser en eventuell kjæreste bør besitte. Verdier er allerede definert som egenskaper ved en potensiell partner, interesser knyttes til aktiviteter og utøvelsen av dem.

Når bøndene snakker om forventninger i serien sentrerer dette først og fremst rundt hva et forhold skal være. Bøndene gir uttrykk for at de savner en å dele hverdagen med. Lars Julius beskriver savnet slik:

LJ: Nei, det er noe med å ha noen som er glad i en, å dele tilværelsen med. Våkne opp med å sitte med på kveldene.

En ”å dele tilværelsen med.” Noe Tollef også opptas av i dette utsagnet:

T: Jeg har levd et aktivt liv og hatt mye å gjøre og sånn, så jeg har liksom ikke savna det så mye, men nå har jeg jo begynt å roe ned ting, tillitsvern og sånne ting og da kommer den tida da en kanskje kunne tenke seg å ha noen å ha kveldene sammen med.

Denne måten å snakke om en relasjon på, fremhever ikke store, prangende formuleringer. Heller ser jeg forventningene som nøkterne, i betydning av å ha et hverdagslig preg over seg; en kjæreste skal være en ”å sitte med om kvelden.”

Et annet aspekt, en verdi som vektlegges av samtlige, handler om frihet i forhold til en partner. Når programleder Katrine Moholt spør Ingeborg om hva en kjæreste skal være, svarer hun på følgende måte:

I: Han må respektere det jeg driver med å ha et eget liv, en egen jobb, det er veldig viktig.

Ut av dette Leser jeg en frihet i forhold til yrke og fritid, at det finnes rom for separate liv i hverdagen. Bøndene berører på ulikt vis en slik selvstendighet. Lars Jacob i forbindelse med interesser, formidlet gjennom utsagn som:

LJ: Drømmedame hadde kanskje vært at hu driver på med skyting men hvis vi begge har de samme hobbyene og kanskje samme jobb, så kan vi fort bli litt lei av hverandre. Så bra at hu kanskje hadde en annen hobby.

Igjen sporer jeg anerkjennelse av frihet, forstått som anledningen til å gjøre egne ting. Mulig kan Lars Julius være toneangivende, idet han her uttrykker forventninger til et parforhold:

LJ: Det verste ved å være singel? Nei, det er vel savnet med å ha noen egentlig, ha noen å være sammen med. Savner kjærligheten til noen. Du trur liksom at det er juhuu, fri, freedom, men det er ikke så mye å stå etter egentlig. Et forhold burde jo være så en kan gjøre mye av det en vil likevel, så det veies lett oppatt det.

Bøndene formidler også en oppfatning, som jeg vil vise, av en rekke konkrete verdier og interesser en partner bør besitte. Eksempler på disse er luftpistolsskyting, yoga, musikk, reising, swing, teater eller friluftsliv; et rikt spekter av interesser fremstilles i JPK. Det er vanskelig å tyde fellestrekk, foruten et håp om å finne en sporty partner. En kjæreste som liker å være i aktivitet nevnes av flere. I det følgende vil jeg konsentrere meg om hva den enkelte bonde fremhever som uttrykte verdier og interesser, for i neste omgang å undersøke om det er et samsvar med hva bonde og friere velger å snakke om når de møtes for første gang. Blir formulerte forventninger fulgt opp i et hektisk første treff?

Verdien som belyses i forhold til Tollef er en eventuell partners utseende. I presentasjonsprogrammet sier han dette om en kommende kjæreste:

T: Det må være ei som er trivelig, må ha humor. Det er dumt å si at utseende ikke teller noe, men jeg har ofte sagt at ei jente skal være så pen så du gleder deg til å våkne om morgenen, men ikke så pen at alle andre vil ha a.

Når bonden velger ut sine topp ti friere fra brevbunken, beskriver Tollef situasjonen i påfølgende uttalelse:

T: Det var en her som kommenterte at alle var slanke. Og det er nok ikke tilfeldig, jeg har alltid likt slanke damer.

Ser vi til Biri og bonde Ingeborg, fremmes tidlig en forventning om en selvstendig, aktiv og reiselysten mann. Aller helst vil hun ha en kar som kan spille gitar, og ferdigheten vektlegges i første program. Denne dialogen utspilles mellom Ingeborg og programleder Moholt:

I: Jeg har en drøm om at jeg kan lære å spille gitar. Så jeg håper at jeg en eller annen gang kunne fått skikkelig tid til det, den ånden over meg. For jeg er svak for mannfolk som spiller gitar altså. Så hvis jeg kunne lært meg det selv og, det hadde vært veldig fint da hadde jeg fått meg en ny hobby.

M: Så hvis en mann kommer og spiller gitar for deg, da smelter du?

I: Ja det er nok ikke det dummeste en gjør, hvis han kan synge i tillegg, ja da han kan nok smelte meg han skjønner du. Trenger ikke sitte ved peisen for å bli varm da.

Lars Julius syntes å være den bonden som tydeligst flagger at han trenger hjelp hjemme på gården. At det må være ei dame med tak i.

LJ: Må være litt tak i a. Like å ta initiativet og like å arbe og for så vidt. Men at dem er litt sportslige og liker aktiviteter er jo bare bra det.

Sporty friere er også noe Lars Jacob virker opptatt av når han snakker om idealpartneren:

LJ: Hu bør være litt sporty, bli med ut på joggeturer og kanskje på yoga og sånt.

Bonden introduserer dessuten en forventning om at det er ei som virkelig vil satse:

LJ: Jeg vil jo se på interesser, men at hun skriver på en ærlig måte og jeg skjønner at her er det ei som virkelig vil det. Det er viktig.

6.2 Det første møtet

Det har gått en sommer siden bøndene for første gang figurerte på TV-skjermen. Friere har fattet interesse, skrevet sine brev og bøndene valgt ut sine ti favoritter fra brevbunken. Nå skal de møtes. Et møte som av seriens script er satt til å vare i syv minutter. Dette skal igjen bygge opp under påstanden om at JPK introduserer en partnerjakt hvor de konstruerte handlingsrammene settes på spissen. Jeg søker å vise hvordan bøndene aktivt anvender presenterte verdier og interesser ved å gi dem legitimitet under en hurtigdate på syv minutter per frier. Rent konkret vil utdrag av samtaler mellom bonde og friere gjengis, for så å linkes til de utvalgte preferanser bonden opprinnelig etterspurte.

Det første møtet mellom Lars Julius og frier Mona ble fremstilt på følgende måte:

M: Hei.

LJ: Hei.

M: Det var hyggelig å hilse på deg.

LJ: I like måte. Så hyggelig at du ville møte meg da.

M: Ja takk for at jeg fikk lov til å komme jeg er jo kjempespent. Det var jo kanskje litt langt da.

LJ: Langt og bra. Du er i forsvaret du da. Trives der?

M: Ja jeg gjør jo det, har jo vært der i ni år så.

LJ: Du hadde lang fartstid på camping du og da?

M: Ja det har jeg masse erfaring på. Mest i Sverige egentlig da. Jeg har foreldre også har jeg to sysken, åssa måtte jeg ligge på gulvet under der en har bordet liksom, så håpa at foreldrene mine ikke datt ned på meg i løpet av natta.

Etter en rask introduksjon styrer Lars Julius samtalen over på campingliv og den lange fartstiden frieren besitter på området. Mulig kan utsagnene sees i sammenheng med den viten bonden antas å ha om at han skal ta over driften av familiecampingen etter foreldrene. Lars Julius søker makker med arbeidslyst.

Også Tollef synes bevisst på de kriterier han tidligere dro frem som viktige: Slanke damer med et ålreit utseende. På denne måten anskueliggjøres første møte med frier Britt:

B: Hei Tollef. Hyggelig å hilse på deg.

T: Ja i like måte.

B: Er det sånn du ser ut.

T: Ja

B: Og sånn ser jeg ut.

T: Værsegod sitt ned.

B: Ja det er kanskje ikke så mye glamour som før i tiden.

T: Nei, det er første gang jeg har fått brev fra en kalenderpike.

B: Ja jeg har en kalender ute i bilen som du kan få senere.

T: Å sier du det, ja.

B: Da er jeg Diana Ross.

Ser vi til Lars Jacob søkte han i presentasjonsprogrammet sporty og naturglade jenter. I sitt møte med frier Anne Guri, refererer Lars Jacob til verdier han tidligere har fremmet og gitt betydning, uttrykt i kommende dialog:

LJ: Deg har jeg venta spent på å få treffe.

AG: Så koselig da. I like måte må jeg si. Ja.

LJ: Det var utrolig fint brev.

AG: Syntes du det? Det var trivelig å høre.

LJ: Åsså så fine bilder du hadde lagt til og.

AG: Ja du synes det? Synes jeg måtte sende med et kubilde for anledningen.

LJ: Det var bra. Hovedinteressene dine da?

AG: Det er vel egentlig det å få være i marka, i fjellet. Det er liksom det som er meg på et vis.

Samlet skal disse uttalelsene forsvare en anerkjennelse av forventninger, introdusert som vesentlige av deltakerne i verdifasen. Enigheten omkring felles interesser og verdier ser jeg

som sentralt i et første konsentrert treff. Ingeborg og frier Morten kan være et summerende eksempel:

I: Jeg må bare ta frem brevet ditt for jeg husker jo ikke alt som står skrevet, men det var et veldig bra brev altså.

M: Hva er det du trekker ut som du syntes var viktig da?

I: Egentlig alt. Virker som du er aktiv og har et eget liv og at du vil reise både kort og langt, og at det er tydelig at du vil ha sånne aktivitetsferier, og sånn syntes jeg er ålreit da.

M: Så bra.

I: Så det var et stort pluss altså.

6.2.1 Å tilpasse seg den andre

Men, enkelte episoder fra det første møtet skiller seg ut og illustrerer på hvilke måte man kan tilpasse seg bøndenes allerede kjente forventninger. Tilpasning muliggjøres, i min tolkning, via seriens konstruerte rammer og programmet hvor bonden introduserer seg selv. Frierne får anledning til å forme seg etter bondens oppgitte verdier og interesser *før* de skriver brev, *før* de møter sin utvalgte bonde. En episode som eksemplifiserer dette er Ingeborg som i dialogen nedenfor uttrykker en forståelse av reising som en felles interesse med frier Bjørnar. Sånn formidles første treff mellom bonde og frier:

I: Velkommen. Ingeborg.

F: Bjørnar.

I: Sitt ned.

B: Jo takk.

I: Åssen går det med deg, er du nervøs eller?

B: Ja nervøs er jeg jo, men det går bra. Det er jo å bli kjent med deg som er målet.

I: Liker du å reise og sånn da eller?

B: Ja jeg er veldig glad i å reise, men har ikke reist sånn kjempemye.

I: Hva er det du liker å reise for slags steder da?

B: Nei ...det er egentlig ikke... Jeg liker å reise men.

I: Det er ingen sånne favorittsteder

B: Nei, det er ikke det.

I: Nei.

B: Nei.

Dialogen representerer, i min tolkning, forventningen om en felles interesse som ikke ”følges opp” av frieren i den utspilte samtalen: ”jeg er veldig glad i å reise, men har ikke reist sånn kjempemye”. En slik dialog understreker tilpassingsaspektet ved verdifasen, der frierne streber etter å tilpasse seg bondens ønskede interesser og verdier.

Jeg anvender Ingeborg og drømmen om en mann som kan spille gitar som et annet eksempel. Spenningen intensiveres når flere friere ved første møte angir manglende gitarferdigheter: ”Jeg tror jeg har mange av de kvalitetene du etterspør, men jeg kan ikke spille gitar”, eller ”ja, jeg synger og sånn, men jeg spiller dessverre ikke gitar.” Ingeborg selv omtaler situasjonen på denne måten:

I: Jeg tror nok folk har hengt seg litt for mye opp i den gitargreia.

Likevel finnes det friere som spiller gitar for Ingeborg under hurtigdaten. Altså en bekreftelse på ferdigheten Ingeborg har satt som et pluss. En av frierne fremfører egenkomponert låt, dedikert til bonden han kurtiserer. Ingeborg gir uttrykk for opplevelsen i ettertid:

I: ”Sånn ei jente skulle jeg hatt. Jeg tipper lite klatt.” Hva betyr det? Det må mer til å sjarmere meg enn å bare spille gitar. Det er på en måte hele pakken av en person. Isolert sett var det fint. Men det må jo være mer.

Uttalelsen rommer en interessant nyansering av hva som hittil er presentert. Selv om bøndene snakker om felles interesser, at en eventuell enighet antas å veie positivt for relasjonen, beskriver deltakerne unntak. Spenningen skal utypes når interessehandlingene inkluderes i analysen.

6.2.2 Visuelle kontaktannonser

Den foreløpige redegjørelsen av verdifasen har trukket frem flere viktige tendenser jeg ønsker å utdype videre. Intensjonen er å tilkjenne en bredere fortolkningsramme av programmets innledende fase, gjennom hva jeg definerer som ”visuelle” kontaktannonser.

På et tidlig stadium i JPK skisserer altså deltakerne hvilke verdier og interesser de setter høyt hos en tenkt partner. Disse kan mulig tolkes i lys av klisjeer som blant andre Ivar Frønes opptas av. Klisjeer, skriver Frønes, ”er et negativt ladet uttrykk som ofte refererer til noe overfladisk” (Frønes 2001:74). Klisjeer er en kommunikasjonsform som bærer i seg en selvmotsigelse, da de både beskriver noe overfladisk og imitert, samtidig som de markerer dybde. Frønes mener klisjeenes paradoks er at det som gir dem tyngde gjennom et budskap som når mange, også gjør at klisjeene kan fortolkes ulikt. ”Klisjeen formidler det samme og samtidig noe ulikt” (Frønes 2001:75). Han viser til bildet av det forelskede paret som forstås å være privat og allment på samme tid. Dette er klisjeenes, og også stereotypenes verden. Og begge, argumenterer Frønes, har betydelig påvirkningskraft. Fortellingen om Romeo og Julie kan være et eksempel. Tyngden som kjærlighetsmetafor finnes i klisjékarakterene. Når de to ikke kan leve uten hverandre, utspilles en forståelse av at kjærlighet er ”større enn livet” (Frønes 2001:75). Frønes tangerer gjennom dette klisjeens dobbeltkarakter. En

kommunikasjon som ”på den ene side er overfladisk, på den andre siden inderlig og privat” (Frønes 2001:75-76). Et eksempel er kontaktannonser i avisene hvor mennesker ønsker å presentere seg selv som den de er, mest mulig oppriktig. Likevel påpeker Frønes at disse annonsene preges av klisjeenes tilstedeværelse. ”Beskrivelsene av personlig ektehet, rettet mot et marked hvor A4-personlighet skal unngås, ender i klisjeer. Grunnen til dette er nettopp klisjeenes dobbeltkarakter; de er overfladiske, men de er også det beste vi har når vi vil signalisere dybde” (Frønes 2001:76).

Iscenesatte klisjeer gis vital betydning i programserien JPK (dette beskrives ytterligere i fasen om relasjon og romantikk) og linkes direkte til introduserte verdier og interesser i partnervalgforløpet. For hva snakker bøndene om i presentasjonsprogrammet? Reiser og lun gitarkos ved peisen (Ingeborg), turer i skog og mark og romantiske middager (Lars Jacob), godt vennskap og hjertevarme (Tollef). Jeg vil hevde at det samlede uttrykket deltakerne formidler, kan tydes som en type ”visuell kontaktannonse” hvor klisjeene anvendes aktivt. Når bøndene *må* utdype hvem de ”er” og hva de kan tilby en partner, tolker jeg utsagnene som klisjeer. Dette følges videre opp på gruppedater på Beitostølen (behandles i neste del). Der lanserer scriptet handlinger som kanopadling på et stille fjellvann, piknik på en fjelltopp, pardans og blomsterbinding i enga. Disse handlingene forstås i min tolkning som kjente måter å utøve klisjéromantikk på, og gis betydning i seriens script da det er gjennom utøvelsen av disse aktivitetene at frier og bonde blir kjent.

Et summerende eksempel som vektlegger klisjeenes aktualitet i denne delen av partnervalgforløpet, hentes fra Lars Jacob da bonden i presentasjonsprogrammet beskriver hva han kan tilby en kjæreste:

LJ: Hvis jeg skal komme med ting, så trur jeg at jeg er en person som man kan stole veldig på, og trur nok at dem kjem til å trives veldig godt med meg. Flink til å finne på aktiviteter, være ute, dra på ferie sammen og sånne ting, romantiske middager.

Og i et første møte med frier Mari, spør Lars Jacob om hvordan hun forestiller seg en kveld, bare de to:

M: Nei, hvis jeg kanskje hadde vært så heldig og fått deg, og vi finn tonen kjempebra, så kunne en kveld være meg og deg for oss selv uten noen stressfaktorer. God mat, jeg liker godt å se på film så det kunne vært noe. Men i alle fall der jeg og du kan nyte hverandre og hatt tid for oss selv.

LJ: Det var et godt svar.

6.3 Interessehandlinger

Det blir hektisk partnerjakt for den enkelte bonde idet seks friere skal reduseres til fire i løpet av to tilmålte dager med kurtise og konkurranser på Beitostølen. Seriens script legger opp til daglig rivalisering i gruppedater fundert på felles aktiviteter bøndene selv har valgt ut. Aktivitetene vil derfor omtales som interessehandlinger. Så langt i kapitlet har jeg antydnet et samsvar mellom bøndenes uttalte forventninger til hvordan en partner skal være, og hva de velger å snakke om på en intensivt hurtigdate. Hva skjer når utsagn ”omsettes” til faktiske og scriptede handlinger?

Også i interessefasen tyder jeg en sammenheng mellom interessene som bøndene selv har gitt betydning, og aktiviteter de velges ut på Beitostølen. Bøndene utnevner i stor grad aktiviteter basert på individuelle og tidligere oppgitte preferanser. Det følgende utsagnet fra Tollef kan være betegnende. Etter at han i presentasjonsprogrammet skildret sin sans for friske blomster og hyggen de skaper, inviterer han frierne til blomsterbinding i enga:

T: Jeg tror nok den dama jeg skal bli sammen med er flink til å gjøre det litt koselig rundt seg. Gjøre det koselig i huset for det er ikke jeg så flink til. Sette sammen blomster og farger og, det har noe med estetisk sans å gjøre.

Lars Jacob klargjør på hvilken måte deltakerne tar i bruk scriptede og utvalgte interessehandlinger for å finne et mest mulig kompatibelt partneremne. Bonden resonnerer i påfølgende utsagn rundt det å invitere frierne med seg på fjellklatring:

LJ: Jeg liker damer som liker utfordringer, så blir artig i dag å se hvordan de takler det.

Og videre, i etterkant av interessehandlingen:

LJ: Valgte jo klatring for å finne ut hvem som var sporty og sånn, og jeg hadde egentlig bestemt meg på forhånd hvem det skulle bli, men nå er jeg veldig usikker, så jeg må tenke litt mer på det ja.

Jeg tolker utsagnene som at bonden har utnevnt en aktivitet i samsvar med egen interesse, for å finne ut hvilke friere ”som er sporty og sånn.” Egentlig hadde han bestemt seg for en frier, men hennes utførelse av interessehandlingen endret beslutningen: ”Må tenke litt mer på det ja.”

En annen episode fra Lars Jacob kan også inkluderes. Denne gang skal frierne vise hva de duger til i pil- og bueskyting.

LJ: I dag har jeg tatt pil og bue for å få litt artig aktivitet og litt sosialt. Slik at jeg får en bekreftelse på hun jeg har tenkt å sende hjem igjen.

Med viten om at Lars Jacob er norgesmester i luftpistolskyting, forstås denne uttalelsen igjen som en testing av friernes ferdigheter opp mot egne preferanser, og videre; en bekreftelse på den bonden velger bort. Gjennom resonnementet tolker jeg at handlinger influerer Lars Jacobs begrunnelser for valg på ulikt vis: Under fjellklatringen skapte frieren bonden hadde

forventninger til usikkerhet omkring utfall av valg, i pil og bue skytinga fungerte aktiviteten som en sikkerhet, en bekreftelse på rett valg. Begge tilfeller beskriver en holdning der utøvelsen av handlingen i seg selv gis autoritet og blir sentral i en setting hvor flere friere kniver om bondens gunst. Dette legitimerer praktisk handling i scriptets innledende faser. Denne trenden spores hos samtlige bønder.

7 Relasjonsfasen

”Det var ikke noe spesielt som skjedde. Det kjentes bare ikke riktig, og da er det riktig overfor seg selv å dra hjem. Og som jeg sa istad; da får heller Mari og Agate få Lars Jacob. Og når det ikke er det jeg har hundre prosent lyst til å satse på, så føler jeg det er riktig.”

Lone

Uttalelsen til frier Lone går til kjernen i kapitlet, da jeg vil se på spenninger ved å følge et kompetitivt partnervalgforløp og deltakernes uttrykte forståelser av situasjonen. Den enkelte bonde inviterer med seg fire friere hjem på gården i relasjonsfasen. I en miks av fjøsstell og champagneturer i skogen skal bonde og friere utvikle sin relasjon sett opp mot seriens definerte plott. Vesentlig i den kommende analysen er undersøkelsen av to distinkte handlingsperspektiver som jeg redegjorde for tidligere i oppgaven: Ferdighetshandlinger og de klisjéromantiske settinger.

7.1 Ferdighetshandlinger

”Høner har jeg aldri vært borti før. Jeg har sett dem men jeg har aldri tort å være borti dem, jeg må si det var litt sånn ekkelt å ta i dem til å begynne med. Jeg visste ikke åssen jeg skulle holde dem rolig og dem hakka og, men det gikk greit etter hvert når en så lite grann på åssen Lars tok ut hønene. Men det var nokså grisete da, dem skeit lite grann.”

Mari

Ferdighetshandlingene forstås enkelt som praktiske arbeidsoppgaver frierne blir satt til å gjennomføre hjemme på gården. Dette kan være hønsejakt, tapetsering eller bilpolering; de praktiske gjøremål ilegges betydning i seriens script. Jeg linker ferdighetshandlingene til det presenterte tradisjonelle premiss; bondens ansvar som strekker seg lenger enn egen vilje, et uttalt ansvar for gård, for familie og ivaretagelsen av årelange tradisjoner. Filosof Hanne Andrea Kraugerud er i boken ”Gi meg ditt hjerte” (2005) interessert i JPKs praktiske element, når hun skriver: ”Relevant for fremtidige kjærlighetsforhold er selvsagt spørsmålene: Kan de (forstått som frierne) måke møkk? Er de arbeidssky?” (Kraugerud 2005:74). Analysen kretser rundt det fornuftige aspektet som JPK formodes å bære i seg, når programmet tangerer hva Kraugerud omtaler som planleggeren i kjærlighetsforholdet. Planleggerens prosjekt beskrives blant annet som noe kontrollert og gradvis, som samlet skjønnes i sammenheng med det arrangerte ekteskap kjent fra eksempelvis muslimsk kultur (Kraugerud 2005:55). Filosofen

trekker frem ulike sider ved en slik kjærlighet. Samtidig, argumenterer hun, "...navigerer også de av oss som gifter seg etter velge-selv eller forelskelsesmodellen, uten tvil etter planlegging og avveining" (Kraugerud 2005:57). Det finnes eksempler på planlegging uavhengig av religion eller andre fornuftige grunner, tilfeller fra vårt eget samfunn hvor mennesker kan velge å forelske seg eller ikke. Hun viser til Oslos vestkant, hvor individer fra overklassen ofte synes å velge hverandre i tråd med inntekt, utdanning og sosial bakgrunn. "Kanskje er det noe som skjer automatisk?" undrer Kraugerud, at "følelser og sosiologisk likhet faller sammen?" (Kraugerud 2005:66). I følge filosofen gjør planleggeren et rasjonelt valg før forelskelsen tiltrer. Igjen viser hun til eksempler i vår kultur hvor man kan velge bort en mulig andre før følelsene overtar, da denne personen antas å være en dårlig match. Kraugerud omtaler dette som den allmenne vurderingen av hvilke forhold det lønner seg å gå inn i. Og denne vurderingen forholder vi oss til "...side om side med visjonen om den lidenskaplige kjærlighetsdrømmen" (Kraugerud 2005: 68).

Det er bruddstykker av en lang og interessant argumentasjon som introduseres her. Fornuftsaspektet ved et partnervalg diskuteres ytterligere i kapitlet om den romantiske fasen. Nå innlemmes det rasjonelle i seriens script, forstått som en faktisk testing av friernes ferdigheter med tanke på en kommende relasjon: Et felles liv på gården. Derfor, kan disse frierne måke møkk å kjøre traktor? Aksepterer de å slipe låven, rense halm og tømme søppel? Hvordan håndterer de dette rasjonelle aspektet ved en moderne partnerjakt?

7.1.1 Hva gjør en ikke for kjærligheten - kompromisser

LJ: Du må ikke slippe opp så mye luft.

M: Faen i helvete.

LJ: Du slepp opp du vet du.

M: Da kommer hun til å begynne å sparke. Nå blir jeg varm i toppen.

LJ: Vil du se på henne spise?

M: Nei, nå er jeg ferdig.

Dialogen mellom Lars Jacob og Maris utspilles i fjøset under morgenstellet hos kyrne, og tar oss inn i hverdagslivets trivialiteter. Rent konkret vil jeg studere spenningen mellom uttalt misnøye til de handlinger som seriens script plasserer frierne i, og presentert argumentasjon for likevel å gjennomføre. Hvordan forholder deltakerne seg til en scriptet forventning om å passe inn på gården, i tilknytning til synliggjorte oppfatninger av situasjonen?

Mari uttrykte nettopp frustrasjon under kumelkinga på gården til Lars Jacob. I Maris innledende utsagn om omplasseringen av flere hundre høns (side 55) sporet jeg også en

skepsis overfor den praktiske oppgaven, da frieren aldri hadde vært borti høns før. Omstendighetene ble beskrevet som uvante og grisete. Men hun gjennomførte, og uttalte at det er den sosiale settingen som fordret en positiv innstilling og innsats. Skal Mari være kjæreste med en bonde så ”må en jo kanskje bare bli vant med det.” Frieren Agate oppfattes heller ikke positiv i det påfølgende utsagnet:

A: Men oppi hønsehuset, det var liksom ikke helt, der kan du si at jeg ikke var høy i hatten nei. Jeg har helt angst vettu, for høner. Men jeg tenkte jeg skal ikke si noe jeg skal prøve først i alle fall. Dytta litt borti den høna og tenkte å herregud åssen skal jeg få den inn i detta buret. Så etter hvert var det liksom slik, ta den og kast`en bort liksom, men jeg syntes ikke det var noe artig, syntes ikke det.

Agate beskriver handlingen som krevende, hun ”...har helt angst vettu, for høner.” Men som Mari, fullfører Agate, i samspill med seriens script. Denne spenningen, mellom utøvelsen av ferdighetshandlinger og deltakernes frustrasjon over settingen, omtales av et flertall av frierne. Også hos Lars Julius, som vekker jentene sine klokken 05.00 for å vaske toalettene på campingplassen, tolkes kompleksiteten. Sånn skildrer firer Anne situasjonen:

A: Seriøst. Må vi stå opp nå?

LJ: Ja, vi skal på campingen å se over doer.

A: Klokka er seriøst ti over fem. Det er søndag. Man skal holde hviledagen hellig.

Anne står likevel opp. Hun vasker og tømmer søppel.

A: Det er ikke koselig å våkne ti over fem for å vaske doer liksom, men det må jo til når en driver en campingplass.

Utsagnet ser jeg i relasjon til Maris opplevelse av hønsejakten. Begge gir inntrykk av at de er ukomfortable med de praktiske oppgavene scriptet legger opp til, samtidig som en gjennomføring av aktivitetene rettferdiggjøres: ”Det må jo til.” Jeg tyder en interessant spenning mellom å følge seriens script, vise at du duger som gårdsemne, opp mot hva deltakerne selv gir inntrykk av å være bekvemme med.

Enten det er redsel for høns eller grytidlig toalettvaske, så vil jeg argumentere for at deltakerne ved hjelp av kompromisser anerkjenner utøvelsen av ferdighetshandlingene i partnervalgforløpet. ”Det er nok slik gårdsarbeid er”, bemerket Mari. Å anvende et kompromiss plasserer de praktiske ferdighetene inn i en ”romantisk” setting, i betydning av å gi dem verdi som noe mer enn strevsomme oppgaver. Min påstand er at utførelsen av de rasjonelle oppgavene, kan være med på å styrke friernes relasjon til bonden. Kanskje kan en aksept bære bud om en mulig anerkjennelse av bondens yrke, og samtidig den enkelte friers vilje til å tilpasse seg i konkurransen og en eventuell framtid på gård?

Så tilbake til de ikke fullt så vellykkede møtene med gårdslivet. I denne sammenhengen peker frieren Britt seg ut da hun beskriver gårdsarbeidet i fjøset til Tollef som brysomt og fysisk komplisert. Hun omtaler møtet med fire hundre gris som ilddåpen:

B: Nå er det liksom ilddåpen for oss da. For enkelte av oss i alle fall som ikke har vært i fjøset før. I huset. I grisehuset. Det blir spennende. Du får piske oss ut. Eller når er det grisen venter å få besøk?

T: Nei han blir overraska uansett når vi kommer.

Tidlig tilkjennegir Britt manglende kunnskap overfor ferdighetshandlingene i relasjonsfasen, og derav en potensiell konflikt i ”kampen” om bonden. Denne dialogen med bonde Tollef kan være illustrerende:

T: Først så må vi kjøre på gjødselstrekket.

B: Gjødselstrekket ja. Da får de mat?

T: Nei, da får dem ut maten igjen.

B: Altså ikke glem at jeg kommer fra byen, fra Oslo.

Idet Britt ankommer Grini gård for første gang, antyder hun uvitenhet i forhold til gårdsdrift. Her i dialog med bonden:

B: Ja, og her bor du. Jeg så noen sånne store hvite dingser nede på låven her. Er det der hvor griselukta går ut? Jeg er så redd for griselukta.

T: Er du redd for den?

B: Nei jeg vet ikke hvordan jeg vil reagere på griselukta, så jeg tenkte hvis den kan gå ut først så kan jeg komme å få lukte etterpå.

T: Det tror jeg er noe som du kunne tatt patent på altså.

La oss observere hvordan Britt skildrer sin ilddåp, og samtidig søker en løsning på en scriptet spenning.

B: Så morsomt da, nå føler jeg at jeg skal inn i en operasjonssal. Det skal bli spennende å se hvor langt jeg kommer før jeg brekker meg, men en må vel bare bli vant med det, så jeg tror jeg skal venne meg til lukta. Det håper jeg veldig at jeg gjør.

Og etterpå:

B: Med en gang jeg kom inn så var lukta slående for meg, så da begynte jeg selvfølgelig å brette meg, og lurte på hvordan i all verdens navn jeg skulle klare å komme meg videre innover. Men nå puster jeg helt rolig. På en eller annen måte klarte jeg meg. Men når jeg ser møkka i enkelte binger, lurer jeg på åssen jeg skal klare å stå oppi der og møkke altså, men jeg skal fikse det og.

Uttalelsen bærer i seg flere momenter. Som Mari, Agate og Anne, fremhever Britt at hun har et anstrengt forhold til den praktiske oppgaven. Oppgitt lyst til å gjennomføre kompliseres, slik jeg ser det, av usikkerhet knyttet til fysiske utfordringer; ”da jeg kom inn begynte jeg selvfølgelig å brette meg.” Likevel måker Britt fjøset dagen derpå. Tollef beskriver innsatsen på følgende måte:

T: Jeg kan i alle fall si at så nærme å spy i dette grisehuset uten å spy, det er det ingen som har vært før.

Poenget blir å underbygge en scriptet spenning: Å vise at du duger som gårdsemne, på tross av uttrykt motvilje mot de regisserte ferdighetshandlinger.

Sånn jeg forstår Britts utsagn og utøvelse av handlinger, finnes det en klar intensjon om å gjennomføre oppdraget selv om hun er fra byen, selv om hun frykter griselukta og selv om aktiviteten gjør henne uvel. Igjen tyder jeg en argumentasjon lik den Mari og Anne allerede har presentert ”en må vel bare bli vant med det, så jeg tror jeg skal venne meg til lukta”. Deltakeren inngår et kompromiss med egne, uttalte preferanser og relasjonsfasens praktiske handlinger. Å unndra seg de praktiske handlingene nevnes ikke som et alternativ. I løpet av seriens gang sier ingen friere nei til praktiske handlinger scriptet oppfordrer til. Britts frustrasjon over møkkete grisebinger summerer spenningen mellom å delta i en hard konkurranse og å gjennomføre handlinger på tross av presentert motvilje:

B: Hva gjør en ikke for kjærligheten sier jeg. Dette er jo ren galskap.

Frieren omtaler settingen hun befinner seg i, møkking av grisebinger, som galskap. Samtidig setter hun handlingen i en bredere fortolkningsramme, hvor handlingen legitimeres og forstås i lys av ”kjærligheten”.

7.1.2 Budskap om kjærlighet

I det foregående har jeg forsøkt å vise hvordan JPKs script lanserer en rasjonell spenning når deltakerne oppfordres til praktiske handlinger i sammenheng med seriens tradisjonelle premiss. Jeg har ment at frierne ilegger ferdighetshandlingene verdi utover å være strevsomme arbeidsoppgaver, og ser dem som en ”nødvendig” del av partnervalgforløpet. Før analysen tar for seg de klisjéromantiske settinger, skal jeg kort se praktiske gjøremål i lys av Erving Goffman og hans teori om sosiale rammer. Intensjonen er å tilvirke en fyldigere sosiologisk betraktning rundt ferdighetshandlinger skissert i JPK.

Erving Goffmans (1974) teori om rammer handler om hvordan vi gir ulike sosiale situasjoner mening, som igjen danner basis for våre opplevelser. Rammen for samhandlingen utgjør måten vi definerer situasjonen på, og gir et entydig budskap om hvordan vi kan forstå det som foregår (Goffman 1974:25, gjengitt i Thagaard 2005:37). Ulike rammer og hvilken som skal være gjeldende, handler om å gi budskap som kan bidra til felles innsikt. Thagaard fremholder at kommunikasjon og meningsinnhold i sosiale settinger bærer i seg en fornuftsbasert dimensjon og denne uttrykker egne preferanser i den gitte situasjonen.

”Opplevelse av kjærlighet er ikke først og fremst basert på ord og handlinger i seg selv, men på den meningen ord og handlinger får i sosiale situasjoner” (Thagaard 2005:37).

I lys av det foregående ser jeg JPK som en sosial ramme deltakerne orienterer seg i. Som jeg har forsøkt å analysere fram, ilegger deltakerne ferdighetshandlingene en mening utover den praktiske utførelsen; fjøsstell og bilpolering aksepteres og ”hører med” i partnerjakten. De tolkes som et tegn på hengivenhet.

7.2 Klisjéromantiske settinger

”Nei, når han er sammen med de andre jentene så er det litt sånn usikkerhetsmoment inni det. I og med at jeg har begynt å få følelser for ham. Så tenker jeg på det.”

Mona

Monas utsagn vil være veiledende idet vi beveger oss fra innledende interessehandling og testing av praktiske ferdigheter, til de klisjéromantiske settinger ved partnerjakten i JPK. Enkelt sagt studerer jeg situasjoner og handlinger jeg mener støtter utviklingen av en romantisk relasjon mellom bonde og frier. Hvorvidt det er iscenesatte treff med jordbær ved et rolig fjellvann eller samtalen over kaffekoppen rundt kjøkkenbordet; disse settingene åpner opp for en mer typisk utvikling av relasjonen mellom to, fundert på verdier og en følelsesmessig utvikling, slik deltakerne gir uttrykk for det. Men, det finnes en scriptet og spesiell utfordring. Ennå befinner deltakerne seg i en spent konkurranse med flere friere. Derfor spør jeg: Hvordan håndterer frierne å konkurrere om en mulig kjæreste?

7.2.1 Autentisitet som ideal

Der det fornuftige aspektet ble sagt å være betydningsfull i analysen av ferdighetshandlinger, vil jeg i det følgende tilbake til filosof Charles Taylors forståelse av individualisme i det moderne samfunn (redegjort for i *Metodiske refleksjoner*). Kort summert argumenterer Taylor for nødvendigheten av å være i kontakt med seg selv, med egne følelser, og at dette er noe som bør etterstrebes for å være sanne mennesker. Betydningen av begrepet autentisitet blir i Taylors tenkning utvidet på en måte som er relevant i denne forbindelse. Å leve autentisk handler om å være sann mot seg selv, og skal stå for ønske om å være tro mot seg selv. Kjærlighetsforholdet, argumenterer Taylor, ”betraktes som de viktigste stedene der selvet kan utforskes og oppdages, og de er blant de viktigste formene for fullbyrdelse av selvet” (Taylor 1998:57).

I forstående analyse synes jeg å tydeliggjøre at deltakerne forholder seg til denne autentisiteten på ulikt vis. Avgjørende blir tanken om at et regissert script henstiller frierne til en situasjon hvor spenninger knyttet til et partnervalgforløp settes på spissen. Jeg spør: Hvordan konkurrere om en potensiell kjæreste og samtidig være tro mot seg selv (slik jeg har tolket det i relasjonsfasen)?

7.2.2 Verdien av å være seg selv

Verdier har jeg definert som personlige egenskaper en partner bør besitte. Eksempelvis godt humør, sosial, flørtete eller gavmild. Jeg har så langt i analysen forsøkt å begrunne hvor vesentlige verdiene menes å være, både før og underveis i seriens gang (verdi- og interessefasen). I relasjonsfasen gis disse egenskapene betydning primært i klisjéromantiske settinger relatert til en oppgitt følelsesmessig eskalering mellom bonde og den enkelte frier, og skal forsøksvis målbære en viktig tendens i mitt empiriske materialet: Verdien av å være seg selv.

Innledningsvis ser jeg til frier Anne og hennes utsagn om entreen på gården til Lars Julius, når hun var eneste frier som ikke hadde med gave til bonden:

A: De andre var jo kjempesmarte, og bidro litt med ankomsten. Og jeg pleier å være kjempeflink til det, men ikke i dag. Men jeg har jo med symaskinen min og melkespannet mitt, så jeg kan plukke blåbær, så jeg har med det. Men ikke noe som var påtenkt han da. Jeg tenkte at det holdt med meg selv.

I dette forteller Anne om en mulig uheldig og tomhendt entre på gården. Å gi gaver forstås som en typisk klisjéromantisk handling, og er en egenskap bonde Lars Julius uttaler at han verdsetter:

LJ: Jentene har lagt seg ganske i selen for å imponere. Både gaver og entre, så må ligge litt i hæla på å imponere dem nå.

Samtidig påpeker Anne at omtanke i form av en presang, normalt sett er en egenskap hun besitter. ”Jeg pleier å være kjempeflink til det, men ikke i dag.” I stedet ramser hun opp andre kvaliteter som bonden kan sette pris på i tiden som kommer: ”Jeg har jo med symaskinen min og melkespannet mitt, så jeg kan plukke blåbær.” Det interessante er likevel måten frieren ”legitimerer” handlingen på, fundert på egen verdi: ”Jeg tenkte at det holdt med meg selv.”

Et annet eksempel er hentet fra gården til Tollef, hvor det planlegges stor bursdagsfest for bonden. En årlig og viktig tradisjon. Aud og Jorann skal for første gang møte Tollefs venner, noe jeg ser som et avgjørende skritt i et partnervalgforløp generelt og i JPK. Jeg registrerer at Tollef har gitt uttrykk for at han søker en partner som viser omtanke ved å varte

opp i hjemmet og skape hygge. Dette er verdier frier Aud menes å kunne disponere gjennom utsagn som (to separate utsagn):

A: Jeg har bestandig likt å kunne lage mat og stelle for en, det har jeg bestandig likt.

A: Men ei dame skal være litt inni huset å lage litt mat og. Det er sånne ting jeg drømmer om. Å kunne være kjerring.

Konkurrerende frier Jorann omtaler situasjonen på denne måten:

J: Nå styrer Aud på kjøkkenet og baker og det er helt greit. Så lenge ikke noen forlanger at jeg skal ha like samme ivrige tjenesten på kjøkkenet, for det er ikke helt meg. Skal det komme masse gjester i morgen så er det greit å ha det pent her. Hvis jeg blir her i bursdagen til Tollef, så har jeg ikke lyst til å stille opp helt utslitt. At jeg har stått og laga både det ene og det andre, og så kommer selskapet, og så sitter jeg der som ei skurefille. Det har jeg ikke lyst til.

Her skildrer Jorann en bevissthet omkring egenskapen og omsorgen som Aud innehar, i kontrast til hvordan hun beskriver seg selv og frykten for å være skurefille. ”Det er ikke helt meg.” For å illustrere kompleksiteten videre, innlemmes et fornøylig eksempel fra Grini gård, hvor to friere (Aud og Jorann) og en bonde (Tollef) skal bli enige om bursdagsforberedelser.

J: Det er vel ikke meninga vi skal være sånna tjenere her?

T: Jo, men vi må vel rigge til en bursdag.

J: Ja, en bursdag må vi ordne.

T: Bestandig har det blitt brukt å bli servert snitter.

A: Skal vi lage bløtkake, Tollef?

T: Jeg får ei kake av søstrene mine, det er sånn fast tradisjon. Så den kommer.

A: Egg, du har ikke et eneste egg. Og så må du ha margarin, du har vel sukker og mel og alt det der hvis vi skal bake? Bakepulver da?

J: La han få spise.

A: Vaniljesukker og sånn da? Jeg kunne jo tenkt meg å lage en eplekake får jeg lov til det? Det tar litt tid altså så vi må jo sette av litt tid. Har du kanel?

J: Han skal spise og.

Det finnes gjentatte episoder, scriptede settinger, hvor frierne registrerer at konkurrerende deltakere utøver handlinger (med romantisk tilsnitt) i større samsvar med bondens oppgitte preferanser. Likevel tolker jeg at deltakerne beskytter seg selv og sine verdier med å ”være seg selv.” Kanskje kan frier Monas utsagn underbygge dette:

M: Nå har jeg en følelse at det blir litt mer konkurranse om oppmerksomhet, litt mer enn før. Jeg er nok kanskje litt mer enn andre om å få oppmerksomhet, og det kan jo være at noen av jentene syntes noen tar større plass da.

Utsagnet fremmer en oppfatning der Mona vedgir at bonden Lars Julius får mye oppmerksomhet på bekostning av de andre frierne. ”Jentene syntes noen tar større plass da.”

Bonden, på sin side, uttrykker at egenskapen flørting veier positivt. Hvordan løser Mona spenningen i serien?

M: Men på den andre siden så er det jo sånn jeg bare er og jeg må jo bare være meg selv.

På den måten unngår Mona, i min tolkning, å gå på akkord med den hun ”er”: Hun *må* være seg selv. Dette kravet til individualisme går igjen hos et flertall av deltakerne. Formulert av frier Britt på denne måten:

B: Jeg sa at jeg var litt skravlete. Jeg kommer først med en kommentar og har så mye å fortelle liksom.

Så det flyter over av og til. Men Tollef har jo allerede sagt det da; Jo du skravler. Men det kan jo være positivt og det da. Det behøver jo ikke være negativt. Men jeg skal prøve å være litt roligere i dag da.

Forresten det kan jeg ikke. Jeg må være meg selv.

I utsagnet snakker Britt om hvordan hun tror Tollef oppfatter henne; ”som en skravlete person.” Britts uttalelse rommer en forståelse av villighet til endring, en mulig tilpasning til situasjonen og konkurransen: ”Jeg skal prøve å være litt roligere i dag da.” Men, i likhet med de andre, velger hun å la være og begrunner avgjørelsen med at ”hun må være seg selv.”

Refleksjonene ovenfor antyder en spenning mellom personlige egenskaper, verdier slik de fremstilles i partnerjakten, og hvordan det å være seg selv settes opp som en nødvendig holdning i relasjonsfasen. Det autentisitet, å være tro mot seg selv, oppfattes vesentlig selv om frierne alternativt kunne velge å opptre mer ”taktisk” i konkurransen, å tilpasse seg verdier bonden etterlyser.

7.2.3 Når frieren ikke vil – brudd med seriens script

Et spesielt fenomen i relasjonsfasen forekommer som et faktisk brudd med seriens script, da tre friere velger å forlate konkurransen og bonden frivillig. Jeg ønsker å diskutere hvordan autentisitet, det å være tro mot seg selv, kan komplisere en partnerjakt innenfor de konstruerte rammene som JPK etablerer. Viktig blir anvendelsen av klisjéromantiske settinger som et sted hvor relasjonen mellom den enkelte bonde og frier skal ”testes” (vil utdypes).

Tre friere forlater serien i relasjonsfasen. Lone reiser fra Lars Jacob idet tre friere gjenstår, Sigurd gjør det samme med Ingeborg, mens Anne tar avskjed rett før Lars Julius skal ta sitt endelige partnervalg.

I TV-serien vies det betydelig oppmerksomhet rundt Anne og hennes ambivalens overfor deltakelse i JPK. Der Lone og Sigurd brått sier nei takk til videre kurtise i JPK, strever Anne med avgjørelsen over flere episoder. Derfor tar jeg utgangspunkt i hennes utsagn i forbindelse med denne analysen. For, å jakte ”kjærlighet” i en setting hvor det råder en serieskapt forventning om utvikling av følelser (jmf seriens plott), kombinert med et antatt

ønske om å vinne konkurransen (bli valgt av bonden), innebærer atskillige utfordringer. Midtveis i gårdsuka formidler Anne spenningen på følgende måte:

A: Han er jo en kjempejobb gutt på alle slags måter. Og det er som jeg har sagt hele tiden et kjempe utgangspunkt med den type person han er, og veldig fornuftig og ordentlig og aktiv og sporty og ja. Men samtidig så føler ikke jeg at vi har den kontakten som vi burde ha hatt, det er det jeg kanskje føler innerst, innerst inne da. At det ikke er verdt å satse på.

Frieren beskriver en brytning mellom å ha funnet en potensiell partner som innfrir oppgitte forventninger i henhold til verdier og interesser; ”virker veldig fornuftig og ordentlig og aktiv og sporty”, og en tvil omkring følelsesbasert kjemi fundert på ”noe innerst, innerst inne”. Anne snakker om en kontakt som burde vært der. Likevel velger hun å bli i konkurransen for å gi følelsene, som hun uttaler det, mer tid. Dagene går på gården og i serien. Når Anne velger å ta opp den presenterte problematikken med bonden, dras resterende konkurrenter inn. Anne omtaler opplevelsen slik:

A: Nei, jeg tenkte at jeg skulle fortelle litt om hva jeg tenkte og følte og slikt. For jeg har jo hele veien sagt at jeg syntes det er vanskelig med så mange, og ja, det blir vanskeligere og vanskeligere. Jeg tror at både Mona og Siv har flere følelser enn det jeg akkurat har nå. Det er mulig at jeg er litt tregere på det området der, men ja. Men det er og fordi jeg er veldig usikker på meg selv med den settingen her.

I utsagnet fremstilles en formulert usikkerhet knyttet til ”konkurransen” frieren befinner seg i, og retten til å være i den: ”Jeg tror at både Mona og Siv har flere følelser enn det jeg akkurat har nå”. På tross av uttrykt usikkerhet velger Lars Julius å ta med seg Anne videre i partnervalgforløpet. Mot slutten av gårdsuka legger seriens script opp til en date mellom bonden og Anne, som et eksempel på en klisjéromantisk setting, denne med et naturlig tilsnitt (tidligere sagt å være sentral i relasjonsfasen). Anne inviterer Lars Julius med på piknik på hesteryggen, hvor rast i skogen og vafler med brunost utgjør rammen. Anne beskriver situasjonen i følgende utsang:

A: Det har seg slik at jeg er litt usikker på mine følelser overfor ham. Det er derfor jeg gleder og gruer meg litt til den daten her, for å finne ut litt mer om åssen kommunikasjonen går, føre en samtale, se hvordan vi prater i hop for å få en mer følelse på om det er verdt å satse på eller ikke.

Ut av dette leser jeg en holdning hvor det romantiske treffet får en avgjørende betydning for videre relasjon, og også Annes vilje til å delta i konkurransen. Er følelsene ovenfor bonden sterke nok til å forbli i en konkurransesituasjon som oppleves anstrengende? *Kommunikasjon* introduseres som et stikkord. Anne forteller om pikniken når den er over:

A: Jeg var jo kjempespent på åssen det ville gå og jeg syntes det starta veldig bra, jeg syntes vi prata godt i hop. Og jeg liker ham som person kjempebra, utrolig. Men det er noe som mangler. Og det er kjempeviktig for at en skal være lykkelig å ha det bra liksom, at alt stemmer innvendig. Og for det første

da en følelse av forelskelse. I hvert fall en følelse av at en kan bli. Og det er jeg så forbanna redd at jeg ikke klarer. Det føles ikke sånn nå.

Frieren fremmer en forståelse av at kommunikasjonen hun var så spent på, fungerte: ”Jeg syntes vi prata godt i hop” og dernest; ”jeg liker ham som person kjempebra.” Men jeg tyder en konflikt likevel, da Anne snakker om noe som mangler. Dette *noe* ser jeg som interessant og omtales av Anne som kjempeviktig, ja, selve utgangspunktet for å være lykkelig: ”At alt stemmer innvendig.” Min påstand er at vi her sporer en sentral spenning i relasjonsfasen: Hvordan kan frier Anne fortsette å kjempe om bondens gunst, følge seriens script, og samtidig være ærlig mot seg selv og hva hun føler innerst, innerst inne (slik hun uttrykker det)?

Så langt har jeg forsøkt å belyse på hvilken måte Anne, gjennom deltakelse i scriptet, har lært bonden å kjenne som en kjempeflott person, et godt startpunkt for en mulig forelskelse. Når relasjonsfasen gir rom for en romantisk progresjon (via iscenesatt date), uttrykker frieren tvil. Tvil omkring setting, omkring konkurransen og ikke minst omkring uttrykte følelser til bonden hun kjemper om. Bonden, på sin side, viser Anne tillit ved å velge henne videre i programmet. Likevel forlater Anne konkurransen frivillig, en dag før bonden skal ta sin endelige avgjørelse. Hun uttaler seg om beslutningen på denne måten:

A: Nå har jeg brukt natta på å tenke litt og prøvd å ikke tenke så mye men bare følt litt på det, om det er riktig å ta et valg på å bare avslutte mitt kapittel her, og først og fremst for min egen del, så er det det mest riktige.

Utsagnet bærer i seg en forståelse av Annes beslutning basert på hva som oppfattes å være mest rett for egen del. I min tolking bryter frieren med seriens script fundert på troskap mot egne følelser: ”Jeg har bare følt litt på det.”

På bakgrunn av mine tolkninger omkring utsagnene ovenfor, opplever jeg at autenticitet kan ilegges en betydning i relasjonsfasen. Jeg mener det oppstår en spenning mellom det konkurransepregede scriptet og deltakernes uttrykte ønske om å være tro mot seg selv, mot egne følelser. Spenningen når sitt klimaks når friere av egen vilje forlater JPK før scriptet tilbyr en videre romantisk progresjon på tomannshånd. For hva skjer så? Idet konkurrenter elimineres, og bonden og utvalgte frier reiser på tur sammen? Vi beveger oss over i den romantiske og avsluttende fasen.

8 Den romantiske fasen

”Vi var jo nesten som kjærester på turen, så jeg prøvde virkelig å se om jeg hadde følelser for henne men det er ikke nok altså. Kjempebra jente altså, vi har det veldig bra sammen, men de helt store forelskelsesfølelsene de er nok ikke der altså.”

Lars Julius

Det skal handle om flammer som aldri brant og lengselen etter hjertedunket når vi entrer seriens avsluttende og romantiske fase. Det jeg oppfatter som særegent i mitt empiriske materiale er bøndenes pliktige valg av én endelig frier (resterende valg omtales i siste analysekapittel), uavhengig av om bøndene gir uttrykk for å ha funnet en god match eller ei. Deretter *skal* bonden reise på tur med den utvalgte frier for å ”kjenne på følelsene” sine (den romantiske reisen), for i ettertid å redegjøre for hva som fungerer eller stagnerer i relasjonen til den andre (det avsluttende valget). Min mening er at et slikt script, tvunget og målrettet, utleder interessante refleksjoner omkring forholdet mellom følelser og fornuft i relasjon til et valg av partner.

I boken ”Fornuft og følelser” (2005), reflekterer Tove Thagaard over hvilke forestillinger vi har til kjærlighet i et rasjonelt og kommersialisert samfunn. Via en omfattende studie av skjønnlitteratur, sosiologisk teori og kvalitative intervjuer, betraktes forholdet mellom følelser og fornuft, med basis i det romantiske idealet (videre kalt det romantiske kjærlighetsideal) om valg av partner ved første blick, lidenskap og evig kjærlighet. Men, poengterer Thagaard, kjærligheten er også forankret i rasjonelle verdier. ”Rasjonelle verdier representeres ved fornuftsbaserte overveielser og vurderinger i forhold til målsetningen om et varig samliv” (Thagaard 2005:60). Thagaard foretar en nyansering av skillet mellom følelsesvalg og fornuftsvalg. En beslutning om å satse på hverandre basert på følelser, betyr at følelser og følelser alene, danner grunnlag for valg. ”Følelsene har en egen autoritet, følelsene vet hva som er riktig på et tidligere tidspunkt enn hva vi erkjenner med fornuften” (Thagaard 2005:71). Mot dette, står fornuften og de rasjonelle avveininger. Thagaard viser til Giddens og argumenterer for at fornuftsvalg er; ”en refleksiv prosess når de kunnskapene hun og han får om hverandre representerer grunnlaget for valget” (Thagaard 2005:73). Hva man har erfart og lært om hverandre avgjør forholdets videre skjebne.

Før jeg går til analysen angir jeg at følelser omtalt i den romantiske fasen, forstås i forhold til en scriptet forventning om forelskelse. Den fremste indikatoren for en slik påstand er at bonden velger ut sin favorittfrier. Scriptet åpner opp for en mer tradisjonell utvikling av

et romantisk forløp; i relasjonen mellom to. At seriens script videre inkluderer hva den omtaler som ”en romantisk reise” gir støtte til argumentet. Sissel Gran ser i boken ”Kjærlighet i hastighetens tid” (2004) forelskelse som noe annerledes enn kjærlighet i etablerte parforhold. Forelskelse er heller en slags visjon. En visjon hvor vi ikke forelsker oss i fortid, men ”i en fremtid vi ønsker oss, i noe og noen som kan hjelpe oss å bli den vi ønsker å være” (Gran 2005: 71). Gran beskriver forelskelsen som en altoppslukende følelse hvor rasjonelle argumenter preller av, og gjengir Albertoni som mener forelskelsen er pardannelsens Big Bang (Gran 2005:70). Grans perspektiv tilvirker en generell forståelse for forelskelsen, et begrep som gis oppmerksomhet i den romantiske fasen.

8.1 Det endelige partnervalget

”Jeg har dessverre ingen kjempegod grunn for å ikke ta deg med på tur. Det jeg føler er at jeg har litt bedre kjemi med Johann. Så det er jo klart det er utrolig dårlig grunnlag liksom.”

Ingeborg

I serien oppgir Lars Jacob og Mari at de vil satse videre på hverandre, de definerer seg som kjærester ved programmets slutt. Resterende bønder trekker seg ut av relasjonen med gjenværende frier. Som tidligere nevnt søker jeg å betrakte deltakernes utsagn om følelser og fornuft, da JPK forventer begrunnelser og refleksjon omkring valg av mulig partner. Dette i sammenheng med forståelsen Tove Thagaard formidlet. Jeg vil klargjøre hvordan bøndene tilsynelatende vektlegger mer rasjonelle avveininger i sin argumentasjon *før* et avgjørende valg, til sammenligning med en mer følelsesbasert begrunnelse *idet* valget gjennomføres.

En utdyping vedrørende bruken av begrepet *valg* synes nødvendig. Valg i denne delen av analysen betegnes som et endelig partnervalg (valg mellom to gjenværende friere). I siste program, når bonden og frier skal velge om de vil satse på relasjonen også i ettertid, omtales valget som et avsluttende valg. De resterende friervalgene bøndene gjennomfører i partnervalgforløpet, diskuteres i analysens siste del. Å innlemme det endelige partnervalget her, er gjort for å belyse ulike måter å forholde seg til partnervalg på, sett opp mot følelser og fornuft.

8.1.1 Rasjonelle begrunnelser

Et interessant funn i mitt datamateriale føyes til hvordan jeg oppfatter at bøndene inkluderer rasjonelle avveininger når de argumenterer *for* et endelig partnervalg. Lars Jacobs resonnement vedrørende et endelig valg av frier Mari, kan være representativt:

LJ: Hun har gitt veldig mye mer uttrykk for at hun vil bo her da. Hun liker å bo på gård og liker Røros og sånt.

I utsagnet tyder jeg at Lars Jacob uttrykker rasjonelle avveininger i forbindelse med sitt endelige valg av partner. Det kan virke som om Lars Jacob betrakter et liv på gård og på Røros som vesentlige faktorer, og at begrunnelsen vektlegges i forholdet til frier Mari. Dette sett opp mot seriens tradisjonelle premiss. Jeg sporer imidlertid flere ulike mekanismer hvor frierne berører det rasjonelle. I kommende avsnitt formidlet gjennom bonde Ingeborg og Tollef.

8.1.1.1 Reservekandidat

Først skal vi til siste dag på gården i Rakkestad, idet Tollef beskriver det endelige valget mellom to gjenværende friere, på denne måten:

T: Nei, det har egentlig vært en veldig prosess det. Som tok til etter det forrige valget, da jeg fikk disse to igjen. Jeg har gått og observert og gjort mine tanker, forrige døgn skiftet jeg vel mening i alle fall tre ganger.

Jeg fester meg ved uttalelsen om at Tollef ser forløpet som en *prosess*, hvor han via observasjon av frierne, gjør seg opp en mening. At han oppgir å ha endret mening flere ganger skal underbygge argumentet om at begge frierne synes å være kompatible ”emner”. La meg inkludere enda et utsagn fra bonden:

T: Nei, jeg har sovet veldig dårlig i natt, eller den tiden jeg har sovet har jeg sovet bra, men jeg lå lenge i går kveld før jeg sovnet. Lå og tenkte på hva som skal skje i dag og hvem jeg skal velge. Og så en annen ting jeg tenkte på i går var, hva hvis jeg får nei da? Det kan jo godt hende det og, få nei fra den ene, og kanskje da gå til den andre. Det er ikke sikkert det er noe god løsning heller. Hva med den da som føler at; OK, jeg var reservekandidat?

I henhold til argumentasjonen i Tollefs utsagn tydeliggjøres en praktisk innstilling til det endelige partnervalget. Jeg tolker bondens holdning som rasjonell, sett opp mot et relativt partnervalg hvor man *velger* å gjøre en annen person til den rette, i kontrast til et tradisjonelt, romantisk ideal om en stor kjærlighet i livet (Gravås 2002). Sier den ene av Tollefs friere nei, finnes et annet og mulig jevn godt alternativ å gå til. Målet (jfr. seriens plott) er uansett å finne en partner. Dette virker Tollef bevisst på. Problemet, sånn bonden uttrykker det, oppstår hvis andrevalget ser seg selv som en reservekandidat. Vil hun likevel si ja til en videre og eventuell romanse?

Jeg mener eksempelet med Tollef illustrerer en relativ tankegang i måten et valg mellom to håndteres på. Argumentet er at JPKs script tilvirker en slik innstilling ved å stimulere et forløp der valg blant ”gode” alternativer fremmes som en selvfølge. Det er via eliminering av friere, bonden skal realisere det definerte plottet: Muliggjort gjennom seriens script kan bonden sitte igjen med to friere som begge fremstår forlokkende. Denne spenningen formidles av bonde Tollef i episoden fra serien, da han introduserer en forståelse av å ha en ”reserveløsning”.

8.1.1.2 Et sindig partnervalg

Ingeborg skal målbære hva jeg tolker som et sindig og derigjennom rasjonelt partnervalg mellom to gjenværende friere. Intensjonen er å få fram beskrivelsen av en eventuell modning av en fremtidig relasjon, fundert på solid vennskap. Bonden skildrer i utsagnet bakgrunnen for sin avgjørelse :

I: Når jeg ble med på det her så håpet jeg at jeg skulle finne en potensiell kjæreste da, og det er liksom ikke gjort bare ved å knipse i fingra det heller da. Men jeg så han (Johann), og så visste jeg bare det at han tror jeg er en bra kar. Og det stemte jo. Så jeg føler jo vi har begynt å utvikle et veldig bra vennskap.

Jeg tyder en sindig, og gjennom det moderat innstilling til deltakelse i programmet JPK: Håpet om å finne en potensiell kjæreste. Men, som Ingeborg uttaler, å finne en partner krever tid; ”det er liksom ikke gjort bare ved å knipse i fingra heller da.” Ingeborg snakker i stedet om utvikling av et vennskap som utgangspunkt for en eventuell romanse. Slik svarer hun når programleder Moholt spør om hun har blitt betatt av Johann før hun skal ta sitt endelige valg:

I: Jeg tror ikke jeg kan si at jeg er blitt betatt sånn som jeg ser på å bli betatt, men jeg føler i alle fall vi har utviklet et veldig bra vennskap som jeg har veldig lyst til å bygge videre på, så får vi ser hva som skjer, det er jo det som jeg liksom savner i livet mitt, så det hadde jo vært veldig koselig hvis det skjedde. Så er det ment for at det skal skje så gjør det det. Jeg tror på det.

Igjen tolker jeg en holdning til partnervalg forankret i vennskap, mulig på bekostning av mer romantiske følelser. Bonden formidler en forståelse hvor det å være gode venner kan danne basis for en romantisk relasjon. Men det fordrer vilje (”lysten til å bygge videre”) og tid (”skjer ikke ved å knipse i fingra”). Tove Thagaard har et interessant poeng når hun skriver at ”rasjonelle overveielser i et partnervalg, gjenspeiler en prosess hvor kjærligheten utvikles over tid” (Thagaard 2005:69). Hvor mye tid deltakerne finner passende i et romantisk forløp, diskuteres siden. Poenget blir å belyse et eksempel hvor bonde Ingeborg beskriver en aksept av manglende følelser for frieren (dvs. at hun ikke er betatt), men at et bra vennskap og utviklingen av dette mulig kan føre til kommende romantikk: ”Så det hadde jo vært veldig

koselig hvis det skjedde.” Denne måten å argumentere for et endelig partnervalg på, det sindige valget, sees som en type rasjonell begrunnelse for videre romantisk progresjon.

8.1.2 Det følelsesbaserte valget

Så langt har jeg forsøkt å mønstre på hvilke måter deltakerne i den romantiske fasen gir uttrykk for rasjonelle holdninger til et endelig partnervalg. Hva skjer deretter, når bonden faktisk gjennomfører valget mellom sine to resterende friere?

8.1.2.1 Magefølelsen som navigator

Tollef, som i det foregående har formidlet tvil (mellom de to siste frierne) men også en målrettethet (reservekandidat) rundt eget valg, begrunner avvisningen av Aud på følgende vis:

T: Jeg føler vel kanskje ikke at du er den helt rette for meg. Jeg kan ikke akkurat peke på noe spesielt, men det går på magefølelse og sånn.

I utsagnet fremmes *magefølelsen* som viktig for ”rett valg”. Den spesielle følelsen anvendes, da bonden oppgir å fundere valg på en fornemmelse av at den andre ikke er den riktige, uten å kunne begrunne avgjørelsen videre (”kan ikke peke på noe spesielt”). Da bonden i stedet inviterer Jorann til Dublin, trekker han i settingen frem den gode samtalen de har hatt, og måten frieren ”er” på. Situasjonen utdypes i denne dialogen, utspilt etter det endelige partnervalget. Involvert er Tollef, frier Jorann og programleder Moholt:

T: Det er ikke så lett å beskrive da. Vi har sittet ute med hverandre og følt varmen når vi ikke har sagt noe. At vi bare kan sitte sammen å nyte livet.

J: Jeg har følt mye at vi har kommunisert litt med øyekontakt og sånn og jeg.

T: Det har vi, jeg har lest en del reaksjoner i ansiktet og sånn, det har jeg.

M: Så dere har flørtet litt da?

T: Ikke så den andre har visst det.

J: Luringen.

Det som formidles i utsagnene, knytter jeg til en følelsesbasert begrunnelse for egen avgjørelse. Varmen, flørtingen og øyekontakten relateres til forståelser av kjente og klisjéromantiske måter å omtale en kjærlig relasjon på.

Nedenfor ser jeg på hvordan Ingeborg snakker om sitt avgjørende valg i dialog med frierne sine. Igjen synes *magefølelsen* som viktig i forhold til hvem Ingeborg inviterer med seg videre (Johann), og hvem hun sender hjem (Tommy). Først gjengis en dialog mellom Ingeborg og Tommy. Jeg fester meg ved hvordan bonden oppgir å ikke ha noen spesiell grunn for å velge bort frieren (som tilfelle også var for Tollef), annet enn ”bedre kjemi” med en

annen frier. Dette omtaler Ingeborg selv som ”et utrolig dårlig grunnlag.” Samtidig anerkjennes forklaringen av frier Tommy selv.

I: Jeg har dessverre ingen kjempegod grunn for å ikke ta deg med på tur. Det jeg føler er at jeg har litt bedre kjemi med Johann. Så det er jo klart det er utrolig dårlig grunnlag liksom.

T: Men det er jo det som er viktig. Selv om jeg gjerne skulle vøri. Du må følge magefølelsen din og sånn er det.

Samlet vil jeg antyde hvordan bøndene menes å vektlegge følelser i tilknytning til sine begrunnelser når de gjennomfører det endelige partnervalget, presentert i JPK. I en setting der man *må* gjennomføre et endelig partnervalg, uttrykker disse bøndene at de lytter til følelsene sine, stoler på kjemien og orienterer seg etter den udefinerbare magefølelsen (vil utdypes i siste analysekapittel).

8.2 Den romantiske reisen

”Dersom vi ikke finner ut om vi passer sammen nå på denne turen, så tror jeg sjansene kanskje er små, siden, for jeg har den erfaringa at når en er på tur, så har flammene lett for å komme.”

Tollef

Tollef tar oss til essensen i forestående refleksjon; bøndene har tatt sitt endelige valg, nå skal forhold mellom bonde og frier pleies på romantisk weekend til utvalgte reisemål i Europa. Tidligere i oppgaven har jeg forsøkt å opprette et skille mellom romantikk knyttet til konsum og romantikk med et mer naturlig tilsnitt, basert på tolkningen av JPKs script. Der hvor settinger i relasjonsfasen la opp til naturlige måter å praktisere romantikk på, står ikke scriptet tilbake for mer allmenn og tradisjonell utøvelse av romantisk kurtise. Jeg nevner middager, gaver, reiser og konsumerte opplevelser. Å formidle romantikk i slike stereotypiske termer, har i tidligere studier (Gravås 2002, Illouz 1997) fått motstand fordi de ved å være kjente som kjærlighetshandlinger, også kan konsumeres aktivt:

”Because of the ubiquitous use of romance to sell commodities, romance in real life has become an empty form, acutely conscious of itself as a code and cliché. We have become deeply aware that, in the privacy of our words and acts of love, we rehearse cultural scenarios that we did not write” (Illouz 1997:293).

Romantikk kan lett skjønnes som en klisjé, hvor klisjeer står for noe som ”mangler autentisitet og dybde” fordi vi kjenner dem så godt. De blir allmenne (Frønes 2001:74). Oppgaven har, i tråd med Frønes, foreslått en annen og mulig mer subtil forståelse av klisjébruk, hvor klisjeene oppfattes allmenne, ja, men likevel skjøvet fram som det beste vi har når vi vil signalisere ”ektehet”. ”Grunnen til dette er nettopp klisjeenes dobbeltkarakter; de er overfladiske, men de er også det beste vi har når vi vil signalisere dybde” (Frønes 2001:76).

Det jeg har definert som klisjéromantiske settinger kommer hyppigst til uttrykk på langweekenden i den romantiske fasen. Rødmende solnedganger, bugnende roseparker, og middag i blafrende stearinlys. Disse elementene former den regisserte settingen som seriens script plasserer deltakerne i.

De fire parene reiser henholdsvis til Dublin, Sverige (to par) og Svalbard. Fokus videre er en tydeliggjøring av to presenterte måter å forholde seg til den klisjéromantiske settingen på. Lars Julius og Mona synes å inneha en rasjonell holdning til klisjeene, mens Lars Jacob og Mari vil i min tolkning forsvare en følelsesbasert tilnærming til romantikk, da de antas å leve ut klisjeene i harmoni med seriens script.

8.2.1 Kjæresten på prøve

”Det er jo liksom en veldig romantisk ferie, og det er en veldig romantisk setting på det her, og en gjør jo på en måte kjæresteting da, uten at en egentlig er det. Men en må jo bare prøve om en føler for det der og da.”

Lars Julius

Lars Julius beskriver i utsagnet en unik anledning: En påkrevd romantisk ferie og muligheten for å prøve ut kjæresteting, uten at man er kjæresten. Jeg mener JPKs script, idet Lars Julius og Mona oppfordres til kurtise i trang lugar på Gøtakanalen, åpner opp for en særegen måte å forholde seg til de klisjéromantiske settinger på: En konkret utprøving av en fremtidig relasjon, muliggjort gjennom seriens script. Dette skal i min tolkning forsvare en praktisk holdning til den konstruerte reisen.

Jeg minner om at Lars Julius aldri fikk et siste partnervalg i serien, fordi frier Anne forlot gården frivillig. På tross av et fraværende endelig partnervalg, ble Mona ansett som bondens klare førstevalg. Nå skal Lars Julius og Mona tilbringe helgen i nostalgisk hjuldamper på landsbygda i Sverige. Første kveld om bord, i solnedgangen med flettede hender (som eksempel på klisjéromantikk), karakteriserer Mona situasjonen på denne måten:

M: Jeg syntes det er kjempekoselig å flørte litt og ta på hverandre og holde hender og. Nei det er jo sånn det bør være hvis en har lyst til å finne ut om man skal bli kjærester eller ikke, så må man jo teste ut lite grann.

I utsagnet tydes en aksept av settingen; ”det er kjempekoselig å flørte litt og ta på hverandre,” og en anerkjennelse av muligheten til å anvende den for å ”teste ut lite grann.” De to presenterer en forståelse av at ”testingen” synes nødvendig: ”Det er jo sånn det bør være.” Også bonden selv virker til å ha klare intensjoner med muligheten han har fått, når han omtaler *målet* med turen:

LJ: Målet med turen er jo å se om vi kan bli kjærester, liksom. Det er det som blir viktigst gjennom turen egentlig. Å finne ut hva en føler for a, om det er så mye at det kan være verdt å gå videre på etter det her og. En får i alle fall en bra mulighet da, til å finne ut om en føler noe for hverandre.

Dette utspillet fanger interessen gjennom flere momenter, og knyttes til hva jeg mener kan rettferdiggjøre en rasjonell innstilling. For det første tyder jeg igjen en anerkjennelse av den romantiske reisen i JPK, ved å tilby en bra mulighet for å finne ut av følelser for hverandre. Videre fester jeg meg ved ”målrettetheten” som kommer til syne. Jeg mener at seriens script blir omtalt på en måte som bærer i seg en spenning mellom følelser og fornuft, da utsagn om målet med turen ikke samsvarer med den iscenesatte romantiske settingen, hvor følelser angivelig skal dyrkes.

Jeg går til dagen for hjemreise. Lars Julius og Mona har angivelig ”prøvd ut” forholdet gjennom atskillige aktiviteter med et romantisk tilsnitt. Blant dem mopedtur med Mona i sidevogna og middag i klosterkjeller omgitt av levende lys. De har gjort ”kjæresteting” og sånn jeg ser det; anvendt den romantiske settingen, klisjeene, for å prøve å være et par. Mona skildrer opplevelsen i følgende utsagn:

M: Vi har gjort masse kjæresteting på turen og vi har prøvd hverandre litt frem, men det var jo det jeg hadde lyst til med den turen her, så egentlig er jeg veldig fornøyd.

Jeg sporer en fornuftig innstilling til den konstruerte reisen som fremhever de romantiske klisjeene; ”vi har prøvd hverandre litt frem.” Kanskje kan man se dette i lys av forståelsen omkring fornuft og kjærlighetsvalg Thagaard innledningsvis introduserte? Hun skriver at en eventuell og fornuftig satsning på et forhold, kan bygge på kunnskap man erverver om hverandre i henhold til målsetningen om et varig samliv. Seriens script åpner opp for å lære hverandre å kjenne ved å sende deltakerne på reiser avgrenset i tid, sted og interaksjon. En klisjéromantisk utforskning av toshomheten *skal* gjennomføres, uavhengig av deltakernes formidlede vilje.

8.2.2 En romantisk klisjé

Lars Jacob og Maris slottsferie i Sverige representerer ett tilfelle i JPKs script hvor romantiske klisjeer forsterkes og utspilles hyppig. Å observere interaksjonen mellom de to deltakerne, sees som en bekreftelse av kjent og derav stereotyp forståelse av romantiske handlinger: Piknik blant rådyr, middager og vin på slottsbalkongen, flørt i himmelsenga, røde roser og champagne. Disse klisjéromantiske elementene flankeres av deltakernes utsagn om den store forelskelsen, den eneste rette og en lang, lang, lang fremtid sammen. I dialog med Lars Jacob gir Mari uttrykk for at hun har funnet en kjæreste:

M: Jeg har lenge gått og venta på å finne meg en kjæreste som det klaffer godt med, og som jeg kan være stolt av når jeg går ved siden av han. Den følelsen har jeg nå. Det er nokså tidlig i et forhold dette her da men, jeg har fått sterke følelser for deg allerede. Så jeg drømmer bare om at de følelsene skal fortsette og at vi skal få ei langlanglang fremtid i lag jeg. Kan jeg kysse deg?

Og sånn formidler Lars Jacob relasjonen til Mari :

LJ: Jeg føler meg veldig trygg på Mari. Jeg føler hu er ei jeg kan stole på. Hu virker veldig ærlig og snill. Jeg har tenkt veldig mye på fremover og hvem jeg eventuelt kan like å dele livet sammen med, og Mari er, jeg tror helt klart Mari og jeg kan dele livet sammen, det tror jeg.

Jeg vil tydeliggjøre min oppfatning av hvordan Lars Jacob og Mari benytter seg av JPKs iscenesatte romantiske settinger for å bekrefte uttrykte, gjensidige følelser for hverandre. Et eksempel kan være første morgen sammen på tur. Lars Jacob arrangerer en overraskelse til Mari. Tre røde roser og boblende champagne på senga. Dette er hvordan hendelsen gjengis i serien:

M: Jeg får ikke til å si noen ting jeg, jeg har aldri fått slik før jeg.

LJ: Skål da.

M: Skål. Den var jo bare kjempegod og da. Hvis du fortsetter med slike ting, så blir du i alle fall aldri kvitt meg, det skal jeg love deg. Fy søren, så fine som dem var og da.

LJ: Rosene var kjempefine.

M: Det her føler jeg er for godt til å være sant.

Noe av det relevante i dialogen blir på hvilke måte deltakerne forholder seg til en typisk romantisk klisjé, hvordan de så å si ”lever ut” og bekrefter klisjeen med utsagn som ”det er for godt til å være sant”, eller ”fortsetter du slik blir du i alle fall aldri kvitt meg”. Uavhengig av TV-serien JPK mener jeg at røde roser står i en særstilling som en av de mest klassiske illustrasjoner på romantikk. Det at en mann overrekker blomster til en kvinne. Ivar Frønes skriver om den symbolske verdi disse rosene har, som noe mer enn en faktisk gave. De bærer med seg en større fortelling, en kjent fortelling om romantikk. ”Symboler kan også brukes strategisk, roser kan brukes for å skape en romantisk fortelling” (Frønes 2001:102). Jeg vil igjen argumentere for at handlingen kan anvendes strategisk nettopp fordi handlingen

(mannen som overrasker sin kjære med blomster) er så tett forbundet med et allerede etablert bilde av romantikk.

Vi skal til middag i skumringen på slottsbalkongen. Samtalen mellom Lars Jacob og Mari forløper på følgende måte:

LJ: Nei bedre utsikt enn det her kan man jo ikke få.

M: Nei det var skikkelig romantisk.

LJ: Skål da Mari.

M: Skål. For oss. Jeg kan sette pris på ting som er mye enklere enn det her, men det er bare at en gjør en innsats for det og du viser at du setter pris på dama di, eller kjæresten din da.

Sånn jeg leser dialogen, oppfattes deltakerne å være bevisste på den settingen de befinner seg i, at akkurat denne måten å være sammen på, den klisjéromantiske handlingen med levende lys og rød drikke, gis verdi som noe ”skikkelig romantisk.” Samtidig uttaler Mari at hun verdsetter måten å konstruere romantikk på, handlingen blir noe mer enn utøvelsen der og da; den indikerer at du setter pris på kjæresten din. Samtalen på slottsbalkongen utspiller seg videre:

M: Jeg blir lite granne redd da, når jeg går og tenker på at jeg har gått så lenge og villet finne meg en kjæreste som jeg ville være så glad i, og jeg vil bruke liksom tida mi på ham. Men så er, nå tror jeg jeg har funni ham. Men så blir jeg så redd for når jeg tenker, ahh, tenk om det ikke skulle gå. Oss er ikke kommet så langt i forholdet ennå, men jeg har bare lyst til å fortsette med det og bli enda bedre kjent, og jeg føler vi har det så bra nå.

LJ: Jeg har vært superforelska på denne turen her, jeg tror liksom at det går ikke an å bli mer glad i noen, den følelsen jeg har overgår jo liksom alt så. En sitter jo liksom her og håper på at det er det perfekte.

Mari omtaler en redsel for stagnerende følelser overfor bonden, at hun lenge har lett etter den rette og at hun nå, endelig, har møtt ham. Også Lars Jacob mener jeg gir uttrykk for sine følelser når han snakker om en kjærlighet til Mari som overgår alt. Kanskje kan man si at den romantiske settingen, iscenesatt av seriens script, oppfattes som et ”sted” hvor slike oppgitte følelser kan formidles og intensiveres? Jeg kan ikke si noe om sannheten i utsagn som ”det går ikke an å bli mer glad i noen”, eller ”en sitter og håper på at det er det perfekte”. Samtidig ser jeg disse kraftfulle måtene å snakke om kjærlighet på, som klisjeer i seg selv; uttalt, utspilt og gitt betydning av de sosiale aktørene i et klisjéromantisk script.

8.3 Det avsluttende valget – flammen som aldri fikk brenne

”Hu var jo veldig søt, det er jo det første man legger merke til, og så virket hun som en veldig jordnær og ålreit person egentlig. Virka sjarmerende og jeg har blitt mer og mer glad i a det bedre jeg ble kjent med a.”

Johann

Vi skal returnere til Losby gods, der klamme hender og hurtigdating la grunnlag for en hektisk partnerjakt anført av fire single bønder i verdifasen. I den avsluttende episoden av JPK forteller deltakerne om opplevelsen, om prosessen, og om amors piler har ”skutt blink” i sammenheng med seriens plott. Med seg har bøndene sine utvalgte friere samt en oppfatning, sånn jeg tolker det, av om denne andre er en god match eller ei. Det jeg finner interessant i et siste og ”avgjørende” program er hvordan deltakerne *må* reflektere omkring begrunnelser for å satse videre på relasjonen, eller trekke seg ut. Definert som et avsluttende valg. Mitt prosjekt er å knytte bøndenes argumentasjoner for eller mot en videre satsning, til forholdet mellom fornuft og følelser i et faktisk partnervalg. Dette i en scriptet setting som *forventer* en refleksjon og begrunnelse vedrørende bonde og utvalgte frieres ”status” ved programmets ende, noe som igjen setter sider ved det avsluttende valget på spissen.

Tidligere har fornuft vært å spore i seriens tradisjonelle premiss, samt de rasjonelle begrunnelser for et siste partnervalg. Analysen har dessuten forsøkt å vise hvordan jeg tolker at ett av disse parene bruker den romantiske reisen for å ”teste ut” følelser for hverandre. Følelser, på sin side, ble anvendt som argumentasjon for å velge sin favorittfrier og som en bekreftelse på gjensidige følelser ”uspilt” på slottsferie i Sverige.

På bakgrunn av dette spør jeg: Hvilke begrunnelser belyses når bonden stilles i en serieskapt spenning mellom å realisere seriens definerte plott, og egen oppgitte beskrivelse av situasjonen?

Innledningsvis tar jeg for meg de ”parene” som bryter kontakten etter JPK, for å undersøke argumenter knyttet til en refusjon av frieren. Herunder vil også en særegen diskusjon i materialet vies plass; kan forelskelse villes? Deretter skal paret (Lars Jacob og Mari) som uttrykker følelser de betegner som forelskelse, introduseres å være et eksempel på en mer overordnet romantisk fortelling hvor følelser spiller en avgjørende og endelig rolle.

8.3.1 Refusjon med et bang

Tollef, Ingeborg og Lars Julius velger alle å avslutte forholdet til sin utvalgte frier ved JPKs slutt. Via et regissert partnervalgforløp har de blitt kjent (verdi og interessefasen), arbeidet og flørtet (relasjonsfasen), samt vært på tur for å stimulere romantiske følelser i tråd med seriens script. Når de av programleder Moholt utfordres på spørsmål om hvorfor en videre satsning ikke er aktuelt, beskriver bøndene sammenfallende begrunnelser for sine valg. Jeg vil forsøke å synliggjøre hvordan deltakerne vektlegger følelsesbaserte poenger og anvender disse aktivt i en situasjon der bonden til syvende og sist velger å returnere til gård og hverdag uten ny kjæreste.

Bonden Tollef gir et første eksempel, der han omtaler en gnist som aldri fikk brenne i forholdet til frier Jorann. Programleder Moholt deltar i dialogen.

M: Men hva skjedde med den lille gnisten som ble tent da, tror du? Hvorfor slukket den?

T: Nei, det vet jeg faktisk ikke.

Tidligere har han omtalt Jorann som ei koselig dame, en favoritt gjennom serien. Slik også Ingeborg omtaler Johann som en gjennomført fin person, og Lars Julius beskriver Mona som ei kjempebra jente. Kort summert synes det å råde en uttalt positiv anerkjennelse av frierne. De er favoritter blant et titalls potensielle beilere, og på mange måter kompatible partnere. Når Tollef skal peke på grunner til å velge bort Jorann trekker han frem gnisten som slukket. Hvorfor, gir han ikke noe klart svar på.

T: Jeg må jo ærlig innrømme det at når vi møttes på Gardermoen så fikk jeg litt varme følelser, hu var flott og syntes det var koselig å se a igjen og, men nå etter hvert så har vel kanskje den gnisten som var tent der slukna lite grann.

Flere bønder kan være talsmenn for lignende tendens. Et annet eksempel gjengis av Lars Julius i dialog med Moholt:

LJ: Kjempebra jente altså (Mona), vi har det veldig bra sammen, men de helt store forelskelsesfølelsene de er nok ikke der altså.

M: Hvorfor ikke det da, tror du?

LJ: Hadde jeg visst hvorfor, så kunne jeg jo gjort noe med det, men det vet jeg ikke.

Her mener jeg at gnisten som slukket (Tollef) kan likestilles med argumentasjonen om mangel på de helt store forelskelsesfølelsene (Lars Julius), og anvendes som et moment for å avslutte forholdet. Hva disse følelsene innebærer, gis det ingen forkaring på: ”Hadde jeg visst hvorfor, så kunne jeg jo gjort noe med det.” Når Lars Julius må gi en begrunnelse for refusjonen av Mona, synes han som Tollef, å argumentere på basis av følelser, eller mer spesifikt på fraværet av forelskelsesfølelsen. Frier Jorann (Tollef) antas å følge opp denne tendensen:

J: Vi fant vel ikke riktig det der hjertedunket da.

Og videre:

J: Det er liksom den der siste lille da. Den må liksom være der, synes jeg.

Igjen vektlegger Jorann utsagn rettet inn mot følelser, her presentert som *hjertedunket* og *det lille ekstra*. Akkurat hva det lille ekstra ”er” sier frieren ingenting om, likevel ”må det liksom være der.” Å refusere en eventuell partner på denne måten, vil i min tolkning representere et udefinerbart argument som gis gyldighet for å si nei til utvalgte frier. Uttalelser om mangelen på ”det lille ekstra” sees som en klisjé i seg selv, og kan muligens tolkes som et substitutt for en mer ”ærlig” og gjennom det komplisert begrunnelse.

Et annet interessant aspekt er at det omtalte hjertedunket, forstått som en metafor for ”de riktige følelsene”, gis en ”tidsfrist” blant deltakerne i serien. Bøndene som velger å trekke seg ut av relasjonen, fremhever tid som en indikator på at noe er feil i forholdet til den andre. La oss først undersøke hvordan Lars Julius omtaler tidsfristen. Programleder Moholt deltar også:

M: Ser du det som helt umulig at det kan bli noe mellom dere?

LJ: Gjør egentlig det. Vi har jo vært ganske mye med hverandre til sammen liksom, og da de ikke har, jeg får ikke de følelsene rett og slett, det bør nok helst ha kommet noe innen denne tid.

Jeg mener beskrivelsen rommer et relevant eksempel; riktige følelser til rett tid fungerer ikke bare som en legitimering for refusjon av frieren, men lukker også for en fremtidig relasjon mellom bonde og frier. Et forhold er *umulig*, uttaler Lars Julius.

La meg inkludere et lignende tilfelle. Ingeborg og Moholt omtaler i det følgende hvordan et romantisk forløp *bør* foregå, representert gjennom et bang:

M: Du fikk hundre brev. Du sa jo under hele gårdsuka at du trengte tid til følelsene dine, tid til å finne ut av hva du følte. Men trenger man egentlig så mye tid hvis man møter noen man virkelig liker?

I: Nei, hvis det sier bang så trenger man ikke det. Det er jeg helt overbevist om. Men for meg så sa det ikke bang, og derfor så følte jeg at jeg trengte mer tid ja.

Bonden formidler på ny en forståelse om et romantisk forløp hvor tidsaspektet tildeles verdi. Hvis man møter noen man klaffer med, uttrykker bonden at tid ikke synes like viktig. Denne oppfatningen ser jeg ikke som diffus, men tvert om som sterk og levende idet bonden snakker om en visshet; ”det er jeg helt overbevist om.” En slik uttrykt visshet gjenkjenner også Lars Julius når han antyder at et forhold til Mona virker *umulig* fordi de rette følelsene ikke har kommet tidsnok.

Poenget blir hvordan deltakerne i JPK menes å ha en klar og uttrykt oppfatning om hvordan følelser skal utvikle seg i et partnervalgforløp; de riktige følelsene skal komme raskt. Hvorvidt de omtales som et bang, en flamme, det lille ekstra eller et hjertedunk:

Begrunnelsene fremstår avgjørende og betydningsfulle i en konstruert setting hvor bøndene i JPK må argumentere for hvorfor de bryter med definert plott og derav kommer i konflikt med seriens script.

8.3.2 Kan man ville forelske seg i et annet menneske?

Det finnes en episode i det avsluttende programmet jeg mener skiller seg ut ved å skape direkte spenninger mellom følelser og fornuft. Kommende refleksjon reiser et vanskelig men spennende spørsmål: Kan man ville forelske seg?

For å avklare vil fornuft sees i forbindelse med vilje, i betydning mulighet til å kontrollere egne oppgitte følelser i en situasjon som krever en avgjørelse om å satse på et eventuelt forhold utenfor JPKs konstruerte rammer. Tidligere har følelser, presentert som mangel på det lille ekstra, vokst seg store og utslagsgivende når bøndene må utdype årsaker for å avslutte forholdet med sin utvalgte frier. Her vil Ingeborg og frier Johann røre ved viljen, fremstilt gjennom muligheten til å skru av og på følelser. Jeg ønsker samtidig å si noe om hvor vanskelig koblingen oppfattes å være.

Seriens eneste kvinnelige bonde har tilbrakt en iskald weekend med Johann på Svalbard. De møtes så i siste episode for å begrunne avgjørelsen om ikke å satse på forholdet. Allerede har jeg inkludert Ingeborg i diskusjonen der følelser, eller mangelen på et ”bang” slik hun omtalte det, ble anvendt som begrunnelse for en brå slutt på partnerjakten. Likevel beskriver Ingeborg, i mine øyne, en god kjemi med Johann.

I: Det er vel denne herre kjemien da som jeg har pratet om et par ganger før. Som jeg føler at vi hadde veldig god kjemi, han er en person som jeg slapper fort av i hans selskap og det er viktig.

Johann på sin side omtaler følelser, sånn de presenteres i serien, på følgende måte:

J: Hu var jo veldig søt, det er jo det første man legger merke til, og så virket hun som en veldig jordnær og ålreit person egentlig. Virka sjarmerende, og jeg har blitt mer og mer glad i a jo bedre jeg ble kjent med a.

Jeg vil anvende utsagnene for å fremme en forståelse av gjensidige anerkjennelse av følelser i relasjonen mellom Ingeborg og Johann. Ingeborg uttaler at det likevel ikke var nok:

I: Det er klart at hvis jeg kunne skrudd av og på følelser hadde jeg skrudd følelsene, dem på med en gang, og jeg hadde blitt forelsket i ham, for han er liksom en så gjennomført fin person og har så mange bra sider, men dessverre så har jeg liksom ikke, jeg har ikke de følelsene for ham da.

Først og fremst byr utsagnet på en betraktning omkring viljen til å styre følelser, gjennom uttalelsen ”å skru av og på følelser”. Dessuten presenteres et ønske om å kunne skru på følelser å bli forelsket i Johann, fordi frieren virker til å være en ”så gjennomført fin person.” Dette, isolert sett, ser jeg som en fornuftig avveining fra Ingeborgs side. Samtidig avvises

tankerekken av Ingeborg idet hun gir uttrykk for at hun ikke har *de følelsene* for frieren. Videre iakttar jeg hvordan Johann antas å følge opp kompleksiteten.

J: Jeg må jo innrømme at Ingeborg er en person som det er veldig vanskelig å ikke bli glad i. Så det er klart at helt fra starten av så har jeg bare blitt glad i a egentlig. Og etter hvert som jeg har sett hvor godt jeg trives i lag med a da, så er det klart det er, følelsene har nok bare utvikla seg hele veien.

På spørsmål fra Moholt om Johann ble forelsket svarer han dette:

J: Ehh, jeg var nok kanskje ikke forelska, men det er klart jeg vet jo hvor landet ligger og sånne ting, så jeg vet jo at hu ikke er forelska hu heller, liksom så klart. Det er vanskelig å bli forelska i en person som ikke har noen følelser tilbake for å si det sånn da. Og det har vi snakka litt om også da, man kan liksom ikke bestemme sjøl om en skal bli forelska eller ikke, det er sånn som må komme naturlig egentlig. Men at jeg er blitt glad i a, det har jeg nok blitt. Hun er ei veldig, veldig ålreit jente, så den som en gang får a, han skal være fornøyd.

Relevant i utsagnet er måten jeg tolker at Johann berører vilje på. Jeg har fremhevet Ingeborg som et eksempel hvor viljen til å ”skru på” de riktige følelsene anerkjennes, men tilsidesettes. Johanns utsagn om følelser omhandler ikke mangelen av riktige følelser; ”følelsene har nok bare utvikla seg hele veien.” Heller skal frieren representere en forståelse av at forelskelse ikke kan styres av viljen alene. I min tolkning begripes vilje som kontrollen Johann mulig antas å ha over egne følelser. Han vet hvor ”landet ligger” og at Ingeborg ”ikke er forelska.” På den måten får Johann en uønsket utfordring da han uttaler at det er vanskelig å bli forelska i en person som ikke har noen følelser tilbake. På samme måte som Ingeborg, fremmer Johann i dette en forståelse av at forelskelse ikke kan villes; ”man kan liksom ikke bestemme sjøl om en skal bli forelska eller ikke.”

Samlet drister jeg meg til å si at tolkningen på ulikt vis reflekterer en spenning mellom fornuft og følelser, illustrert ved Ingeborg som ikke klarer å skru på de rette følelsene overfor Johann, og Johann som heller oppfattes å ”kontrollere” sine, for å tilpasse seg situasjon og bonde. Begrunnelsen oppfatter jeg uansett lik: Forelskelsen, ”det er sånn som må komme naturlig.”

8.3.3 Hjertets stemme

”Det er rart liksom. Jeg hadde en følelse av at hun og jeg kanskje vare skapt for hverandre fordi vi passa sammen så godt”.

Lars Jacob

Det finnes dette ene paret i JPK som ikke bryter med definert plott. Mens resterende bønder beskriver kompleksiteten ved å velge bort tilsynelatende compatible friere på grunnlag av

mangel på forelskelsesfølelser, skildrer Lars Jacob en følelse av at han og frier Mari kanskje er *skapt for hverandre*. Hvordan gir deltakerne spesifikt uttrykk for dette? Mari omtaler situasjonen med programleder Kathrine Moholt (KM):

KM: Lars Jacob sa akkurat at det var blitt mer enn en forelskelse?

M: Ja, det har det. Det har vorte godt kjæreste ja.

Lars Jacob beskriver forholdet til Mari i kommende dialog:

KM: Så det har blitt ganske alvorlig det her, altså?

LJ: Ja, det har blitt det. På så kort tid har vi egentlig kommet veldig langt i et forhold. Vi kan snakke om det meste og litt om fremtida.

Lars Jacobs utsagn, sånn jeg tolker serien, fundert på en markert og intens forelskelse (fremmet gjennom hele den romantiske fasen) som bonden skildrer med hjertepumpa:

LJ: Nei, når hjertepumpa slår ti ganger raskere bare hun dukker opp når jeg ser a, da skjønner en det, en gjør det. En klarer liksom ikke være helt seg selv når hun er i nærheten, så da, det er en følelse som bare er helt naturlig.

I utsagnet innlemmes forelskelse som en følelse som både synes naturlig, men også oppslukende i form av at bonden ikke klarer å være seg selv. Lars Jacob skildrer dessuten en følelse av forelskelse som kjennes på kroppen: ”Hjertepumpa slår ti ganger raskere bare hun dukker opp.”

Argumentasjonen som Lars Jacob skildrer ser jeg opp mot et romantisk kjærlighetsideal, forstått som en tilnærming hvor følelser blir avgjørende for kjærlighetsvalg, og ikke fornuften. Tove Thagaard skriver: ”Følelsesvalg er basert på en oppfatning av at følelsene har en egen autoritet, som populært refereres til som ”hjertets stemme” (Thagaard 2005:71). Den romantiske kjærligheten beskytter forestillinger om ”kjærlighet ved første blikk” og ”evig din.” Følelsene vet hva som er riktig på et tidligere tidspunkt enn hva vi erkjenner med fornuften. Marit Haldar utdyper når hun skildrer kjærlighet som; ”en ekte autonom kraft, som ikke lar seg styre verken av individets eller samfunnets vilje” (Haldar, 1998:156), og videre; ”kjærligheten er autentisk”. Det autentiske oppfattes som noe umiddelbart og naturlig, noe som kommer av seg selv.

Kanskje kan Lars Jacobs utsagn om *hjertepumpa* og en *følelse som er helt naturlig*, gi næring til et romantisk kjærlighetsideal skildret av Mari og Lars Jacob, der drømmedama spottes i brevbunken (kjærlighet ved første blikk), hvor bonden fremstår lamslått i møte med en følelse som er helt naturlig (autentisk), og oppgir at han har funnet ei å dele livet med (evig din)? I kontrast til dette står de fornuftige avveinger jeg har forsøkt å tyde i JPK. Seriens tradisjonelle premiss menes å ha et rasjonelt tilsnitt: Å finne en partner som ser for seg et gårdsliv på landet. En potensiell partner kan være en eller ei som passer til etterspurte

interesser, utøver scriptede ferdighetshandlinger og som har de vesentlige verdiene som bonden etterspør. Et regissert partnervalgforløp hjelper, i mine øyne, bøndene med å identifisere fremtidige kjæresteemner som tilfredsstiller nevnte preferanser, forsvart av seriens script. Samtidig sier tre av fire bønder nei til videre romantikk i et siste program. Refusjoner som styrker følelsesvalgets betydning sånn det uttrykkes gjennom seriens deltakere.

For å utdype skal historien Mari og Lars Jacob kan være talsmenn for, sees opp mot Ivar Frønes og hans oppfatning av nøkkelfortellinger. Nøkkelfortellinger fungerer som beskrivelser av forløp som utsier noe om kulturen de er en del av og derfor påvirker aktørers fortolkninger og handlinger. Nøkkelfortellingene, om eksempelvis kjærlighet, utvikles over tid gjennom historiske prosesser. De befinner seg på ”et ikke-reflektert plan som influerer oss ved at de (nesten) alltid er tilstede” (Frønes 2001:109). Sentralt i et kulturelt definert manuskript står rotmetaforen. ”Rotmetaforen refererer til bestemte symboler som representerer sentrale forhold for aktuelle sosiale enheter” (Frønes 2001:109). I den romantiske kjærlighetshistorien forstås forelskelsen som rotmetaforen, der forelskelsen fungerer som symbol og eneste inngang til et kjærlighetsforhold. ”Unge personer som blir forelsket for første gang er rent faktisk erfaringsløse, men de har med seg forestillinger som både i forløp og koreografi forteller dem hvordan forelskelsen skal realiseres” (Frønes 2001: 89). Forestillingene Frønes sikter til kan blant annet formidles i kulturen. Nøkkelfortellinger, skriver Frønes, anvendes av medier som produserer fortellinger om for eksempel kjærlighet. Disse fortellingene ”illustrerer de sentrale genre, roller og plott for nye generasjoner” (Frønes 2001: 110).

Min oppgave tar for seg en gruppe menneskers presenterte partnerjakt, innenfor rammene av et stramt scriptet partnervalgforløp. At tre av fire bønder velger å si nei til sin utvalgte frier, fundert på utsagn som savnet etter et ekstra hjertebank, et bang og en manglende glød, vil i min tolkning få autoritet som noe langt mer enn vage formuleringer. Disse skal underbygge en større kulturelt formidlet fortelling om forelskelse som eneste portal til et forhold, i henhold til Frønes betraktninger.

9 Seriens moderne premiss - valg blant 357 friere

”Det er to helt forskjellige personer, synes jeg. Den ene liksom stille og rolig og den andre veldig frempå hele tiden. De har forskjellige egenskaper synes jeg. Det spørs bare hva en vil velge.”

Lars Julius

Lars Julius målbærer i utsagnet en særegen spenning i JPKs script: Et relativt partnervalg som krever at bøndene skal gjøre en av mange potensielle friere til ”den rette”. Valg blant et stort antall interessenter gis tyngde på bekostning av en mer tradisjonell romantisk oppfatning om *en* stor kjærlighet i livet. Bøndene i JPK kan hele tiden kan velge nytt og annerledes (Gravås 2002:87). Å samle betraktningen om scriptede partnervalg i eget kapittel er gjort for å gi sammenheng og forståelse av de tendenser materialet stimulerer, da valgsituasjonene er gjennomgående i samtlige faser. Jeg har nettopp tatt for meg et endelig partnervalg i lys av utsagn om fornuft og følelser. Her skal resterende valg drøftes.

I presentasjonen av seriens egenart definerte jeg to konstruerte premisser jeg mener deltakerne må forholde seg til ved deltakelse i JPK: Det tradisjonelle og det moderne premiss. Det tradisjonelle har jeg sporet til ansvar og stedsbundethet, til ferdighetshandlinger, og det å finne en mulig partner som kan bidra i forbindelse med gårdsdrift. Også mer fornuftige avveininger i henhold til et endelig partnervalg er blitt tolket inn i en tradisjonell ramme.

Nå vil jeg undersøke en spesifikk side ved partnervalgforløpet som kan synes uproblematisk i den moderne tid, men som videre blir en uttrykt utfordring for deltakerne: Selvfølgeligheten ved fritt valg av partner; seriens definerte moderne premiss. Lars Jacob mottok innledningsvis 149 frierbrev, Tollef 59, Ingeborg 100 og Lars Julius 49 brev. Totalt velges 357 friere bort av de fire bøndene, fordelt over syv serieskapte valg. Hvordan forholder bøndene seg til valgene de må gjennomføre, i en setting som setter valg av partner på spissen?

9.1 Aksept av det moderne premiss

Først vil jeg studere det jeg oppfatter som en aksept av det moderne premiss. Det er noe ultramoderne over den valgprosessen JPK legger opp til. Bonden, med felleskjøpsdress og foreldre i nabohuset, kan velge blant 150 (Lars Jacob) mulige partneremner uten sjenanse. Selv om valgene kan fremtre kompliserte (diskuteres under), tyder jeg samtidig en godkjenning av ”sjekkemaratonen” bøndene utøver. Tollef beskriver situasjonen da ti friere skal bli til seks, og inviteres med på tur til Beitostølen.

T: Nå må jeg bare gå gjennom bunken å få sortert tankene mine. Så får vi se. Det er jo seks som skal være igjen, så da er det fire som må ut.

Gjennom utsagnet oppfatter jeg at Tollef har en bevisst holdning til hva som forventes av en sjekker i JPK: Han ikke bare kan, men må velge: ”Det er jo seks som skal være igjen, så da er det fire som må ut.”

Også Lars Jacob virker veloverveid når han uttrykker:

LJ : Jeg har tenkt veldig mye på valget i dag og en har det jo i hodet hele tiden, men det er klart en må legge seg ekstra i selen den dagen en skal sende hjem en.

I analysen av JPK er samtlige valg gjennomført i rekkefølgen scriptet intenderer. Dette gir også grunnlag for å si at bøndene langt på vei godkjenner seriens moderne premiss. Når Tollef grunner over situasjonen med frier Anne, oppstår denne dialogen:

A: Jeg håper jeg får bli. Jeg håper jeg får bli helt til slutt.

T: Ja akkurat.

A: For å bli bedre kjent med deg, men det er ditt valg.

T: Ja det må det være.

A: Ja det må det være. Og du har det ikke enkelt.

T: Nei da, det er det verste med hele prosessen det. Det hadde vært mye enklere hvis du kunne sitti å bladd i bunken, vært alene og prøvd i fire år.

Jeg tolker igjen en oppgitt aksept fra Tollefs side. Ideelt sett kunne han ha tenkt seg lenger tid, ”vært alene og prøvd i fire år”, men i denne konkrete konteksten blir hyppige valg en selvfølge.

9.2 Et refleksivt dilemma

”Og det våkna jeg flere ganger og tenkte på, og jo mer en tenker dess mer usikker blir en jo og jeg hadde aldri trodd det skulle bli så vanskelig å velge ut noen, det er helt forferdelig.”

Lars Jacob

Dette delkapittelet tar for seg en vedvarende utfordring deltakerne i JPK forholder seg til gjennom aksept av det moderne premiss: Et konstruert partnervalgforløp hvor valg av partner er fritt (dvs. at man kan velge den man vil), men samtidig nødvendig (handlingen *skal* gjennomføres). Denne utfordringen omtaler jeg som seriens refleksive dilemma, hvor dilemma skal bety ”vanskelig valg mellom to muligheter som hver for seg synes like akseptable” (www.caplex.no). I analysen av seriens faser har jeg forsøkt å anskueliggjøre hvordan deltakerne orienterer seg i et allerede fastlagt løp designet for å finne en partner. Vi har sett på hvilke måte deltakernes uttrykte oppfatninger av situasjoner kan komme i konflikt

med seriens script, og skape spenninger i partnervalgforløpet. En annen aktuell problemstilling blir hvordan deltakerne forholder seg til et definert refleksivt dilemma når de ikke bare *kan*, men også *må* velge mellom flere tilsynelatende kompatible partneremner.

Refleksivitet i denne oppgaven forstås i nær forbindelse til Anthony Giddens utgreiing av begrepet, som presentert i de metodiske refleksjonene. Giddens hevder at i motsetning til det tradisjonelle samfunn hvor identitet i større grad var fastlagt på forhånd gjennom overleverte tradisjoner og stabile sosiale posisjoner, må mennesket i det senmoderne betraktes som individer som kontinuerlig former og omformer sin egen identitet. De valg vi gjør sier noe om hvem vi er. ”Selvet betragtes som et refleksivt prosjekt, som individet er ansvarlig for. Vi er ikke hvad vi er, men hvad vi gør oss selv til” (Giddens 1996:94). Gjentatte og komplekse valgsituasjoner levner et stort ansvar på individet i det senmoderne og gir næring til nok en utfordring; anledningen til å velge feil. Et valg i en slik sammenheng kan fremstå anstrengende, da det fordrer en regelmessig refleksjon som rommer en iboende usikkerhet om at det vi har valgt bort, eksempelvis en partner, kunne vært lykken. ”Tvivlen er et gjennomgående træk ved den moderne kritiske fornuft” (Giddens 1996:11). Tonje Gravås klarlegger når hun ser tvilen som valgets følgesvenn, og argumenterer for at tvilen holder stand også etter at et endelig valg er tatt.

”Da kan fundamentale spørsmål til eget liv dukke opp; ”Hva slags liv kunne jeg levd hvis hun var mer sånn? Hvis vi var mer slik sammen? Hvis hun fikk meg til å våge sånn. Hvis hun var med på det og det. Kanskje jeg skulle prøve? Bytte partner – og dermed forandre livet mitt” (Gravås 2002: 90).

Det refleksive gir assosiasjoner til en vurdering av den man er i en relasjon til. Videre studerer jeg to ulike måter å forholde seg til det omtalte dilemmaet på; én hvor deltakerne angivelig strever med de gjentatte valgsituasjoner som JPK legger opp til, og én hvor seriens premiss anvendes for å legitimere valg.

9.2.1 Det vanskelige valget

LJ: Fryktelig vanskelig. Jeg syntes jeg hadde vært så dyktig når jeg hadde kommet ned til rundt femti.

Det var liksom; nå har jeg sila ut veldig bra, og så måtte jeg enda mer ned. Det var vanskelig ja.

Lars Jacob skildrer valg blant mange som komplisert. ”Fryktelig vanskelig”. Flere av bøndene omtaler en lignende frustrasjon. Et eksempel er Tollef i dialog med programleder Moholt.

M: Hva synes du om å gjøre valget da?

T: Nei, det blir jo helt jævlige det.

Allerede fra start, når brevbunken skal krympes til ti, omtales de konstruerte valgsituasjonene som krevende. Lars Julius gir uttrykk for en tolket usikkerhet:

LJ: Jeg har et problem i grunn. Jeg har fire her som er nokså klare. Men så har jeg tretten til her som er mulig.

Lars Jacob gjengir sitt møte med valgsituasjonen på denne måten:

LJ:... Hard jobbing, mye tenking, men jeg tror jeg har de ti beste i den rette bunken.

Bøndene tydeliggjør en oppfatning hvor det å sitte i posisjon til å velge blant et stort antall interessenter slett ikke synes som et sjeldent gode, men heller omtales med ord som *forferdelig* og *jævlige*. Hvorvidt det er i seriens begynnelse, underveis i gårdsuka eller når bonden skal ta sitt endelige valg; det har vært vanskelig å spore et fast mønster i forhold til når bøndene ”strever” mest med sine avgjørelser. Dette varierer med hensyn til deltaker, situasjon og relasjon. Heller ønsker jeg å trekke frem den samlede opplevelsen som flertallet av bøndene kan sies å være talsmenn for. Opplevelsen preges av et konstruert forløp hvor hyppige valg gir unike sjanser, ja, men samtidig blir pliktbetont. Logisk sett bør en partnerjakt med mange interessenter øke muligheten for å finne en kjæreste. I JPK omtales likevel de nødvendige ”kuttene” i antall friere som krevende, gjennom utsagn som *hard jobb, mye tenking, veldig vanskelig*. Tollef relaterer seriens refleksive dilemma til søvnløse netter. Dette forteller han i begynnelsen av serien:

T: Akkurat når jeg la meg i går var jeg enig i det jeg har gjort, men så har jeg liggi og tenkt en del i natt, og så har jeg omrokkert litte grann. Ja, jeg tror jeg kommer til å bytte ut en av de ti.

Sånn beskriver han situasjonen før siste valg:

T: Nei, jeg har sovet veldig dårlig i natt, eller den tiden jeg har sovet har jeg sovet bra, men jeg lå lenge i går kveld før jeg sovnet. Lå og tenkte på hva som skal skje i dag og hvem jeg skal velge.

Flere bønder knytter det ”vanskelige” valget til søvnløshet. Blant dem Lars Jacob når han i samtale med Moholt uttrykker frustrasjon over kommende valg:

LJ: Og det våkna jeg flere ganger og tenkte på, og jo mer en tenker, dess mer usikker blir en jo. Og jeg hadde aldri trodd det skulle bli så vanskelig å velge ut noen, det er helt forferdelig.

De tolkninger jeg så langt har gjort av valgene i JPK, tegner et bilde av et strevsomt dilemma.

Når Lars Jacob oppfordres til å forklare hvorfor, sier han følgende:

LJ: Jeg hadde aldri trodd jeg skulle havne i en slik situasjon. Nå sitter jeg å skal velge mellom fire jenter jeg liker veldig godt. Det er ikke enkelt. Jeg er så redd jeg skal angre etterpå.

Her begrunner bonden det ”vanskelige” valget med frykten for angrep, og i min tolkning: Frykten for å sende hjem feil frier. I forlengelsen av dette vil jeg diskutere nok en spenning som bygges opp av valgene i JPKs script; *tvilen*. Min påstand er at tvilen gjør seg stor og problematisk for deltakerne i JPK.

9.2.1.1 Tvilen

I en partnerjakt som denne, hvor valg blant mange villige friere lanseres som ”rett” vei å gå for å finne en partner; hva skjer når bøndene ikke vet hvem de skal velge? På hvilken måte uttrykker bøndene tvil? Intensjonen blir å underbygge påstanden om at JPKs script stimulerer tvil og usikkerhet blant deltakerne, nettopp ved å konstruere gjentatte valgsituasjoner, tvungne handlinger, for frierne. Oppgitt usikkerhet mener jeg berører kjernen i seriens refleksive dilemma.

Bonde Lars Jacob har allerede presentert sin tvil da han i forkant av serieskapt valg uttaler; ”jeg er så redd jeg skal angre etterpå.” Jeg fortolker i utsagnet en redsel for å sende hjem feil frier, en som kunne være den rette. Når deltakerne i JPK snakker om tvil, kommer dette først og fremst til syne gjennom forvirring knyttet til hvordan den andre (frieren) oppfattes å være. La meg bruke Lars Julius som et eksempel. Bonden beskriver en situasjon der frier Mari mulig er mer spennende enn han egentlig trodde:

LJ: Hadde vel egentlig følt at ikke vi er helt like. At det var litt mer overfladisk med hu enn med de andre. Men etter å ha hatt litt alenetid med henne i dag fikk jeg et så mye bedre inntrykk, og da blir det ikke lettere da, å gjøre et valg utifra det. Men det er jo bra og det da.

Jeg nevner at sitatet er hentet fra gruppedate på Beitostølen hvor bonden skal sende hjem en av fem friere. Sann jeg også gjenkjenner det hos de andre deltakerne, har den moderne premiss satt Lars Julius i en vanskelig og uventet posisjon. Han hadde opprinnelig bestemt seg for hvem han skulle sende hjem. Friar Mari opplevdes å være mer overfladisk, mer ulik de resterende deltakerne. Men etter kanotur og trivelig prat, forteller bonden at inntrykket av Mari brått endret seg. Og gjennom hva bonden introduserer som noe positivt, ”det er jo bra og det da”, får han et problem, et refleksivt dilemma: ”...da blir det ikke lettere da, å gjøre et valg utifra det.”

Et annet aspekt ved JPKs script handler om kompleksiteten ved valg blant ”gode” alternativer, forstått som at bøndene velger videre de frierne de liker best. Allerede første gang bøndene møter sine potensielle partnere er et stort antall beilere luket bort (via frierbrevne). De valgene som deretter gjennomføres i løpet av seriens gang, forstår jeg som en sortering og samtidig en konkretisering av hva bonden angivelig leter etter, omtalt som et relativt partnervalg. En utfordring oppstår når flere, og gjerne ulike friere, fremstår som forlokkende. Lars Julius omtaler spenningen i dialog med programleder Moholt:

LJ: Det er to helt forskjellige personer, synes jeg. Den ene liksom stille og rolig og den andre veldig frempå hele tiden. De har forskjellige egenskaper synes jeg. Det spørs bare hva en vil velge.

M: Hva er det som gjør at du er mest i tvil da, Lars Julius?

LJ: Det må være at de er så trivelige å være i lag med, begge to da. Jeg vet jeg kunne trives veldig godt med begge to.

Dialogen oppfattes å romme et dilemma mellom å velge blant to ulike typer, og gjennom det; to ulike relasjoner (antatt at forholdet ville fungere). Et stort ansvar pålegges Lars Julius når han understreker at han *vet* at han kunne trives godt med begge frierne. I en situasjon, hvor valg er plikt, tolker jeg at bonden uttrykker tvil om grunnlaget for sitt valg.

Tollef kan representere et annet eksempel på hvordan valgets kval utspiller seg i JPK. Slik omtaler han situasjonen idet en avgjørelse mellom frier Aud og frier Britt må taes (fra tre friere til to):

T: Nå står det mellom Britt og Aud. Jeg var sikker på at det kom til å bli Britt, men vi fikk klara opp, og hu er jo ei utrolig søt jente da. Veldig humørfyllt og sånn, muligens litt for intensiv til tider, men så plutselig så er hun jo helt stille og sånn, og så ja, hun er ei søt jente. Nei, Aud er jo mer en motsetning, hun er ikke så sprudlende. Hu er nok muligens nærmere det jeg ønsker å leve sammen med, men jeg vet ikke helt, jeg har ofte vært tiltrukket av sprudlende jenter, nei, jeg vet ikke helt.

Tollef *vet ikke helt*. Som tilfelle også var for Lars Julius, forstår jeg Tollefs uttrykte tvil i relasjon til valg mellom to partnere som hver for seg synes attraktive. To mulige liv, komprimert ned til ett valg: et i fyr og flamme med Britt, opp mot det jordnære med Aud. Mitt argument er at et konstruert og moderne ”kjærlighetsscript” kan frembringe omtalte dilemma nettopp ved å legge opp til tvunget valg mellom ”gode” alternativer. Tollef omtaler situasjonen på følgende vis:

T: Så det er ikke lett. Luksusproblem kanskje. Jeg vet ikke.

Det moderne premiss bygger etter mitt skjønn opp under en tvil som kan utdypes og settes i kontekst av Beck & Beck-Gernsheim ”The difficulties lie in the principle of free choice, which offers us new scope, but also lands us with the responsibility for the results, good or bad” (Beck & Beck-Gernsheim 1995:79). I JPKs definerte script må tvil overvinnes, valg gjennomføres, og anger tilsidesettes. Det endelige resultatet står bonden selv til ansvar for.

9.2.1.2 Å ta et valg tilslutt

”Jeg tror det skal gå sånn forholdsvis greit. Jeg følger magefølelsen.”

Ingeborg

I en spent situasjon hvor alternativene er mange og i flere tilfeller beskrevet som gode, hvor valg mellom potensielle partnere ikke bare *bør*, men også *skal* gjennomføres, og hvor tvilen synes å gjøre seg gjeldende, hvordan begrunner da bøndene sine valg?

Bøndene presenterer ulike perspektiver som betydningsfulle. Lars Jacob har pratet om interesser og humor, Tollef om viktigheten av å være sosial. Likevel er det en begrunnelse som går igjen hos samtlige deltakere, og vies ekstra oppmerksomhet her, og det er magefølelsen. Magefølelsen gir i min tolkning kraft til de følelsesmessige begrunnelse for et partnervalg, i kontrast til det rasjonelle. Fra det første valget til det siste: Bruk av og tillit til magefølelsen forekommer å være en vesentlig faktor når bøndene må ta avgjørende valg og forsvare dem overfor seg selv. Tidligere i analysen har jeg introdusert magefølelsen idet bøndene foretar et endelige partnervalg (den romantiske fasen), i samspill med et valg fundert på følelser. Dette sett opp mot et fremmet autentisitetsideal, i betydning å være tro mot seg selv og egne følelser, noe jeg har forsøkt å analysere fram som en viktig oppgitt, faktor for deltakerne.

Når bøndene tvinges til å ta et valg, med uttrykt tvil om hvem de vil ha med seg videre, støtter samtlige seg til magefølelsen. Jeg vil friske opp Lars Jacobs redsel for å sende hjem feil frier. Dette sa Lars Jacob i dialog med programleder Moholt:

LJ: Jeg hadde aldri trodd jeg skulle havne i en slik situasjon. Nå sitter jeg å skal velge mellom fire jenter som jeg liker veldig godt. Det er ikke enkelt. Jeg er så redd jeg skal angre etterpå. Men det er jo bare noe jeg må gjøre.

M: Det er det Lars Jacob.

LJ: Men jeg får bare stole på magefølelsen å gå etter den.

I dialogen belyses tvil og usikkerhet i møte med valgsituasjonen. Men valg må gjennomføres, som scriptet forventer. Hva begrunner da bonden sitt valg med? Magefølelsen, ”jeg må stole på magefølelsen”, sier Lars Jacob. Jeg sporer den samme tendensen også blant de andre bøndene, her eksemplifisert gjennom dialog mellom Ingeborg og Moholt:

M: Har du tatt det riktige valget nå da, Ingeborg?

I: Ja, jeg føler det. Jeg har gått etter magefølelsen, jeg er veldig rolig og avslappa, og det kjennes rett altså.

Videre følger en dialog mellom Moholt og Lars Jacob:

M: Utifra hvilke kriterier gjør du valget ditt i dag da?

LJ: Det er magefølelsen, om jeg føler vi passer sammen.

Eller Lars Julius:

LJ: Ja, nå tenker jeg først og fremst mest på den magefølelsen jeg har.

9.2.2 Premiss som motivator

Så langt har analysen navigert mot det komplekse ved å være kjærlighetsjeger i en prosess som fordrer kontinuerlige refleksive valg, plassert inn i en større kontekst om seriens premiss.

Jeg har, på bakgrunn av mine tolkninger, forsøkt å få frem spenningen som flertallet av deltakerne i JPK streber med i søken etter en kjæreste: En ”strevsøs” refleksivitet der gjentatte konstruerte valgsituasjoner legger press på den enkelte bonde, i form av å ta et riktig valg i henhold til plottet. Tove Thagaard kan trekkes inn når hun skriver at det moderne menneskets valgmuligheter legger et stort ansvar på den enkelte til å velge rett. Hun mener ansvaret kan føles tyngende: ”Friheten til å velge innebærer tvil og risiko fordi vi må leve med konsekvensene av de valgene vi foretar” (Thagaard 2005:27).

Likevel fortolker jeg en annen måte å omgå JPKs refleksive dilemma på, en hvor det vanskelige valget og tvilen ikke fremstilles like problematisk. I det følgende vil bonde Ingeborg være viktig, da hun skiller seg ut i måten å håndtere valg på. Jeg argumenterer for at bonden kommer i konflikt med den innsikt som hittil er utviklet rundt seriens refleksive dilemma.

Der hvor resterende bønder til stadighet strever med tvilen og frykten for å sende hjem feil frier (slik jeg tyder serien), snakker Ingeborg heller om frykten for å såre den hun velger å si farvel til. Dette utsagnet kan være illustrerende og er hentet fra bondens første møte med sine topp ti friere:

I: Jeg gruer meg til å si det, til hvem det nå enn blir, men på en annen side, så visste jeg at sånn her er det, så det må jeg bare forholde meg til. Men på den andre siden blir det sikkert litt rart selvfølgelig, i alle fall hvis dem blir litt lei seg og sånne ting. Men dem og vet jo om det, så jeg regner med at det vil gå greit.

Utsagnet oppfattes annerledes på flere måter. Først og fremst gjennom formuleringen: ”Men dem vet jo om det, så jeg regner med at det vil gå greit.” Ut av dette leser jeg en innsikt fra bondens side, i relasjon til JPKs refleksive karakter. Sånn er det, friere skal velges bort og videre, det må bonden forholde seg til.

For å følge opp vil jeg reflektere rundt en legitimering av egne valg, fundert på seriens definerte, moderne premiss Den forståelsen jeg her speider etter, beror på en antakelse om at deltakerne, gjennom rollen som ”sjekkere” i et TV-program, også bærer med seg en iboende ”viten” om hva de skal gjennom. For noen deltakere oppfattes møte med seriens premiss likevel vanskelig og blir et dilemma, mens for andre fremstår forutsetningene mindre kompliserte. I følgende utsagn snakker Ingeborg om det nest siste valget hun tar, da tre beilere gjenstår:

I: Jeg tror egentlig at jeg bare begynner rett på jeg altså. Dessverre er det en som må dra hjem i dag. Men vi har jo snakka en del om det og sånn er det jo bare.

I utsagnet beskrives en måte å forholde seg til valg på, hvor det å sende noen hjem forklares utifra JPKs script og det moderne premiss. Ingeborg synes å akseptere; ”vi har jo snakka en

del om det og sånn er det jo bare”, og å anvende; ”dessverre er det en som må dra hjem i dag,” seriens ”spilleregler”. Det som gjør eksempelet med Ingeborgs annerledes, er hvordan vedkommende benytter sin viten om scriptet når hun gjennomfører valg. Hun snakker ikke om anger og tvil, (gjennomgående i hele serien) og unngår slik jeg tolker det, seriens refleksive dilemma.

I: Det var det. Det var ikke veldig enkelt. Ikke personlig eller noe sånt. Men det er nå sånn at jeg må ta mine valg og da ble det sånn her denne gangen.

10 Avslutning

Prosjektets misjon har vært å beskrive hvordan en konkret partnerjakt fremstilles i vår moderne mediekultur. I den forbindelse har vi gjennomført en kvalitativ studie av TV-programmet og seersuksessen ”Jakten på kjærligheten.” Jeg har studert et valg av partner uttrykt gjennom en gruppe mennesker plassert i en konsentrert og fiktiv setting; definert som virkelighetsfjernsyn. Å finne en partner blir, sett slik, noe mer enn en privat og hellig affære, det får også en kulturell og sosial dimensjon formidlet til oss i det offentlige rom. Hvorvidt deltakerne i JPK opptrer sannferdig innenfor seriens satte rammer kan ikke oppgaven svare på; jeg har tatt det som blir sagt og gjort som mitt empiriske materiale. Likevel har antakelsen vært at disse deltakerne, i lys av å være vitale og sosiale aktører i omtalte mediekultur, tar med seg en kulturell bagasje inn i den mer forutsigbare rammen av serien. I dette skjæringspunktet oppstår spenninger som implisitt og direkte influerer partnervalgforløpet. På samme tid har jeg ment at JPK introduserer en overordnet kompleksitet fordi bønder, bundet til gård og tradisjoner (det tradisjonelle premiss), er sjekkere i en setting som muliggjør valg blant flere hundre potensielle beilere (den moderne premiss). Jeg vil hevde at deltakernes uttrykte følelser og utøvelse av regisserte handlinger, slik de fremgår i en konsentrert og kompetitiv ”kjærlighetsjakt”, kan gi betydningsfull informasjon om et valg av partner.

Studiets utgangspunkt har vært å følge et ”romantisk” forløp rettet inn mot et definert plott om å finne en kjæreste. Hva deltakerne *gjør* for å nå sitt mål og i hvilke settinger, er satt til å være seriens script. Der seriens script i all hovedsak er fastlagt, har jeg argumentert for at deltakerne, og deres formidlede forståelser av serieskapte situasjoner, står for en mer uforutsigbar dimensjon i prosjektet. Hva deltakerne gir uttrykk for, deres uttalte følelser, kan jeg kun tolke. Likevel er det i møtet mellom seriens script og deltakernes opplevelser av situasjonen jeg mener at det spesielle i materialet tydes; kompleksiteten ved et moderne partnervalg, spesifikt i en setting designet for å treffe den rette. Jeg har, ved å studere ulike faser og det moderne premiss, forsøkt å kaste lys over møtet mellom praksis (seriens script), og deltakernes forståelsesformer, tolkninger og refleksjoner, definert som forestillinger, knyttet til et slikt forløp. Alt sett i forhold til eksisterende og relevant teori. I denne sammenfatningen vil jeg klargjøre hvordan jeg mener noen generelle forestillinger til et partnervalgforløp formidles av deltakerne i JPK. På samme tid summeres hovedtrekk i analysen.

I kapittelet om scriptets to innledende faser, verdi- og interessefasen, fikk bøndene mulighet til å introdusere seg selv og den de drømte om å møte for et stort TV-publikum. Hva tolket jeg som viktig i denne sammenhengen? Drømmepartneren, slik bøndene uttrykte det, var en man kunne sitte sammen med om kvelden, en som kunne spille gitar foran peisen, en med reiselyst, et selvstendig liv og hjertevarme. Disse klare forventningene til person og relasjon ordnet jeg i begrepene verdi og interesse. Verdier stod for personlige egenskaper ved den andre. Interesser definerte jeg som konkrete aktiviteter den enkelte bonden ga uttrykk for at han/hun verdsatte. I min tolkning har bøndene klare oppfatninger av hvilke verdier en mulig kjæreste bør besitte, og gjennom det hva et forhold skal inneholde. Et videre anliggende var å skildre det som hendte da bøndene for første gang hilste på sine utvalgte friere. Dette foregikk i et syv minutters fortettet treff på Losby gods utenfor Oslo. I et konsentrert første møte forstod jeg at enighet omkring presenterte forventninger til en kjæreste spilte en avgjørende rolle. Denne tendensen befestet seg videre da bonden og seks utvalgte friere dro til Beitostølen for å bli bedre kjent. Her stod interessehandlinger sentralt, valgt ut av den enkelte bonde selv. Igjen tydet jeg et samsvar mellom utvalgte handlinger, og bøndenes allerede oppgitte verdier og interesser.

Alt i alt har jeg ment at deltakernes romantiske forventninger, slik de kom til uttrykk, kan plasseres inn i en bredere fortolkning som klisjeer, omtalt som visuelle kontaktannonser. Dette gjennom utsagn om "savnet etter å ha noen i armkroken", "ei å kunne stole på", "en å våkne opp med" eller "en som tilfører livet noe nytt". Klisjeer sees ofte i et negativt lys da det henviser til noe overfladisk og arrangert, i motsetning til det spontane, impulsive og ektefølte (Gravås 2002). Samtidig argumenterer Ivar Frønes (2001 74-75) for klisjeenes dobbeltkarakter. De er felles og gjennom det kjente, men også det eneste vi har å lene oss mot når vi vil signalisere inderlighet og dybde. Denne dobbelheten vil jeg argumentere for at formidles av deltakerne i JPK. Bøndene anvender klisjeer aktivt i presentasjonen av seg selv og forventninger til en partner, og videre gjennom valg og utøvelsen av aktiviteter i interessefasen. I så måte blir ikke middag rundt knitrende bål, kanotur på et stille vann eller blomsterbinding i enga, utvannende gjøremål. Heller fremmer deltakerne i JPK en forestilling om romantiske klisjeer som avgjørende, levende og sentrale i de innlende faser av et partnervalgforløp.

I relasjonsfasen, også omtalt som gårdsuka, flyttet fire gjenværende friere inn på gården til den enkelte bonde. Jeg sorterte handlinger i relasjonsfasen i to. Ferdighetshandlinger, sett opp mot seriens tradisjonelle premiss, og de klisjéromantiske settinger. Ett begrep har spilt en

særlig aktiv rolle i denne delen av analysen, nemlig autentisitet. Charles Taylor (1998) ser det autentiske som et kraftfullt moralsk ideal i vår tid. Det å leve autentisk handler om å være sann mot den du er, og har i mitt prosjekt blitt sagt å være et ønske om å være *tro mot seg selv*. Jeg har ment at de spenninger som tydes i relasjonsfasen på ulikt vis oppstår i møtet mellom praksis (seriens script), og deltakernes uttrykte ønske om å være tro mot seg selv (det autentiske).

Ferdighetshandlingene tangerte det rasjonelle aspektet i JPKs script, og ble studert i henhold til frierens villighet til å føye seg inn i et fremtidig liv på gård. Ferdighetshandlingene kunne innebære toalettvaske, fjøsstell eller ysting av ost. Spørsmålet jeg har stilt er hvordan deltakerne omgås dette fornuftsaspektet i et forløp myntet på å finne kjærlighet? Jeg har forsøkt å tydeliggjøre at et klart flertall av frierne beskrev tydelig misnøye med handlingene som scriptet la opp til. Dette på bakgrunn av manglende preferanser, lyst eller frykt. I så måte havnet friernes formidlede preferanser, det å være *tro mot seg selv*, i konflikt med definert script. Men, som analysen har antydnet, på tross av oppgitt ubehag, gjennomførte samtlige friere de ferdighetshandlingene scriptet intenderte. Ved å inngå et kompromiss, ble ferdighetshandlingene gitt en større betydning i form av å bære bud om en mulig aksept av et fremtidig liv på gård.

Klisjéromantiske settinger ble satt til å være rammer for handling som skulle stimulere en følelsesmessig utvikling mellom bonde og frier. Hvorvidt det var piknik på høyfjellet, rusletur i skogen eller boccia i hagen: Handlinger med et naturlig tilsnitt syntes gjeldende i denne fasen av forløpet, og muliggjorde en sosial interaksjon mellom bonde og den enkelte frier. Jeg tok utgangspunkt i de klisjéromantiske settinger og forsøkte å synliggjøre hvordan frierne på sett og vis ”beskyttet” seg selv og egne verdier fundert på begrunnelser om å være seg selv. Jeg tolket at deltakerne formidlet et ønske om å fremstå autentisk, i en setting som setter et valg av partner på spissen. For, hvordan oppgav deltakerne å forholde seg til en situasjon der flere villige friere konkurrerte om en mulig fremtid med samme person? Frierne oppmuntret til en forståelse hvor det å være tro mot seg selv ble gitt vital betydning. Deltakerne syntes å være oppmerksomme på den spente situasjonen de var i. Et flertall av frierne uttrykte en bevissthet overfor verdiene som bonden ga uttrykk for å verdsette. Flere åpnet opp for å kunne justere seg etter situasjon og bondens ønske, slik tilfelle jo var i forhold til ferdighetshandlingene. Likevel så vi at en mulig tilpasning ble avvist. Sånn jeg tydet deltakerne rådet et nærmest insisterende ”krav” om å være seg selv. Jeg har argumentert for at dette kravet bidro til i at tre av seriens friere valgte å forlate serien frivillig, og brøt med definert plott. ”Nå har jeg brukt natta på å tenke litt, og prøvd å ikke tenke så mye, men bare

følt litt på det, om det er riktig å ta et valg på å bare avslutte mitt kapittel her. Og først og fremst for min egen del, så er det det mest riktige” sa frier Anne, og forlot bonde Lars Julius rett før det endelige partnervalget. Analysen illustrerte hvordan bonde og frier anvendte de klisjéromantiske settinger for å bli kjent, og sånn jeg forstod scriptet: kjenne på følelsene sine. Friar Anne hevdet at bonden var en person som besatt de verdiene og egenskapene hun angivelig søkte i en partner. Likevel brøt frieren scriptet, en handling som i min tolkning er fundert på troskap mot egne framstilte følelser og gjennom det autentisitet. Hva dette skal si noe om er en presentert forestilling om å være tro mot seg selv i et kompetitivt og regissert script om kjærlighet.

Den siste fasen i seriens script, den romantiske, konsentrerte seg om det endelige valget mellom to gjenværende friere, den romantiske reisen og et avsuttende møte der bonde og utvalgte frier ”definerte” sin relasjon ved programseriens ende. Det spesielle ved fasen var at den i all hovedsak omhandler tosomheten: Hvorfor bonden velger den han/hun gjør, testing av relasjonen på tur, og en summerende refleksjon omkring forholdets videre skjebne. Et viktig moment var at bonde og frier *måtte* følge det regisserte scriptet, uavhengig av om den andre fremstod som en god ”match” eller ei. Jeg har ment at et slikt ”tvunget” romantisk forløp (da vi er i den romantiske fasen) utleder interessante tolkninger omkring et valg av partner i relasjon til forholdet mellom fornuft og følelser.

I delkapittelet om det endelige partnervalget fant jeg ulike måter å omgås et tvunget valg på. Da deltakerne måtte velge mellom to friere, tydet jeg en relativ og fornuftig holdning, eksemplifisert av bonde Tollef. Han snakket om å vende tilbake til den refuserte frieren skulle den utvalgte favoritten si nei. Bonde Ingeborg, på sin side, var talskvinne for et sindig partnervalg og en mulig utvikling av et parforhold fundert på et solid vennskap. Jeg har forsøkt å vise hvordan denne måten å argumentere *for* et valg på, ble annerledes enn den konkrete gjennomførelsen av valget, da deltakerne i stedet pratet om varme, øyekontakt, magefølelsen og kjemi. I min tolkning beskyttet disse måtene å snakke om et valg av partner på, en følelsesbasert beslutning.

På den romantiske reisen dro de fire parene på weekendturer til Europa og entret et rosenrødt, konsumorientert og klisjéromantisk script belyst teoretisk av blant andre Eva Illouz (1997). Spørsmålet har vært hvordan deltakerne forholder seg til middager i blafrende lys, sødmende solnedganger og champagne til frokost. I min analyse fant jeg at samtlige par utførte handlinger i tråd med fastlagt script. Likevel merket jeg en gjenklang av ulike måter å *benytte* seg av handlingene på, anført av Lars Julius og Mona på en hjuldamper i Sverige, og

Lars Jacob og Mari på slottsferie (også det i Sverige). Det første paret representerte en rasjonell tilnærming muliggjort av seriens script; en testing av romantiske handlinger for å finne ut om det var verdt å satse på hverandre eller ikke (slik jeg tolker deltakernes utsagn). Mot dette stod Lars Jacob og Mari, som anvendte settingen, de regisserte klisjeene, for å bekrefte gjensidige uttrykte følelser for hverandre, av de to betegnet som en forelskelse.

I JPKs siste program returnerte bønder og utvalgte friere til Losby gods for å reflektere over et eventuelt videre kjærlighetsforhold, definert som et avsluttende partnervalg. Bonden, som har hatt flere titalls potensielle beilere å velge mellom, sa likevel nei til videre romanse i tre av fire tilfeller. Jeg spurte: Hvilke begrunnelser fremsettes som viktige når bonden stilles i en serieskapt spenning mellom å realisere seriens plott og egen meddelte opplevelse av situasjonen? Dette spørsmålet ble belyst av Tove Thagaard (2005) som nyanserer skillet mellom følelsesvalg og fornuftsvalg, hvor førstnevnte verner om følelsene og følelsene alene som grunnlag for valget. Fornuftsvalget relateres til Giddens og betyr en refleksiv prosess der den kunnskap som to mennesker erverver om hverandre representerer grunnlaget for valget (Thagaard 2005:73).

Analysen har hatt et ønske om å tydeliggjøre på hvilke måte scriptet åpner opp for et partnervalg basert på mer fornuftige avveininger, da scriptet krever interaksjon mellom deltakerne gjennom interessehandlinger, ferdighetshandlinger og klisjéromantiske settinger. Å finne en kjæreste som passer til introduserte forventninger, står godt til ønskede verdier, en eller ei som ser for seg et liv på gård, disse mer fornuftsbaserte avveininger bygger JPKs script opp under. Gjennom et tvunget partnervalgforløp lærer deltakerne hverandre å kjenne. Likevel har vi sett at tre av fire bønder velger bort en potensiell partner. Og alle, i min tolkning, baserte på samme oppgitte grunn: De er ikke forelsket, formulert gjennom uttrykk som flammen som ikke fikk brenne, mangel på et bang, eller gløden som sluknet. Disse måtene å begrunne refusjonen av utvalgte frier på, er ikke sett som vage og uviktige, men heller betydningsfulle utsagn, som skal gi styrke til en uttrykt forestilling om det følelsesbaserte valget som eneste inngang til et forhold. I så måte har jeg søkt å beskrive hvordan seriens oppgitte par, Lars Jacob og Mari, lever ut nettopp denne forestillingen om et partnervalg, vevd sammen i en romantisk fortelling om kjærlighet ved første blick, lidenskap og evig kjærlighet.

Analysens avsluttende del skiller seg ut fra de resterende, da det drøfter partnervalgforløpet under ett. Her studerte jeg en spesiell og gjennomgående dimensjon i seriens script: de utallige valgsituasjonene. En stor grad av valgfrihet, definert som seriens moderne premiss,

står i kontrast til det tradisjonelle premiss; at det er bønder linket til gård og tradisjoner på oppgitt jakt etter en kjæreste. I alt gjennomførte de fire bøndene syv serieskapt valg blant totalt 357 mulige friere. Mitt anliggende har vært å studere hvordan bøndene forholder seg til en setting der valg og ”sortering” blant et stort antall interessenter, ble selvfølgeliggjort. Jeg har diskutert tilstedeværelsen av et definert refleksivt dilemma hvor fritt valg også ble en plikt. Det refleksive forstås i relasjon til Anthony Giddens (1994, 1996). Giddens introduserer en refleksiv vurdering av hvem vi er, hvem vi søker å være, i en tid hvor det å velge en partner er en selvskreven rettighet. Jeg har ment at bøndene i stor grad gir uttrykk for en aksept av den ultramoderne valgprosessen JPKs script legger opp til. Dette på bakgrunn av at bøndene ikke problematiserte et scriptet ”sjekkemaratton”, men heller anerkjente en forestilling om et relativt partnervalg, hvor bøndene må gjøre en av mange friere, til ”den rette”. Et refleksivt dilemma oppstod da forestillingen om det relative partnervalget ble intensivert og møtte praksis, idet bøndene anga at de ikke visste hvilke friere de skulle velge. Jeg argumenterte for at scriptede, iscenesatte valg la et stort ansvar på den enkelte deltaker: Muligheten til å velge feil, satt på spissen i en setting som krever valg mellom flere gode alternativer. En slik strevsom refleksivitet, hvor alle valgene oppfattes som slitsomme og problematiske, ble gitt tyngde av et flertall av seriens bønder.

Innledningsvis sa La Rochefoucauld: ”Few people would fall in love had they not heard about it” (Illouz 1997:180). Kanskje kan man driste seg til å si at det paradoksale i dette sitatet summerer kompleksiteten ved å være kjærlighetsjeger i et fiktivt og komprimert forløp? Idet tolkede og uttrykte forestillinger om et valgt av partner braker sammen med et forløp designet for å møte denne ene? Samlet mener jeg at JPK fremstiller valg av partner som et komplekst, men like fullt attraktivt prosjekt. Det attraktive anerkjennes av Lars Jacob og Mari som oppgir å ha funnet kjærlighet ved å leve ut det regisserte scriptet.

Opgaven har ikke søkt å gi noen ”svar,” men tilvirke ny forståelse av et moderne partnervalg formidlet gjennom et folkekjært TV-program. Prosjektet har mange begrensninger og utfordringer, men åpner også opp for en annerledes studie av hva som skjer i møte mellom praksis og deltakernes presenterte forventninger til et slikt forløp. Denne dynamikken har jeg forsøkt å si noe om, for igjen å mene at det utleder sentrale tilnærminger til et valg av partner formidlet til oss i det offentlige rom.

Litteraturliste

Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen (red.) (2005), *Klassisk og moderne samfundsteori*. 3.utg. København: Hans Reitzels Forlag A/S.

Bakøy, Eva og Trine Syvertsen (red.) (2001), *Sjekking på TV: Offentlig ydmykelse eller bare lek? En studie av Reisesjekken – programformat, deltakere, produsenter, sponsorer og publikum*. Oslo: Unipub.

Bauman, Zygmunt (2003), *Liquid Love. On the Frailty of Human Bonds*. Cambridge: Polity Press.

Beck, Ulrich & Elisabeth Beck-Gernsheim (1995), *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, Pierre (2004), *Ungkarsballet. Krise i bondesamfunnet*. Oslo: Pax.

Bratt, Elisabeth (2004), *Kunsten å velge sitt liv. En kvalitativ studie av unge kvinners refleksjoner rundt livsvalg i det moderne*. Hovedfagsoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

Frønes, Ivar (2001), *Handling, kultur og mening*. Bergen: Fagbokforlaget.

Fuglesang, Lars og Paul Olsen (2004), *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene. På tværs af fagkultuer og paradigmer*. 2.utg. (Introduksjon: 7-51). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Giddens, Anthony (1994), *Intimitetens forandring* (dansk utgave). København: Hans Reitzels Forlag.

Giddens, Anthony (1996), *Modernitet og selvidentitet*. København: Hans Reitzels Forlag.

Gran, Sissel (2005), *Kjærlighet i hastighetens tid*. Oslo: Aschehoug.

Gravås, Tonje Foosnæs (2002), Kjærlighetens tvetydighet. "...det er bare lykke og glede og fantastisk, liksom" – en kvalitativ studie av kjærlighetens mentalitet i det moderne. Hovedfagsoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

Gripsrud, Jostein (2000), Mediekultur, mediesamfunn. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Haldar, Marit (2006), Kjærlighetskunnskap. Avhandling for dr.polit-graden. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.

Haldar, Marit (1998), "Kjærlighetens sosiologi" i Rune Nilsen (red.) Sosiologisk Fantasi Essays. (147-166) Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Hill, Annette (2005), Reality TV: Audiences and Popular Factual Television. New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Hochschild, Arlie Russell (2003), The Managed Heart. Commercialization of human feeling. 2.utg. Berkeley: University of California Press.

Højberg, Henriette (2004), "Hermeneutikk" i Lars Fuglesang (red.) Videnskabsteori i samfundsvidenskabene. På tværs af fagkultuer og paradigmer. 2.utg. (Kap 9: 309-348). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Illouz, Eva (1997), Consuming the Romantic Utopia. Love and the Cultural Contradictions of Capitalism. Berkeley: University of California Press.

Jacobsen, Michael (2005), "Zygmunt Bauman" i Heine Andersen (red.) Klassisk og moderne samfundsteori. 3.utg. (446-464). København: Hans Reitzels Forlag A/S.

Kaspersen, Lars Bo (2005), "Anthony Giddens", i Heine Andersen (red.) Klassisk og moderne samfundsteori. 3.utg. (430 - 445). København: Hans Reitzels Forlag A/S.

Korsnes, Olav, Heine Andersen. og Thomas Brante (red.) (1997), Sosiologisk Leksikon. Oslo: Universitetsforlaget.

Kragerud, Andrea (2005), Gi meg ditt hjerte. Oslo: Kagge forlag.

Nilsen, Øystein (2005), Moralsosiologi. En introduksjon til Zygmunt Bauman. Oslo: Abstrakt Forlag as.

Rasmussen, Tore Steien (2006), Bondefortellinger. Fremmedgjort eller fri? Hovedfagsoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

Rød, Jannicke C. Wold (2005), Sex og singelliv. Hovedfagsoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

Silverman, David (2001), Interpreting Qualitative Data. London: SAGE Publications.

Thagaard, Tove (2005), Følelser og Fornuft. Kjærlighetens sosiologi. Oslo: Abstrakt Forlag as.

Thagaard, Tove (2003), Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. Bergen: Fagbokforlaget.

Thagaard, Tove (2009), Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. 3.utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Taylor, Charles (1998), Autentisitetens etikk. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Østbye Helge, Knut Helland, Karl Knapskog, Leif Ove Larsen (2002), Metodebok for mediefag. (Kap 4: 61-94) Bergen: Fagbokforlaget.

Østerberg, Dag (1999), Det moderne: Et essay om Vestens kultur 1740-2000. Oslo: Gyldendal forlag.

Østerberg, Dag (1997), Sosiologiens nøkkeltbegreper. 5.utg. Oslo: Cappelen forlag

ANDRE KILDER

Jakten på kjærligheten, sesong to, vist på TV2 høsten 2005.

Morgenbladet 11.11.07: Bondefortellinger. Skrevet av Bjarne Riiser Gundersen.

URL: Caplex: www.caplex.no (lesedato: Anvendt gjennom hele arbeidet)

URL: Norsk språkråds nettside: www.sprakrad.no (lesedato: 21.01.06)

Antall ord i oppgaven: 38 404.

Alle kilder i denne oppgaven er oppgitt.